

”PYSÄYTTÄKÄÄ TÄMÄ ITSEMURHA!”
Maroniittikirkon patriarkan ja
Vatikaanin vaikuttaminen Libanonin
sisällissodassa 1985–90 Le Monden ja
The New York Timesin mukaan

Marika Kataja-Lian
Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2016

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Kirkkohistorian laitos	
Tekijä – Författare Marika Kataja-Lian			
Työn nimi – Arbetets titel "Pysäyttäkää tämä itsemurha!" Maroniittikirkon patriarkan ja Vatikaanin vaikuttaminen Libanonin sisällissodassa 1985–90 Le Monden ja The New York Timesin mukaan			
Oppiaine – Läroämne Yleinen kirkkohistoria			
Työn laji – Arbetets art Pro Gradu -tutkielma		Aika – Datum 9.9.2016	Sivumäärä – Sidoantal 93
Tiivistelmä – Referat <p>Mitä kirkko tekee, kun sen omat jäsenet taistelevat toisiaan vastaan? Tässä tutkimuksessani selvitän sitä, miten Libanonin maroniittikirkon johdon ja Vatikaanin toimet näkyvät kansainvälisessä lehdistössä, ennen kaikkea The New York Timesissa ja Le Mondessa Libanonin sisällissodan lopussa 1985–90.</p> <p>Maroniitit ovat idän uniaattikirkkoihin kuuluva kirkkokunta eli autonominen osa katolista kirkkoa. Maroniitit ovat suurin kristitty ryhmä Libanonissa. Kaikkiaan Libanonissa on 18 virallista uskontokuntaa, joista suurimmat ovat maroniittien lisäksi sunni- ja shiiamuslimit. Libanon oli ennen 1975–90 sisällissotaa esimerkki valtiosta, jossa uskontokunnat elivät rinnakkain. Rajussa sisällissodassa kuoli lähes 200 000 ihmistä ja satoja tuhansia joutui pakenemaan kodeistaan.</p> <p>Tutkimuksessani on kaksi päälinjaa: toisaalta maroniittikirkon ja sen johdon toiminta Libanonissa ja toisaalta Vatikaanin toiminta sekä kansainvälinen ulottuvuus. Päättökysymykseni on se, kuinka maroniittikirkon patriarkan poliittinen vaikuttaminen välittyy kansainväliselle yleisölle. Millaista retoriikkaa patriarkka käytti pyrkiessään hillitsemään taisteluosapuolia? Miten lähteiden perusteella voi sanoa sen muuttuneen vuosien aikana? Miten patriarkan toiminta muuttui? Toinen tärkeä pääkysymys on myös maroniittikirkon ja Vatikaanin suhde. Tutkin ennen kaikkea sitä, millaisina Libanonin suhteet Vatikaaniin näkyivät lehdistä.</p> <p>Miten Vatikaanin II kirkolliskokouksen linja näkyi Libanonin sisällissodan loppuvuosina? Mikä oli paavi Johannes Paavali II:n henkilökohtainen panos Libanonin rauhanneuvotteluissa?</p> <p>Käsittelen aiheita kronologisessa järjestyksessä siten, että kummatkin pääteemat pysyvät mukana käsittelyssä koko ajan. Tutkimukseni ajankohdaksi olen rajannut sisällissodan loppuvuodet 1985–90. Nuo vuodet ovat kirkon kannalta kaikkein kiinnostavin jakso, sillä tuolloin voidaan tarkastella kirkkopoliittikan muutosta patriarkan vaihdettua ja sisällissodan lopussa. Noina vuosina maroniittikristityt myös taistelivat keskenään. Tutkimukseni lähteet ovat The New York Timesissa ja Le Mondessa julkaistut uutisartikkelit ja analyysit. Nämä ovat kieliryhmissään valtaalehtiä. Kumpikin seurasi laajasti Libanonin tilannetta ja Vatikaania. Lisäksi käytän lähteenäni paavi Johannes Paavali II:n Libanonia koskevia kirjoituksia ja viestejä sekä muita lehtiä.</p> <p>Tässä tutkimuksessani käy selvästi ilmi se, miten maroniittikirkon patriarkan suhtautuminen politiikkaan muuttui sisällissodan kuluessa ja se näkyi myös kansainvälisissä lehdistä. Poliitikasta syrjässä pysytellyt patriarkka Antoine Pierre Khoreiche joutui eroamaan tehtävistään tavalla, jota kutsuttiin jopa Vatikaanin palatsivallankumoukseksi. Sitten uuden patriarkan valinnasta syntyi kiista. Lopulta valittu patriarkka Nasrallah Butros Sfeir oli kompromissiratkaisu, joka aivan aluksi oli pettymys. Sfeirin poliittinen vaikuttaminen alkoi kuitenkin näkyä yhä enemmän hänen uransa edetessä. Erityisesti Ta'ifin rauhansopimuksen aikaan hänen roolinsa nousi merkittäväksi. Lähteistä välittyy kansainvälisesti erittäin mielenkiintoinen kuva maroniittikirkon sisäpolitiikasta ja toisaalta suhteista Vatikaaniin. Aineistostani käy myös selkeästi ilmi, että Sfeirin toimien taustalla oli hyvin usein Vatikaanin ilmiselvä ohjeistus. Sfeirin suhde Vatikaaniin ei ollut yksiselitteinen ja ongelmaton, sillä hän joutui tasapainottelemaan paavin toiveiden ja omien maanmiestensä välillä. Tämä johti joskus niin väkivaltaisiin purkauksiin kirkkoa vastaan, että niitä seurattiin myös ulkomaisessa lehdistössä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord Libanon, maroniitit, idän kirkot, katolinen kirkko, Lähi-itä, Vatikaani, paavi, sisällissota, uskonnolliset vähemmistöt			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muuta tietoa			

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	3
1.1. Tutkimustehtävä.....	3
1.2. Maroniittikirkko historiassa ja patriarkan asema Libanonissa.....	8
1.3. Maroniittihegemonia ja sisällissotaan johtanut konsensuspolitiikka.....	11
1.5. Paavi Johannes Paavali II ja Libanon.....	17
2. Maroniittikirkon johto kasvaa poliittiseen rooliin 1985–87.....	21
2.1. Kristityt ryhmät osoittavat mielipiteensä väkivalloin.....	21
2.2. Khoraihen ero ja sen taustat.....	32
2.3. Riita uuden patriarkan valinnasta.....	36
2.4. Patriarkka Sfeir aloittaa diplomaattiansa.....	39
3. Patriarkka ottaa aktiivisemmän poliittisen roolin 1988.....	46
3.1. Poliittinen kenttä vuonna 1988.....	46
3.2. Rehellisyys tappaa – pappismurha politiikan välineenä.....	47
3.3 Sfeir neuvottelijaksi presidenttiväännössä.....	52
4. Kristittyjen rintamat repeävät lopullisesti 1989.....	57
4.1. Alkuvuoden 1989 tapahtumat Libanonissa.....	57
4.2. Aounin tuhoisa ”vapautussota”.....	58
4.3. Kenraali Aoun raivostuu Taifin sopimuksesta.....	63
4.4. Patriarkan kimppuun käydään.....	67
5. Kirkko Aounin ja Geagean välissä 1990.....	72
5.1. Patriarkan ja Vatikaanin lausunnot jyrkkenevät.....	72
5.2. Patriarkka uhkaa ekskommunikaatiolla.....	74
5.3. Kirkon huolet jatkuvat.....	76
6. Johtopäätökset.....	79
7. Liitteet.....	83
7.1. Liite 1: Libanonin uskontokunnat.....	83
7.2. Liite 2: Libanonin taistelevat ryhmittymät.....	84
8. Lähteet ja kirjallisuus.....	85
8.1. Painetut lähteet.....	85
8.2. Sanomalehdet.....	89
8.3. Internet-lähteet.....	89
8.4. Kirjallisuus.....	91

1. Johdanto

1.1. Tutkimustehtävä

”Joskus on valittava kahdesta pahasta pienempi paha, vaikka joutuisi tekemään uhrauksia.” Näin sanoi paavin nuntius Pablo Puente Libanonissa marraskuussa 1989, kun Vatikaani ja maroniittikirkko yrittivät painostaa verisesti toisiaan vastaan taistelleita jäseniään poliittiseen sopimukseen lähes 15 vuotta kestäneen sisällissodan lopettamiseksi Libanonissa.

Libanon mainitaan jo Vanhassa Testamentissa 70 kertaa. Se on siitä saakka herättänyt osin haaveellisiakin mielikuvia ennen kaikkea kristittyjen mielessä. Monet 1900-luvun alkuvuosikymmenten poliittiset ajattelijat pitivät Libanonia idealistisena esimerkkinä alueesta, jossa sektariaaninen konsensuspolitiikka toimi esimerkillisesti, jossa eri uskontokuntien edustajat voivat elää harmoniassa toistensa kanssa ja joka oli kristityn vähemmistön kirkas majakka muslimienemmistöisessä Lähi-idässä. Monille kristityille Libanon oli juutalaisten Israelia ja sionismia vastaava ilmiö. Jopa paavi Johannes Paavali II piti Libanonia erittäin tärkeässä asemassa: ”se on enemmän kuin kotimaa, se on viesti.”¹ Totuus Libanonista on kuitenkin ollut historiallisesti toisenlainen, mikä myös katolisen kirkon edustajille kävi tuskallisen selväksi viimeistään 1975–90 sisällissodan myötä.

Libanonissa on kaikkiaan 18 virallista uskontokuntaa ja lisäksi kourallinen epävirallisia uskonnollisia ryhmiä.² Suurimmat ryhmittymät sisällissodan alussa 1975 olivat shiit, noin 28 prosenttia, maroniittikatoliset, noin 26 prosenttia, ja sunnit, noin 24 prosenttia väestöstä. Lisäksi tärkeä ryhmä ovat druusit, shiialaisuuden ismailisuuntauksesta 1000-luvulla eronnut uskontokunta, jonka jäseniä oli 1975 noin kuusi prosenttia väestöstä. Libanonissa ei ole poliittisista syistä pidetty väestönlaskua sitten vuoden 1937, joten lukumäärät perustuvat arvioihin.³ Idän uniaatteihin kuuluvia maroniitteja on maailmassa nykyisin noin 2,5 miljoonaa. Libanonin lisäksi maroniitteja asuu huomattavia määriä ulkomailla jo 1800-luvun lopulla alkaneen maastamuuton vuoksi. Tämän ”maroniittidiasporan” vuoksi piispanistuimet ovat myös Brasiliassa, Yhdysvalloissa, Australiassa ja Kanadassa.⁴ Siten maroniittikirkolla on ollut ja on nykyisinkin kansainvälistä vaikutusvaltaa

¹ Harb 2008, vi.

² Libanonin uskontoryhmittymistä tarkemmin liitteessä 1.

³ Laakso 1988, 51–55.

⁴ Faris 1992, 52.

myös Libanonin ulkopuolella.

Tässä tutkimuksessani selvitän sitä, millaisena kansainväliselle yleisölle välittyy kuva siitä, mitä kirkko tekee, kun sen jäsenet sotivat keskenään oman maansa sisällä. Tutkinnallisesti seurannassa on kaksi päälinjaa: toisaalta maroniittikirkon ja sen johdon toiminta Libanonissa ja toisaalta Vatikanin toiminta sekä kansainvälinen ulottuvuus. Päättötutkimuskysymykseni on se, kuinka maroniittikirkon patriarkan poliittinen vaikutus Libanonin sisäpolitiikassa 1985–90 näkyi lehdistössä, ennen kaikkea *The New York Times*issa ja *Le Monde*ssa. Mitkä olivat lehdistä välittyvien tietojen mukaan patriarkan keinot vaikuttaa sotiin kristittyihin osapuoliin? Millaista retoriikkaa patriarkka käytti ja miten hänen lausuntojaan tulkittiin lehdistä? Lisäksi pohdin, millä tavalla maroniittikirkon poliittisen linjan muuttuminen näkyi patriarkan vaihduttua 1985. Mitä uutiset kertovat keinojen ja retoriikan muutoksesta? Millä tavalla sisäpoliittiset kannanotot muuttuivat esimerkiksi sen jälkeen, kun johtava kirkonmies oli murhattu tai kun patriarkan kimppuun oli käyty fyysisesti?

Toinen tärkeä pääkysymys on myös maroniittikirkon ja Vatikanin suhteen välittyminen kansainvälisissä lehdistä. Näkyikö uutisissa Vatikanin II kirkolliskokouksen linja vaikutus Libanonin sisällissodan loppuvuosina? Lisäksi pohdin, kuinka paavi Johannes Paavali II:n suhtautuminen Libanoniin näkyi. Millaisina hänen viestinsä välittyivät? Tutkin myös maroniittikirkon patriarkan näkymistä kansainvälisellä areenalla rauhanlähettiläänä. Millä tavoin lehdistöstä voi tulkita patriarkan pyrkimyksiä vaikuttaa kansainvälisesti rauhan syntymiseen? Pohdin myös, mikä oli lehtien perusteella patriarkan rooli sisällissodan päättäneen Ta'ifin sopimuksen käyttöönoton aikana.

Käsittelen aiheita kronologisessa järjestyksessä siten, että kummatkin pääteemat pysyvät mukana käsittelyssä koko ajan. Libanonin sisällissota alkoi jo 1975, mutta tutkimukseni ajankohdaksi olen rajannut 1985–90. Materiaalin määrän vuoksi koko 15 vuotta kestäneen sodan käsitteleminen ei ole tässä työssä mahdollista, niin kiinnostavaa kuin se olisikin. Kristityt sotivat keskenään Libanonin sisällissodan aikana rajusti viisi kertaa: vuosina 1978, -80, -86, -88 ja -90.⁵ Näistä kolme viimeistä osuu tutkimukseni ajankohtaan, ja kaikki taistelut käytiin maroniittikristittyjen välillä. Sisällissodan loppuvuodet ovat muutenkin maroniittikirkon kannalta kaikkein kiinnostavin jakso, sillä tuolloin voidaan tarkastella

⁵ Gaub 2011, 47.

kirkkopolitiikan muutosta patriarkan vaihdettua ja sisällissodan lopuksi. Lisäksi kristittyjen kannalta ajanjakso on merkittävä, sillä ensinnäkin sodan luonteen muutos 1983–84 aiheuttivat uudenlaisia haasteita kristityille, mistä kerron lisää luvussa kaksi, ja toisaalta sodan loppuvaiheessa puolestaan rauhanneuvottelut ja maroniittikristittyjen ryhmien välinen sota vaikuttivat kirkon linjoihin merkittävästi – näitä teemoja käsittelen luvuissa kolme ja neljä. Tutkimusluvut olen rakentanut niin, että niiden aluksi taustoitin sodan yleisempiä tapahtumia ja niihin vaikuttaneita ryhmittymiä, jotta lausuntojen konteksti kävisi paremmin selville ja niitä voisi tulkita tapahtumien valossa.

Keskityn tutkimuksessani ainoastaan maroniittikirkkoon. Vaikka Libanonissa on muitakin kristillisiä kirkkokuntia, niiden jäsenet eivät juuri osallistuneet sisällissodan taisteluihin merkittävässä määrin. Muidenkin kirkkokuntien johtajat osallistuivat moniin rauhanneuvotteluihin, mutta merkittävää poliittista painoarvoa oli vain maroniittikirkon johdolla. Samoin suhteet Vatikaaniin koskevat etupäässä vain maroniitteja. Karsinnan vuoksi olen jättänyt sivuun myös monia merkittäviä sodan tapahtumia, joista kyllä uutisoitiin laajasti: esimerkiksi merkittävien henkilöiden sieppauksia, lentokonekaappauksia ja muita terrori-iskuja sekä monia taisteluja. Nämä eivät kuulu tutkimustehtäväni piiriin, joka keskittyy tarkastelemaan maroniittikirkon politiikkaa ja kristittyjen jakolinjoja.

Tutkimukseni lähteet ovat *The New York Times*issa ja *Le Mondessa* julkaistuja uutisartikkelit ja analyysit. Nämä olen valinnut ennen kaikkea siksi, että ne ovat kieliryhmissään valtaalehtiä. Vuonna 1985 *The New York Timesin* arkipäivien keskimääräinen levikki oli noin 993 000, mutta huhtikuussa 1985 ylittyi historiallinen rajapyykki, kun lehden levikkimäärä ylitti ensi kerran miljoonan.⁶ Toisaalta molemmat lehdet ovat myös maailman siteeratuimpia, joten uutisilla on omaa lehteään laajempi vaikutuspiiri. Molempien myös katsotaan olevan kohtuullisen puolueettomia uutisoinnissaan, vaikka *Le Monde* voi pitää perinteiltään vasemmistolaisena. Lehdet eroavat toisistaan siinä, että *Le Mondella* on uutisissaan enemmän analyysseja ja toimittajiensa omia tulkintoja tapahtumista – minkä vuoksi se on tämän tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostava – kun taas *New York Times* keskittyy kertomaan uutistapahtumia perinpohjaisesti. Molemmilla lehdillä on koko historiansa ajan ollut laaja kiinnostus ulkomaan uutisiin, ja molemmat ovat olleet myös selvästi muita lehtiä enemmän kiinnostuneita Libanonin

⁶ NYT 8.10.2015 Insider 1985: Reaching an Earlier Million

tilanteesta. Varsinkin *Le Monde* on seurannut Lähi-itää erittäin tarkkaan historian-
sa aikana ja erityisesti Libanonin sisällissota oli erittäin usein lehden sivuilla. Li-
banonilla ja Ranskalla oli pitkät suhteet, joten se on siksi luonnollista. Molemmat
lehdet ovat kirjoittaneet paljon myös Vatikaanin tapahtumista.⁷

Kummallakin lehdellä on ollut lähetetty kirjeenvaihtajansa Beirutissa. Tut-
kimukseni alkuvuosina *New York Timesin* kirjeenvaihtaja Beirutissa oli uudella
kierroksellaan oleva John Kifner. Hän kuitenkin joutui poistumaan Libanonista
jatkuvien väkivaltaisuuksien vuoksi ja sieppausriskin takia 1985. Robert Fisk kir-
joittaa muistelmissaan, kuinka Beirutin kirjeenvaihtajien parissa oli kaaos, kun
monet poistuivat maasta tai kotitoimitus päätti heidän evakuoinneistaan uutistoi-
misto AP:n kirjeenvaihtajan Terry Andersonin sieppauksen jälkeen 1985.⁸ Pitkäksi
aikaa uutisointi jäi pääsääntöisesti lehtien vakituisten paikallisten avustajien va-
raan. *New York Timesilla* avustajana toimi palestiinalaistaustainen Ihjad Hijazi,
joka oli Pulitzer-palkitun entisen kirjeenvaihtajan Thomas Friedmanin mukaan
”paras tällä hetkellä työskentelevistä arabijournalisteista”⁹ *Le Monden* Beirutin-
kirjeenvaihtaja vuosina 1987–97 oli Françoise Chipaux. Hän näyttää kuitenkin
raportoineen Libanonista jo aiempinakin vuosina. Lisäksi *Le Monden* vakituiseen
avustajakuntaan kuului libanonilaiseksi konservatiiviseksi ortodoksikristityksi
luonnehdittu Lucien George.¹⁰

Hijazi, Chipaux ja George ovat kirjoittaneet valtaosan lähteinä käyttämis-
täni uutisista. Libanonista kirjoitettiin noina vuosina satoja uutisia, mutta olen
rajannut materiaalin tekemällä asiasanahakuja. Olen huomioinut vain ne uutisar-
tikkelit, joissa mainitaan joko maroniitit tai patriarkka, ja näistäkin olen valinnut
käyttöön vain ne, jotka tuovat tilanteeseen uutta tietoa. *New York Timesin* ja *Le*
Monden lisäksi käytän lähteinäni jossain määrin muitakin sanomalehtiä. Näitä
lehtiä en kuitenkaan ole käynyt yhtä systemaattisesti läpi, mutta käytän uutisia
tutkimuksessani silloin, kun ne tuovat esiin jotain uutta tai muista poikkeavaa tie-
toa. Uutisartikkelit on etsitty asiasanahakujen avulla tietokannoista (NexisLexis ja
ProQuest Historical Newspapers) sekä lisäksi *Le Monden* verkkosivujen maksulli-
sesta sähköisestä arkistosta.

Tärkeä lähde ovat myös paavi Johannes Paavali II:n Libanoniin suunnatut
kirjeet, viestit ja apostoliset kirjeet, jotka löytyvät Vatikaanin verkkosivujen säh-

⁷ Stock 1985, 319; 321–322.

⁸ Fisk 2001, 587.

⁹ Friedman 1986, 511.

¹⁰ Stock 1985, 339.

köisestä arkistosta. Paavi lähetti yhteensä 13 Libanonia koskevaa kirjettä ja viestiä 1985–90. Määrää voi pitää suurena, jos sitä vertaa paavin muihin katolisiin maihin lähettämiä kirjeitä.

Kiinnostavan lisän maroniittikirkon sisäisiin kysymyksiin tuo myös Antoine Saadin kirjoittama elämänkerta patriarkka Nasrallah Butros Sfeiristä, *Contre vents et marées*. Elämänkerta perustuu kirkon salaisiin asiakirjoihin, kirjeisiin, Sfeirin päiväkirjoihin ja erilaisiin haastatteluihin. Toimitettuna teoksena sitä ei kuitenkaan voi pitää aitona lähteenä, sillä on mahdotonta tietää, onko tekstejä muokattu tai kuinka ne on valittu ja mitä kohtia on mahdollisesti jätetty pois. Kirkon sisäpiirissä tuotettuna sitä ei voi pitää myöskään puolueettomana tutkimuskirjallisuutena, mutta se tuo joka tapauksessa kiinnostavan lisän aineistovertailuun.

Näitä lähteitä syvälukemalla pyrin saamaan vastaukset yllä esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Analysoimalla artikkelien tekstiä ja kirjoittajien käyttämiä sanamuotoja selvitän sitä, millaisena maroniittikirkon ja patriarkan valta tai sen puute sekä Vatikaanin vaikutus näkyi kansainväliselle yleisölle. Näkökulma on nimenomaan kansainvälinen sen vuoksi, että ilman arabilehdistön tutkimista paikallisväestölle suunnatun viestin tutkiminen jäisi vähintäänkin puutteelliseksi.

Libanonin historiasta ja sisällissodasta sekä siihen johtaneista syistä on kirjoitettu hyllymetreittäin erilaisia tutkimuksia. Tässä yhteydessä on syytä mainita muutama sana libanonilaisen historiankirjoituksen kritiikistä, jota muun muassa Anne Kierkegaard tuo esille. Kierkegaard muistuttaa, että libanonilaisten historiankirjoittajien analyysi ja tulkinta tapahtumista ei välttämättä ole objektiivinen, vaan taustalla saattaa vaikuttaa historiankirjoittajien oma maroniittihegemonia. Tämä koskee esimerkiksi tunnettua historioitsijaa Kamal Salibia, johon monet myöhemmät tutkimukset pohjaavat.¹¹ Salibin *A House of Many Mansions. The History of Lebanon Reconsidered* antaa kuitenkin kiinnostavan kuvan maroniittien historiakäsityksestä, kunhan kirjoittajan taustat huomioidaan. Tässä tutkimuksessa maroniitteja koskevan näkemyksen korostuminen on erittäin oleellista, joten olen pyrkinyt tiedostamaan libanonilaisen historiankirjoituksen ongelmat, aivan erityisesti silloin, jos kirjoittajat tulevat maroniittikirkon sisältä. Olen pyrkinyt vertaamaan libanonilaisia näkemyksiä länsimaisiin tutkimuksiin – jotka toki nekin voivat olla näkemykseltään painottuneita.

Tässä tutkimuksessani käytän siltä osin tausta-aineistonani ennen kaikkea

¹¹ Kierkegaard 2012, 15–16.

William H. Harrisin teosta kahta teosta: *Faces of Lebanon. Sects, Wars and Global Extencions*, jossa pohditaan sisällissotaa juuri sirpaloituneen yhteiskunnan kannalta sekä laajaa historiaa *Lebanon. A history, 600–2011*. Carole H. Dagher erittelee teoksessaan *Bring Down The Walls* Vatikaanin ja Libanonin suhteita sodan loppuhetkillä ja jälleenrakennuksen aikaan. George Emile Iranin ja Alexander Henleyn tutkimusartikkelit valottavat maroniittikirkon ja patriarkan toimia sisällissodan aikana ja maroniittikirkon suhteita Vatikaaniin, ja sikäli ne ovat tärkeässä avainasemassa tämän tutkimuksen kannalta. Matti Moosa puolestaan on kirjoittanut maroniittien historiasta kirjassaan *The Maronites in History*. Sektarianismista Libanonissa antaa hyvän yleisesityksen Bassem Salloukhin ja hänen työryhmänsä teos *The Politics of Sectarianism in Postwar Lebanon*. Monet tutkimuskirjallisuudesta pureutuvat joko aikaan ennen sotaa tai sodan jälkeiseen kehitykseen, mutta niissä on kuitenkin myös yleisesitys sodan aikaisista tapahtumista ja niihin johtaneista syistä.

Arabiankielisten nimien translitteraationa käytän periaatteessa ranskalaista mallia, joka on vallitseva Libanonissa. Poikkeuksena kuitenkin esimerkiksi paikannimistössä niiltä osin, joista on vakiintunut suomalainen kirjoitusasu, sekä kirkonmiehet, joista käytän Vatikaanin virallista muotoa. Nimien yhtenäinen kirjoitustapa on kuitenkin pulmallista, sillä Libanonissa jopa saman perheen jäsenet voivat käyttää erilaista muotoa kirjoittaessaan nimensä länsimaisilla aakkosilla.

1.2. Maroniittikirkko historiassa ja patriarkan asema Libanonissa

Maroniitit ovat idän uniaattikirkkoihin kuuluva kirkkokunta eli autonominen osa katolista kirkkoa. He käyttävät antiokialaista liturgiaa ja liturgisena kielenä syyriaa, itäaramealaiseen kieliryhmään kuuluvaa kieltä. *Ecclesia Maronitarum*, *al-Kanīsa al-Anṭākiyya al-Suryāniyya al-Mārūniyya* eli virallisesti Antiokian ja Syyrian maroniittikatolinen kirkko pitää itseään ylpeästi ainoana idän kirkkona, joka on aina kuulunut Roomaan.¹² Tätä näkemystä monet kirkkohistorioitsijat eivät kuitenkaan jaa, sillä monien mukaan kirkon alkuvaiheessa se harjoitti monotelettista kristologiaa eli oppia siitä, että Kristuksella on kaksi luontoa, inhimillinen ja jumalallinen, mutta lihaksi tullessa Jeesuksessa vaikutti vain yksi tahto, *thelesis*. Kuitenkin esimerkiksi maroniittien historiasta kirjoittanut Matti Moosa kiistää

¹² Faris 1992, 50.

tämän. Hänen mukaansa maroniitit seurasivat Khalkedonin kirkolliskokouksessa 451 hyväksyttyä uskonoppia ja pysyivät siten uskollisina Rooman kirkolle.¹³ Kiistely maroniittien opin perusluonteesta on osaltaan yksi osoittaja siitä, kuinka maroniittien käsitys itsestään on kautta historian ollut tärkeä identiteetin luoja. On haluttu korostaa, kuinka yhteydet länteen ovat olleet olemassa aina.

Maroniitit ovat peräisin Orontesjoen laaksosta nykyisen Syyrian alueelta. Kirkkokunnan perustaja, pyhä Maron, syntyi Syyrian Apamean lähellä 300-luvun jälkipuoliskolla. Erakkomunkin askeettinen elämä ja hänen hengellisyytensä inspiroi monia seuraajia ja Maronin kuoleman jälkeen noin 410 hänen seuraajansa perustivat luostarin Orontesjoen laaksoon. Luostarista kehittyi nopeasti kukoistava ja rikas keskus. Maroniittimunkit ja heidän maallikkokannattajansa pakenivat Syyrian jakobiittien aiheuttamia vainoja ja myöhemmin muslimivalloittajia Libanonvuoren ympäristöön 600-luvun lopulta alkaen. Maantiede ja politiikka eristivät maroniitit muusta kristillisestä maailmasta vuosisadoiksi. Ristiretkien aikaan maroniitit palasivat roomalaiskatolisen kirkon yhteyteen 1180, kun maroniitit avustivat ristiretkeläisiä taisteluissa muslimeja vastaan. Oman näkemyksensä mukaan he eivät koskaan olleetkaan Rooman kirkosta erillään.¹⁴

Osmanien valtakunnan sulttaani Suleiman Suuri (sulttaanina 1520–1566) antoi 1555 säädöksen, jonka mukaan maroniittipatriarkan ja hänen yhteisönsä oikeudet turvattiin. Tämä määräys oli käytännössä maroniittien sisäisten asioiden itsemääräämisoikeuden julistus. Druusiprinssien autonomiahallinnon aikana 1500-luvun loppupuolelta eteenpäin maroniitit nauttivat huomattavista eduista. Tuolloin maroniitit alkoivat myös levittäytyä vuoristosta alavammille viljelymaille, uusia maroniittikaupunkeja perustettiin ja alueen tuottoisa silkkiteollisuus alkoi.¹⁵ Libanonvuoren alueen autonomisuus jatkui 1600–1700-luvuilla. Vaikka pienehköjä paikallisia väkivaltaisuuksia esiintyi, se tarjosi kuitenkin tärkeän turvapaikan Osmanivaltakunnassa paitsi maroniiteille, myös alueen muille kristityille. Jo tässä vaiheessa Ranska oli tärkeä maroniittien tukija. Ranskasta tuli entistäkin tärkeämpi maroniiteille sen jälkeen kun Libanonin alue siirtyi ensimmäisen maailmansodan loppupyörteissä Ranskan mandaatin alle. Myös Libanonin itsenäistyttyä Ranska on tukenut maroniitteja poliittisesti.¹⁶ Ranskan toimiin Libanonissa palaan seuraavassa alaluvussa.

¹³ Moosa 1986, 5–8.

¹⁴ Gambill 2003; Faris 1992, 50–51; Catholic Encyclopedia.

¹⁵ Moosa 1986: 281.

¹⁶ Harris 1997, 136–137; Faris 1992, 51; 412.

Koko maroniittikirkkoa johtaa maroniittien Antiokian ja koko Levantin patriarkka (*Patriarcha Antiochenus Maroniterum*), jonka piispanistuin sijaitsee Bkerkéssä Libanonissa. Idän kirkon kanonisen lain mukaan patriarkka on piispa, joka nauttii valtaa kaikkien muiden piispojen yli kirkossa. Patriarkka toimii siten autonomisen kirkkokunnan johtajana – kuitenkin niin, että ylin auktori on paavi. Patriarkan valta ulottuu vain hänen oman patriarkaattinsa sisälle. Toisaalta idän kirkkojen johto on synodinen, joten patriarkka johtaa kirkkoa yhdessä piispainneuvoston kanssa. Myös patriarkan valitsee maroniittipiispojen neuvosto. Piispojen lisäksi myös papit tai merkittävässä asemassa olevat maallikot voivat ehdottaa patriarkkaehdokkaitaan piispainneuvostolle. Itäisen kirkon patriarkan valinta siis poikkeaa muusta katolisesta maailmasta, jossa valinnat tekee Vatikaani. Vatikaani ei myöskään vahvista idän kirkkojen patriarkkanimityksiä, vaan sen sijaan patriarkka ilmoittaa paaville valinnastaan kirjeitse, jossa hän myös pyytää kirkollista ehtoollisyhteyttä. Paavi vastaa tähän kirjeellä.¹⁷ Tämä muusta katolisesta maailmasta poikkeava kirkon johtojärjestelmä ja patriarkan valintaprosessi nousee merkittävällä tavalla keskiöön tutkimusosaluvussa 2.3.

Maroniittikirkon patriarkalla on ollut merkittävä asema Libanonin politiikassa läpi historian. Maroniittikirkon maaomistus erityisesti Libanoninvuorten alueella on tehnyt kirkosta alueen poliittisista hallitsijoista taloudellisesti riippumattoman ja sikäli nostanut kirkkokunnan erityisasemaan muihin alueen kristittyihin verrattuna. Osmanien tapa antaa kirkon johtajille poliittista valtaa autonomisen yhteisön johtajana nosti myös patriarkan asemaa.¹⁸ 1700-luvun loppupuoliskolta saakka maroniittien patriarkka piti hallussaan poliittista valtaa kirkkoruh-
tinaiden tavoin autonomisilla alueilla. 1800-luvun puolivälistä eteenpäin maroniittipatriarkat ottivat kantaa jokaiseen poliittiseen asiaan. He eivät olleet ainoastaan oman uskonnollisen yhteisönsä johtajia vaan koko Libanonin patriarkkoja. Matti Moosan mukaan maroniiteista ja patriarkasta tuli koko Libanonin symboleja tuona aikana, ja hänen mukaansa tämä patriarkkojen poliittinen johtaminen jatkui käytännössä 1975 saakka, jolloin silloinen patriarkka Boulus Ma'ushi kuoli.¹⁹

Tutkimukseni ajankohtana maroniittien patriarkkana toimi aluksi Antoine Pierre Khoraihe²⁰ (1907–1994) loppuvuoteen 1985 saakka. Khoraihe aloitti pappisuransa 1930 opiskeltuaan ensin Roomassa ja sitten Beirutissa, ja 1936 hä-

¹⁷ Gambill 2003; Marin 2001, 29; Faris 1992, 216–217; 237.

¹⁸ Gambill 2003.

¹⁹ Moosa 1986, 2.

²⁰ Nimi voidaan kirjoittaa myös esimerkiksi Antonius Butros Khreich tai Khraish.

nestä tuli maroniittikirkon patriarkaallinen vikaari Haifassa Palestiinassa ennen Israelin itsenäistymistä. Vuodesta 1950 saakka hän toimi Tarsuksen titulaaripiispana ja vuodesta 1957 eteenpäin Libanonin Siidonin piispana. Hän osallistui myös kaikkiin neljään Vatikaanin II kirkolliskokouksen istuntokauteen 1962–65. Antiokian patriarkaksi maroniittikirkon johtoon Khoraiche valittiin 1975 ja paavi nimitti hänet kardinaaliksi 1983.²¹ Khoraichen erottua virastaan virallisesti 1986 patriarkaksi valittiin Nasrallah Butros Sfeir (1920–). Beirutissa Saint-Josephin jesuiittayliopistossa opiskellut Sfeir vihittiin papiksi 1950. Aluksi hän toimi seurakuntapappina kotiseurakunnassaan Rayfounissa. 1956 Sfeir valittiin patriarkaatin sihteeriksi Bkerkéen ja 1961 hänet vihittiin Tarsuksen titulaaripiispaksi ja nimitettiin patriarkaaliseksi vikaariksi. Sfeir valittiin patriarkaksi 1986, paavi nimitti hänet kardinaaliksi 1994 ja hän jäi eläkkeelle 90-vuotiaana vuonna 2011.²²

Libanonin sisällissodan alkuvuosina patriarkka Khoraiche sekä häntä tehtävässä seurannut Sfeir pyrkivät pysyttelemään sivussa politiikasta ja ennen kaikkea pysymään erossa radikaaleista uskonnollisista ja poliittisista ryhmistä yhteisöjen sisällä. Tämän vuoksi he joutuivat rajun arvostelun kohteeksi maroniittiyhteisössä.²³ Palaan tähän tarkemmin toisessa pääluvussa.

1.3. Maroniittihegemonia ja sisällissotaan johtanut konsensuspolitiikka

Libanonin sisällissodan tapahtumia on mahdotonta ymmärtää käsittelemättä pidempää historiallista taustaa ja maroniittien vuosisatojen aikana kehittyntä käsitystä omasta identiteetistään ja sen suhteesta Libanonin alueelliseen kehitykseen. Antoine Khoury Harb kirjoittaa teoksessaan *The Christian Roots of Lebanon* seuraavasti:

Ehkä voimme löytää herramme Jeesuksen Kristuksen sanoissa ”minä en ole tullut lakia kumoamaan, olen tullut toteuttamaan sen” kannusteen katsoa taaksepäin esikristilliseen aikaan, jonka uskonnollisella ja inhimillisellä perinnöllä oli suuri vaikutus kristinuskon nousuun ja leviämiseen.²⁴

Harb on teoksessaan, jonka esipuheen on laatinut patriarkka Sfeir, lähtenyt liikkeelle laajasti pakanallisesta foinikialaisesta ajasta Libanonin kristinuskon syn-

²¹ NYT 21.08.1994 Obituary: Cardinal Khreish, Former Patriarch In Lebanese Church; Catholic Hierarchy.

²² Gambill 2003; Catholic Hierarchy.

²³ Irani 2011, 55.

²⁴ Perhaps we can find in the saying of the Lord Jesus Christ, ”I have come not to abolish the law but fulfill it”, an incentive to go back to the pre-Christian period, when religious and human heritage had a great impact on the rise and spread of Christianity. Harb 2008, 2.

nyssä. Harb vertailee kanaanilais-foinikialaista pakanallisuutta kristinuskoon muun muassa kuolleista heräävän jumalan Adoniksen ja neitseellisen taivaan kuningattaren Ashtarutin palvonnan kautta.²⁵ Tämä kuvastaa erinomaisesti sitä vielä tänäkin päivänä maroniittien keskuudessa olevaa käsitystä, jonka mukaan juuri maroniittikristityt ovat Libanonin aitoja, alkuperäisiä asukkaita verrattuna myöhemmin tulleisiin arabimuslimeihin. Linja halutaan täten viedä pitkälle jopa pakanalliseen aikaan. Vaikka uskontotieteellisesti ajatellen kulteissa voi olla yhtymäkohtia, historiallisesti käsityksen perusteleminen on tulkitsijan itsensä käsissä.

Vaikka monet maroniitit siis katsovat identiteettinsä alkaneen hyvin varhain, maroniittien kansallisaatteen voidaan katsoa alkaneen 1800-luvun puolivälin paikkeilla, samaan aikaan kuin kansallisuusaatteet alkoivat yleisesti levitä myös esimerkiksi Euroopassa. Libanonissa tämä johtaa juurensa Libanonvuoren (Mont-Liban) alueen väkivaltaisuuksiin 1839–40, jolloin kansa nousi osmanihallitsijoita vastaan. Tilanteen rauhoittamiseksi luotiin uusi, sektariaanisiin ryhmiin perustuva hallintojärjestelmä. Maroniittien ja druusien välinen sisällissota 1860, jossa druusit surmasivat tuhansia maroniitteja, puolestaan johti autonomisen provinssin (*Mutasarrifiya*, 1861–1915) syntymiseen. Alue käsitti noin yhden kolmasosan nykyisestä Libanonista. Vuonna 1861 voimaan tullut *Règlement Organique* vahvisti politiikan sektariaanisen järjestelmän, joka on käytännössä pysynyt voimassa nykypäiviin saakka.²⁶

Pan-arabismin ja arabinationalismin myötä jo 1800-luvulla ja 1900-luvulle tultaessa erityisesti sunnimuslimien parissa oli syntynyt ajatus Suur-Syyriasta, mitä Libanonin maroniitit eivät voineet hyväksyä, koska he pelkäsivät menettävänsä erikoisasemansa. Suursyyrialaisen mielestä itsenäinen Libanon, joka käsittäisi jopa Libanonvuorta suuremman alueen myös muslimienemmistöllä rannikolla, oli puolestaan mahdoton hyväksyä. Maroniittinen kansallisaate syntyi näin vasta-ajatuksena arabinationalismille. Ajattelu pohjattiin maroniittien erikoisasemalle, jossa maroniitit katsottiin muslimivainoja paenneiksi ja myöhemmin ristiretkien myötä eurooppalaisten vapauttamaksi. Täten maroniitit näkivät itsensä ryhmäksi, joka suojeli aluetta arabimuslimeilta. Historiallista näkemystä perusteltiin muun muassa foinikialaisella taustalla, jonka mukaan foinikialaisen valtio oli perustunut ennen kaikkea rannikon suuriin kaupunkeihin Tyrokseen ja Sidoniin. 1800-luvun lopulla foinikianismi oli saanut vahvan sijan Libanonin

²⁵ Harb 2008, 14.

²⁶ Salloukh et al, 2015, 14–15; Harris, 2012, 147–148.

kristittyjen parissa arabinationalismin vastaparina.²⁷

Modernin Libanonin historian voidaan katsoa alkaneen Ranskan mandaatista 1920, Britannian ja Ranskan 1916 solmiman Sykes-Picot-sopimuksen mukaisesti, ja Suur-Libanonin perustamisesta eli Libanonin ja Syyrian jaosta Osmanivaltakunnan sortumisen myötä ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Suur-Libanonin alue käsitti myös muslimienemmistöiset alangot ja rannikon muslimikaupungit – Foinikian kartan pohjalta 1860-luvulla piirretyn suunnitelman mukaan, jonka Ranskalle esitteli maroniittipatriarkka Elias al-Hoyek. Patriarkka oli muutenkin aktiivinen asiassa ja vieraili Pariisissa ja Versailles’n rauhankonferenssissa sekä varmisti Vatikaanin tuen suunnitelmalle.²⁸ Laajentuneen alueen myötä demografinen tasapaino muuttui, kun hallintoalueeseen liitettiin iso määrä muslimeja. Kristitty enemmistö kutistui Libanonvuoren alueen 80 prosentista Suur-Libanonin 55 prosenttiin 1921 väestönlaskennassa. Maroniitit olivat suurin ryhmä, mutta heidänkin määränsä oli vähentynyt 58 prosentista 33 prosenttiin. Ranskan mandaatin aikana maroniittien identiteetti kuitenkin vahvistui Ranskan tuen vuoksi. Ranska piti itseään maroniittien suojelijana ja sillä oli myös laajat taloudelliset intressit, sillä se oli paikallisen teollisuuden, ennen kaikkea maroniittien hallussa olevan silkkiteollisuuden, suurin ulkomainen investoija. Jo vuonna 1917 silkkiteollisuus käsitti 60 prosenttia Libanonvuoren alueen bruttokansantuotteesta, ja maroniittiväestö alkoi olla koulutettua ja keskiluokkaista. He alkoivat myös muuttaa kaupunkeihin enenevässä määrin. Maaseudun muslimi- ja druusialueet puolestaan olivat alikehittyneitä ja köyhempiä.²⁹

Jo Ranskan mandaatin alla toisen maailmansodan aikaan maroniittikristityissä piireissä alkoi esiintyä näkemys, jonka mukaan Libanonista pitäisi tulla kristitty valtio samaan tapaan kuin Palestiinaan suunniteltiin valtiota juutalaisille. Tätä ajoi esimerkiksi Beirutin maroniittiarkkipiispa Ignatius Mubarak. On kuitenkin huomattava, että muut kristityt ryhmät, esimerkiksi ortodoksit ja kreikkalaiskatoliset, halusivat kuulua Syyriaan ja jopa allekirjoittivat vetoomuksen itsenäistymistä vastaan.³⁰

Kun Libanon itsenäistyi 1943, poliittinen järjestelmä perustui maroniitteja suosivaan sektarianistiseen jakoon. Vuoden 1943 Kansallinen sopimus, *al-Mithaq al-Watani*, perustui neljän uskonnollisen ryhmän edustukseen 1932

²⁷ Keller 2012, 62–64, Salibi 2011, 168–172.

²⁸ Harris 2012, 173–175.

²⁹ Salloukh et al. 2015, 14–15; Harris 2012, 149; 165–166; 178.

³⁰ Salloukh et al. 2015, 16; Salibi 2011, 184.

väestönlaskennan tulosten mukaan. Kansallinen sopimus suosi maroniittikristittyjä esimerkiksi parlamenttipaikoissa suhteessa 6:5 muslimeihin verrattuna. Presidentin tuli olla maroniittikristitty, pääministerin puolestaan sunnimuslimi. Presidentti sai kuitenkin vuoden 1926 perustuslain mukaisesti huomattavan päätäntävällän muun muassa valtion sisäisiin päätöksiin, turvallisuuspolitiikkaan, talouteen ja oikeuslaitokseen. Tämä oli ristiriidassa vallanjakoa ajatellen. Vuonna 1947 sopimukseen tehtiin lisäys, jonka mukaan parlamentin puhemiehen paikka meni shiiamuslimeille. Vallan kolmijako on jatkunut siitä saakka. Kansallisessa sopimuksessa maroniiteille annettiin myös muita tärkeitä johtotehtäviä, kuten armeijan ylipäällikkyyys ja sisäisen turvallisuuspalvelun La Sûreté Généraleen johto.³¹

William Harris kirjoittaa, että vuodet 1947–1958 olivat Libanonissa Kansallisen sopimuksen kultakautta.³² Näkemystä voidaan pitää erikoisena, sillä monet historioitsija ja jopa Harris itsekin kirjoittaa useista tuona aikana sattuneista uskontokuntien välisistä väkivaltaisuuksista. Vallanjakoa myös arvosteltiin jo tuoreeltaan, ja poliittisena järjestelmänä se osoittautui tehottomaksi. Keskushallinnon sijaan syntyi nopeasti pienempiä poliittisia liikkeitä ja puolisotilaallisten joukkojen verkostoja, jotka keskittyivät paikallisten johtajien (*zu'ama*, yksikkö *za'im*) ympärille.³³ Perinteisesti *za'im*-järjestelmään kuului sukuihin perustuvien paikalliskojohtajien poliittinen ja taloudellinen valta alueellaan. Tämä perinteinen *za'im*-järjestelmä vahvistui entisestään Libanonin sisällissodan aikana, kun keskusvallan ote romahti. Monet militiat olivat käytännössä *za'im*-järjestelmän jatkumoa.³⁴

Libanonin tilanteeseen vaikutti myös Israelin valtion syntyminen ja vuoden 1948 sota. Libanoniin tuli noin 110 000 palestiinalaispakolaista. Myös Suezin kriisi 1956 heijastui, kun silloinen presidentti Camille Chamoun kieltäytyi julistamasta sotaa Ranskalle ja Britannialle. Libanonin sunnimuslimit kannattivat Egyptin presidenttiä Jamal Abdul Nasseria ja halusivat liittyä Egyptin ja Syyrian pan-arabialaiseen valtioliittoon, eikä Chamounin veljeilyä lännen kanssa katsottu hyvällä. Nämä johtivat Libanonissa lyhyeen sisällissotaan 1958, jossa nasserismin kannattajat eli osa sunneista ja kommunistiset druusit nousivat maroniitteja vastaan. Maroniittipatriarkka Bulos Me'uchi pysytteli kaukana Chamounin linjasta. Hän itse asiassa lähestyi muslimiyhteisöä ja neuvotteli heidän kanssaan. Tämä raivostutti Chamounin kannattajia ja osaa muista kristityistä. VäkivaltaisuuDET

³¹ Salloukh et al 2015, 17; Salibi 2011, 184–186.

³² Harris, 2012, 195.

³³ Keller 2012, 64.

³⁴ Mermier & Mervin 2012, 11–12.

loppuivat, kun Nasser lopetti tukensa kapinallisille ja toisaalta Yhdysvaltain merijalkaväki teki maihinnousun.³⁵

Libanonissa oli myös muita vahvoja maroniittikristittyjä liikkeitä. Näiden joukossa oli muun muassa Kata'ib, falangistipuolue, joka oli perustettu jo 1930-luvulla. Yläluokkaisesta maroniittiperheestä tuleva apteekkari Pierre Gemayel matkusti Berliinin olympialaisiin 1936. Libanonin jalkapalloliiton 22-vuotias edustaja tutustui natsipuolueeseen ja vaikutti sen kyvykkyydestä, natsien fyysisestä kunnosta, kurista ja kansallisuusaatteesta. Libanoniin palattuaan hän perusti *al-kata'ib al-lubnaniyya* -puolueen, Kata'ibin, jonka ranskankielinen nimi *Phalanges Libanaises* sai vaikutteita myös Espanjan oikeistosta, phalanx-puolueesta. Espanjasta lainattiin myös motto ”Jumala, isänmaa ja perhe” (*Allah, al-watan, al-a'ila*). Natseilta vaikutteita saivat myös useat arabinationalistiset puolueet, joita perustettiin samaan aikaan. Niitä oli esimerkiksi Syyrian kansallissosialistinen puolue SSNP, joka sai vaikuttimensa suoraan Adolf Hitleriltä.³⁶ Gemayelin äärioikeistolaisesta ja maroniittinationalistisesta Kata'ibista tuli kuitenkin yksi eniten Libanonin sisällissotaan vaikuttanut liike.

1970-luvulle tultaessa Libanonissa oli vakavia talousvaikeuksia ja inflaatio ja työttömyys olivat korkealla. Tämä kosketi erityisesti muslimiväestöä. Myös Kansallinen sopimus hiersi: maroniiteilla oli 1970-luvulle tultaessa suhteessa liikaa parlamenttipaikkoja lukumääräänsä nähden. Maroniitit olivat jo jääneet vähemmistöryhmäksi toisaalta muslimiväestön väestökasvun, toisaalta kristittyjen maastamuuton vuoksi. Poliittista tasapainoa horjuttivat lisäksi palestiinalaispakoilaiset. Palestiinalaisia oli 1970-luvun alkuun mennessä Libanonissa vajaat puoli miljoonaa, kun koko maan asukasluku oli ilman heitä noin 3,1 miljoonaa. Kansalaisoikeuksia palestiinalaisilla ei ollut.³⁷ Palestiinalaisten vapautusrintama PLO oli levittäytynyt Libanoniin ja se teki kuuden päivän sodan aikana iskuja Israeliin Libanonin maaperältä. PLO oli kouluttanut ja aseistanut Libanonin erityisesti muslimiväestöstä koostuvan vasemmiston. Jo 1970-luvun alussa Libanonin armeija sekä falangistit taistelivat hajanaisesti PLO:ta ja muutamia muita palestiinalaisryhmittymiä vastaan. Varsinaisen sisällissodan alkuajankohtana pidetään 13. huhtikuuta 1975, jolloin aseistetut miehet hyökkäsivät Ein al-Rummanessa maroniittikirkon pihalla, jonne oli kokoontunut falangistien johtoa. Falangistit pitivät syy-

³⁵ Harris 2012, 207–212; Irani 2011, 51.

³⁶ Harris 2012, 190; Johnson 2001, 148–150.

³⁷ Johnson 2001, xiii; Laakso 1988, 52; 55.

päinä palestiinalaisia ja hyökkäsivät tuhoisasti vielä samana päivänä bussiin, joka kuljetti sekä PLO:n palestiinalaisia että libanonilaismuslimeja. Seuraavien päivien taisteluissa falangistien ja palestiinalaisten välillä kuoli satoja ihmisiä eri puolilla maata, ja taistelut jatkuivat siitä eteenpäin. Jo vuosina 1975–76 taisteluissa kuoli 25 000–40 000 ihmistä, monet joukkosurmien ja etnisten puhdistusten vuoksi.³⁸

Sisällissota jatkui 15 vuotta erittäin raakana. Sen aikana tapahtui jatkuvia etnisiä puhdistuksia ja siviileihin kohdistuneita verilöylyjä, joista kansainvälisesti ehkä tunnetuin on Sabran ja Shatilan palestiinalaisleirin joukkomurha syyskuussa 1982. Tuolloin kristityt falangistit tappoivat satoja palestiinalaissiviilejä. Toisaalta myös kristittyjä siviilejä joukkomurhattiin ja heitä ajettiin systemaattisesti pakoon kodeistaan ennen kaikkea Shoufin vuorialueen taisteluissa. Pääsääntöisesti kristityt taistelivat muslimeja tai druuseja vastaan ja pääkaupunki jakautui muslimienemmistöiseen Länsi-Beirutiin ja kristittyyn Itä-Beirutiin. Toisaalta myös muslimit taistelivat muslimeja vastaan ja kristityt kristittyjä vastaan. Taistelevia ryhmittymiä oli kymmeniä, ja osa vaihtoi puoliaan ja liittolaissuhteet muuttuivat sodan kuluessa. Sotaan osallistui myös naapurivaltioita; Libanonin alueella oli muun muassa Israelin ja Syyrian miehitysjoukkoja ja intressejä oli myös muilla mailla, kuten Irakilla, Iranilla, arabimailla sekä Yhdysvalloilla – ja Vatikaanilla. Rauhanneuvottelut kulminoituivat lopulta niin kutsuttuun Ta'ifin sopimukseen lokakuussa 1989, joka muun muassa piti voimassa uskontokuntiin perustuvan poliittisen vallan kolmijaon mutta vähensi maroniittien valta-asemaa. Osa kristityistä katsoi, että Ta'if oli ulkovaltojen sanelema eikä sikäli hyväksyttävissä. Tämä johti kristittyjen välisiin vakaviin taisteluihin 1990. Kaikki muut taistelevat ryhmät paitsi shiialainen Hizbollah oli lopulta riisuttu aseista maaliskuuhun 1991 mennessä. Sodassa kuoli yli 144 000 ihmistä, katosi noin 17 000 (joiden arvioidaan kuolleen) ja 200 000 haavoittui. Lisäksi sadat tuhannet lähtivät maasta ja yli miljoona joutui pakenemaan kodeistaan maan sisällä.³⁹

Tutkimukseni kannalta tärkeimmät Libanonin sisällissodassa taistelleet puolisoilaalliset kristilliset ryhmittymät ovat jo mainittu falangistipuolue Kata'ib sekä Kata'ibista myöhemmin omaksi ryhmäkseen eronnut Samir Geagean johtama kristitty äärioikeistolainen *al-Quwat al-Lubnāniyya*. Käytän siitä tästä eteenpäin liikkeen englanninkielisestä nimestä Lebanese Forces johdettua lyhennettä LF, jota käytetään myös Libanonissa. Näiden kahden lisäksi erittäin oleellinen on

³⁸ Harris 2012, 223; Johnson 2001, xiii–xiv; 60–61.

³⁹ Johnson, 2001, xiii–xvii.

Libanonin armeijan sisällissodan aikaisen komentajan, maroniittikenraali Michel Aounin ympärille kehittynyt ryhmittymä, jossa taisteli etupäässä armeijan kristittyjä sotilaita ja jolla oli upseeriston perheiden tuki⁴⁰. Näiden kolmen lisäksi kristittyjä ryhmiä oli muitakin, ja esittelen ne sitä mukaa kun ne tulevat oleellisesti tutkimuksessa esille.⁴¹ Tässä tutkimuksessa palestiinalaisten, muslimien ja druusi- en ryhmittymät sekä muut sotaosapuolet eivät nouse merkittävästi esiin, joten niitä en erittele sen tarkemmin.

1.5. Paavi Johannes Paavali II ja Libanon

Vatikaanin toisen konsiilin inspiroimat ekumeeniset ja uskontojen välistä vuoropuhelua korostavat liikkeet olivat asettaneet Libanonin mallin esimerkiksi kristittyjen ja muslimien välisestä harmonisesta yhteiselosta. Vatikaanin silmissä Libanonin piti olla elävä esimerkki siitä, kuinka eri ryhmät olisivat eläneet samassa yhteiskunnassa. Lisäksi katolinen kirkko piti Libanonia kristinuskon viimeisenä linnakkeena koko Levantin alueella, kolmen mantereen solmukohdassa.⁴²

Paavi Johannes Paavali II:lla oli erityinen side Libanoniin. Tutkija Carole H. Dagherin mukaan yksikään paavi ei ole koskaan aiemmin ilmaissut yhtä paljon kiintymystään maahan. Paavin esikunta on sanonut hänen pitäneen Libanonia toiseksi rakkaimpana maana kotimaansa Puolan jälkeen, mitä paavi ei kiistänyt. Kun Johannes Paavali II valittiin paaviksi 17. lokakuuta 1978, hän mainitsi Libanonin jo heti seuraavana päivänä ensimmäisessä viestissään maailmalle. Paavi sanoi puheessaan, kuinka hän on ”ottanut sydämeensä rakkaan Libanonin ja sen ihmisten kohtalon”. Muutamaa päivää myöhemmin Pietarinkirkossa pidetyn virkaanastujaismessun jälkeen paavi astui aukiolle rinnallaan muutamia tärkeitä arvovieraita maailman johtajista – heidän joukossaan Libanonin presidentti. Vuosien varrella paavi otti usein kantaa sisällissotaan ja toi tilanteen esiin neuvotteluissaan muiden muassa Yhdysvaltain presidentin Ronald Reaganin sekä Keskustiedustelupalvelu CIA:n johdon kanssa.⁴³

Libanonin sisällissota oli Vatikaanille todellinen haaste, sillä sen oli pönisteltävä niin kristittyjen välisten, Libanonin sisäisten kuin kristittyjen ja palesti-

⁴⁰ Aounin liike kehittyi poliittiseksi puolueeksi vasta 2005, jolloin *at-Tayyār al-Watanī al-Horr* eli Vapaa Isänmaallinen Liike virallisesti perustettiin hänen palattuaan Libanoniin maanpaosta Ranskasta.

⁴¹ Tutkimuksen kannalta oleelliset ryhmittymät on koottu liitteeseen 2.

⁴² Irani 2011, 50.

⁴³ Dagher 2001, 95.

nalaisten välistenkin konfliktien välittäjänä. Sisällissodan alusta saakka Vatikaania ohjasi kolme ohjenuoraa: Ensinnäkin yksikään osapuoli ei saa vaarantaa kristittyjen ja muslimien vuoropuhelua, joka koskee Libanonia laajempaa ympäristöä koko Lähi-idässä. Toiseksi joidenkin Libanonin kristittyjen käytös ei saa vaarantaa vuoden 1943 Kansallisen sopimuksen toteutumista yhteiselosta, mikä on säilytettävä kristittyjen aseman turvaamiseksi kaikkialla muslimimaailmassa. Kolmanneksi palestiinalaiset eivät saisi kohdata enempää epäoikeudenmukaisuuksia Libanonissa.⁴⁴ Näiden kolmen päälinjan turvaamiseksi Vatikaani panosti arvovaltaisimpien diplomaattiensä lähettämiseen Libanoniin. Sisällissodan aikana Libanonissa vieraili useita paavillisia valtuuskuntia, joiden johdossa oli yleensä korkeaa kirkon johtoa.

Vatikaanin ensimmäistä missiota Libanoniin 1975 johti kardinaali Paolo Bertoli, joka oli toiminut paavin nuntiuksena eli Vatikaanin suurlähettiläänä Libanonissa jo 1959–60. Hänellä oli myös vielä aiempaa neuvottelukokemusta – 1958 sisällissodan ajoilta, jolloin Vatikaani lähetti hänet Libanoniin. Sisällissodan osapuolilla oli odotuksia: maroniitit toivoivat saavansa Vatikaanin tuen taisteluilleen, muslimit puolestaan odottivat, että kardinaali olisi tullut riisumaan kristityt aseista. Kumpikin osapuoli pettyi. Bertoli puolestaan sanoi, että Libanon on säilytettävä yhteisenä valtiona.⁴⁵ Vatikaani piti tärkeänä, että Libanonia ei saisi jakaa erillisiin kantoneihin Sveitsin mallin mukaisesti, mitä presidentti Camille Chamoun oli ehdottanut. Vatikaanin mielestä tällöin menetettäisiin arvokas mahdollisuus eri uskontojen väliseen yhteiseloön. Lisäksi jaolla voisi olla negatiivisia seurauksia muihin Lähi-idässä asuviin kristittyihin vähemmistöihin, jotka saattaisivat joutua sorron kohteiksi.⁴⁶

Seuraavan Vatikaanin mission johtajana toimi Itäisten kirkkojen kongregaation sihteeri Mario Brini. Kardinaali Brini vieraili Libanonissa huhtikuussa 1976. Myös Brini tunsi Libanonin hyvin, sillä oli asunut maassa 1947–1952. Brini korosti vierailullaan edeltäjänsä tavoin, että Libanonin on pysyttävä yhtenäisenä valtiona. Vatikaanin kolmatta missiota joulukuussa 1978 johti jälleen kardinaali Paolo Bertoli. Paavillisen lähettilään matkalla oli kolme tarkoitusta: yhdistää ja sovittaa maroniittiyhteisöä, pyrkiä löytämään kaikkien Libanonin osapuolten yhteinen nimittäjä, jotta kristittyjen ja muslimien yhteiselo voisi säilyä, sekä luoda

⁴⁴ Irani 2011, 51; 53.

⁴⁵ Irani 2011, 60.

⁴⁶ Irani 2011, 59.

palestiinalaisille pysyvän asumisen edellytykset Libanonissa. Läksiäislausunnossaan Bertoli korosti, kuinka tärkeää on luoda uudelleen yhteisöjen yhteiselo. Bertolin lausunnot eivät lainkaan miellyttäneet taistelevien kristittyjen yhtenäisrintamaa, niin kutsuttua Libanonilaista rintamaa, jotka pitivät varsinkin palestiinalaisia vihollisinaan. Vatikaanin neljännen lähetystön johdossa oli Vatikaanin ulkoministeri Agostino Casaroli. Kaikkein korkea-arvoisimman diplomaattinsa lähettämislä paavi Johannes Paavali II halusi korostaa Libanonin tärkeyttä. Kardinaali Casaroli vieraili Libanonissa maalisi–huhtikuussa 1980. Casaroli pyrki neuvottelemaan ennen kaikkea maroniittiyhteisön jakautumisen lievittämisestä. Kahden kristityn sissijohtajan, Bashir Gemayelin ja Suleiman Frangien välit olivat vaarallisen kireät, mikä oli jo johtanut verilöylyihin. Vatikaanin korkein diplomaatti ei kuitenkaan onnistunut neuvottelemaan sopia maroniittien välille. Casaroli lupasi Vatikaanin apua Libanoniin, mutta muistutti, että maa ei suinkaan ole Vatikaanin ainoa huoli alueella.⁴⁷

Libanonilaiskristityt eivät kuitenkaan usein ymmärtäneet lainkaan paavin pyrkimyksiä. ”Vatikaanin tulisi ymmärtää, että Libanonin kristityt eivät ole koeläimiä kristittyjen ja muslimien välisessä dialogissa maailmassa”, kirjoitti falangistien johtaja Bashir Gemayel puolueen *al-Amal*-lehdessä juuri ennen presidentiksi valitsemistaan elokuussa 1982.⁴⁸ Libanonin kristityt näkivät Vatikaanin toimet usein puutteellisina ja kokivat tulleeensa hylätyksi. Maroniitit luulivat saavansa Vatikaanin vankkumattoman tuen taisteluihinsa, joilla he katsoivat turvaavansa olemassaolonsa ja kristittyjen vähemmistöjen tulevaisuuden Lähi-idässä. Maroniteista tuntui, että Vatikaani uhrasi heidän kristittyjen ja muslimien välisen dialogin vuoksi.⁴⁹ Kristittyjen epäluulon kohteeksi joutui usein paavin nuntius Luciano Angeloni. Erityisesti 1983–84 Shoufin vuorialueen sodan aikana kristityt kokivat jäävänsä ilman tukea. ”Pyhä Istuin ei voi pitää valita puolua, se voi vain antaa ehdotuksia tai esityksiä”, Angeloni puolustautui.⁵⁰

Vatikaanille vastahankaista kantaa edustivat myös maroniittien munkkijärjestöt. Munkeista osa osallistui aktiivisesti sisällissodan taisteluihin. Periaatteissa munkkien olisi kuulunut olla uskollisia patriarkalle, mutta käytännössä kuuliaisuuden kanssa oli vaikeuksia. Sisällissodan alussa Libanonissa oli noin sata luostaria, ja monet niistä olivat merkittävässä asemassa kyläyhteisöissä. Yksi tärkeim-

⁴⁷ Irani 1994, 82–84.

⁴⁸ Irani 2011, 61; Henley 2008, 360.

⁴⁹ Irani 2011, 59.

⁵⁰ Irani 1994, 185.

mistä maroniittimunkkien veljeskunnan instituutioista oli Université Saint-Esprit, Pyhän Hengen yliopisto Kaslikissa, Beirutin pohjoispuolella. Sisällissodan aikana yliopisto julkaisi pamfletteja ja kirjoja, joissa käsiteltiin Libanonin konfliktin juuria ja munkkien asemaa sodassa. Yhdessä niistä sanottiin, että Libanonin kristityt eivät suostuisi yhteiseloön alistettuna islamilaiselle valtiolle.⁵¹ *Le Monden* mukaan yliopisto oli monille ”itäisen kristikunnan majakka”, kun taas druusijohtaja Walid Jumblatt kuvasi sitä ”maan alla juonivien vihamielisten munkkien pesäksi”. Druusit ja Syyrian joukot myös pommittivat yliopistoa sisällissodan aikana. Ongelmana nähtiin myös, että ääri-islamilaist saivat Kaslikista vaikutteita vaatiakseen itselleen yhtä uskonnollista yliopistoa. Kiinnostavaa kuitenkin on, että yliopisto oli Libanonin ja koko Lähi-idän ainoa, jossa oli kanoninen teologinen tiedekunta pappeinkoulutukseen.⁵²

Maroniittimunkit vaativat, että Vatikaanin johtama kristitty yhteisö tekisi kaikkensa, että Libanonin ainutlaatuisuus säilyisi vapaana eikä sitä alistettaisi arabipolitiikalle. Yksi vaikutusvaltaisimmista kirkonmiehistä oli Libanonin luostarijärjestöjen pysyvän neuvoston tuolloinen johtaja, Maroniittiveljeskunnan apotti Cherbil Kassis, joka oli avainasemassa sisällissodan aikana. Matti Moosa kuvaa apotti Kassista falangistipuolueen ”sydämeksi ja sieluksi”, kun taas apotti Boulos Naaman oli falangistijohtaja Bashir Gemayelin ideologinen kummisetä ja myöhemmin LF:n Samir Geageaa lähellä. Kun patriarkka Khoraihe pysytteli aluksi sivussa sisällissodan politiikasta, apotti Kassis oli useimmiten se henkilö, joka johti neuvotteluja kristittyjen puolesta. Kassis kannatti avoimesti kristittyjen, jopa munkkien, oikeutta kantaa asetta. Apotti Kassis sanoi, että ”puolustaakseen itseään, jokaisella kristityllä on oikeus oppia käsittelemään aseita”. Paikoin maroniittimunkit osallistuivat myös taisteluihin ”kasukat tungettuna polviensa yläpuolelle ja Kalashnikov-kiväärit käsissään”, kirjoitti Matti Moosa. Oli selvää, että patriarkka oli menettänyt otteen maroniittimunkeista. Munkkien vaikutusvalta väheni hieman 1980-luvun puolivälin jälkeen patriarkka Sfeirin kaudella, mutta heistä koitui yhä vakavia vaikeuksia Vatikaanille ja patriarkalle. Patriarkan arvoaseman romahtaminen on yksi tärkeimpiä syitä siihen, miksi Vatikaani päätti käyttää neuvottelutaitojaan Libanonin konfliktin ratkaisemiseksi.⁵³

⁵¹ Irani 2011, 55; Henley 2008, 357.

⁵² Peroncel-Hugoz 1985.

⁵³ Irani 2011, 55; Henley 2008, 356–358; Moosa 1986, 298.

2. Maroniittikirkon johto kasvaa poliittiseen rooliin 1985–87

2.1. Kristityt ryhmät osoittavat mielipiteensä väkivalloin

The New York Timesin kirjeenvaihtaja Thomas Friedman kirjoittaa muistelmissaan hämmästellensä, kuinka maailma joskus näki Libanonin kristityt uhreina. Friedmanin mukaan nämä pelastamista vailla olevat henkilöt kuitenkin olivat

korruptoitunut, varakas, myrkyllinen kokoelma mafiaa muistuttavia kummisetiä, jotka arvostivat kultaketjuja, vahvaa partavettä ja panssaroituja Mercedes-autoja. He olivat yhtä kristittyjä kuin Kummisetä oli kristitty. Heitä ajoi pelon ja ahneuden yhdistelmä.⁵⁴

Libanonilainen rintama oli syntynyt 1976, kun presidentti Suleiman Frangie, Kata'ibin Pierre Gemayel, entinen presidentti Camille Chamoun ja Maroniittiveljeskunnan apotti Cherbil Kassis perustivat maroniittijoukot vastavoimaksi palestiinalaisjärjestöille. Maroniittien munkit olivat näin jo alkuvaiheessa mukana sisällissodan ytimessä. Pohjoisessa presidentti Frangien poika Tony johti taisteluja Tripolin sunneja vastaan, Kata'ib taisteli muun muassa Bekaan laaksossa ja Beirutin alueella palestiinalaisia, druuseja ja syyrialaisjoukkoja vastaan.⁵⁵

Thomas Friedman jatkoi kuvailemalla kristittyjen sotapäälliköiden tekoja. 7. heinäkuuta 1980 tapahtui ”Pitkien puukkojen päivä”, jolloin Pierre Gemayelin pojan Basirin johtamat joukot pyrkivät tuhoamaan kilpailevan kristityn puolisotilaallisen ryhmän, entisen presidentin Camille Chamounin pojan Dany Chamounin johtamat Tiikerit. Gemayelin miehet hyökkäsivät Safran rantaklubille, jossa Chamounin miehet olivat rentoutumassa, ja ampuivat uima-altaalla olleet miehet ja monia sivullisia. Satoja ihmisiä kuoli väkivaltaisuuksissa. Gemayel oli jo aiemmin tehnyt selvää toisesta kilpailevasta kristitystä ryhmästä, kun hänen joukkonsa olivat 13. kesäkuuta 1978 murtautuneet keskellä yötä Tony Frangien, Suleiman Frangien pojan, kotiin. Gemayelin miehet, johtajanaan Samir Geagea, ampuivat konetuliaseilla sänkyihinsä Tony Frangien, hänen vaimonsa ja kolmikuukautisen tyttövauvansa sekä lisäksi autonkuljettajan ja sisäkön ja lopuksi vielä perheen lemmikkikoiran. Myös kymmeniä Frangien joukon jäseniä tapettiin hyökkäyksessä.⁵⁶

⁵⁴ ”- - a corrupt, wealthy, venal collection of mafia-like dons, who favored gold chains, strong cologne, and Mercedeses with armor plating. They were Christians like the Godfather was Christian. Motivated by a combination by fear and greed - -” Friedman 1987, 137.

⁵⁵ Harris 2012, 236.

⁵⁶ Friedman 1987, 137–138.

Tony Frangien murhan aikaan Samir Geagea oli 26-vuotias Beirutin jesuiit-tayliopiston Saint-Josephin lääketieteen opiskelija. Hänen kotikaupunkinsa Bshar-re oli Osmanivaltakunnan ajoista saakka ollut riidoissa Frangien kotikaupungin Zghortan kanssa, joten isku voidaan nähdä myös za'im-järjestelmän eli perinteisen klaanijohtajiin perustuvan järjestelmän jatkumona. Onnistuneen operaation seurauksena Bashir Gemayel nimitti Geagean falangistien pohjoisen alueen sotilaskomentajaksi. Myöhemmin Geagea riitautui Amin Gemayelin kanssa. Maalis-kuussa 1985 Geagea erotti LF:n Kata'ibista.⁵⁷

Libanonin maroniittien yhteisrintama oli näin varsin lyhytikäinen, kun presi-denttien pojat taistelivat vallasta. Dany Chamounin Tiikereiden tuhoaminen 1980 varmisti falangistijohtaja Bashir Gemayelin siirtymisen maroniittikristittyjen voi-makkaimmaksi johtajaksi. Hänen komennossaan olivat siten yhdistyneet maroniit-tien sissijoukot. Bashir Gemayel valittiin Libanonin presidentiksi elokuussa 1982. Valinta oli seurausta falangistien ja Israelin yhteistyöstä: Israel oli alkuvuodesta valloittanut Libanonin ja tuki Gemayelia presidentiksi, koska katsoi, että hänestä olisi apua sodassa palestiinalaisjärjestöjä vastaan. Bashir Gemayelin presidentti-kausi ei kuitenkaan ehtinyt virallisesti edes alkaa, kun hänet jo murhattiin auto-pommilla 14. syyskuuta. Falangistit syyttivät palestiinalaisia teosta ja kostivat iskun Sabran ja Shatilan palestiinalaispakolaisleirillä muutamaa päivää myöhem-min – joukkomurhassa kuoli satoja palestiinalaisnaisia, -lapsia ja -vanhuksia. Ti-lannetta valvovat Israelin joukot eivät puuttuneet väkivaltaan.⁵⁸

Salamurhan jälkeen Bashirin veli Amin Gemayel valittiin presidentiksi 21. syyskuuta 1982. Aminilta puuttui veljensä kyvykkyys johtaa, ja hän teki useita ratkaisevia virheitä kaudellaan. Amin Gemayel ei kyennyt yhteistyöhön muslimi-en johtajien kanssa, mutta hän ei myöskään saanut pidettyä kurissa LF:a. Israelin kanssa tehty sopimus 1983 kuumensi tunteita entisestään, ja tästä kehittyi yksi sisällissodan merkittävistä käännekohdista. Israel vetäytyi Libanonista etelää lu-kuun ottamatta ja jätti Shoufin vuorialueelle voimatyhjiön. Druusit käyttivät sitä hyväkseen ja ajoivat LF:n joukot perääntymään Shoufin vuorialueen taisteluissa, mitkä aiheuttivat tuhansien kristittyjen siviilin pakoon ennen kaikkea Beirutin alueelle.⁵⁹

The New York Timesin kirjeenvaihtaja John Kifner kirjoitti tammikuussa 1985

⁵⁷ Aubin-Boltanski 2012, 62; 66.

⁵⁸ Johnson 2001, xiv–xv.

⁵⁹ Keller 2012, 64; Johnson 2001, xiv–xv.

siviilien elämästä Beirutissa puolisolitaallisten joukkojen armoilla otsikolla ”Länsi-Beirut, missä jopa kaaos muuttuu pahemmaksi”. Beirutilaisten elämää vaikeuttivat loppumattomat taistelut ja pommi-iskut, ryöstöt, murhat sekä jatkuvat ihmissieppaukset. Talous oli täysin romahtamispisteessä. Kifner haastatteli nimettömänä pysytellyttä entistä ministeriä, jonka mukaan elämä oli nyt vaikeinta koko kymmenen vuotta jatkuneen sisällissodan aikana. Optimismille ei ollut sijaa, ja Kifnerin mukaan Libanonin hallitus oli jäänyt jumiin heimoriitoihin.⁶⁰

Vuosia jatkuneet rajut väkivaltaisuuksien myös kristittyjen keskinäisissä väliselvityksissä olivat saaneet maroniittikirkon hämmennyksen tilaan. Patriarkka ei juuri ottanut kantaa tilanteeseen. Kenties juuri siksi, mutta ainakin Libanonin vaikean tilanteen vuoksi paavi Johannes Paavali II tarttui kynään tammikuussa. Hän aloitti patriarkka Antonius Butros Khoraičelle suunnatun kirjeensä viittaamalla edellisvuoden toukokuussa koko katoliselle kirkolle tarkoitettuun viestiin, jossa pyydettiin solidaarisuutta ja rukouksia Libanonia kohtaan, ”koska koko Libanonin kansakunta on lähellä sydäntäni”, kirjoitti paavi. Paavi jatkoi kirjoittamalla, että rakkaus ja jatkuva huoli olivat saaneet hänet jälleen kääntymään patriarkan puoleen ja hänen kauttansa kaikkiin kanssakansalaisiin yhteisöstä ja uskontokunnasta riippumatta. Paavin mukaan viime kuukausien tapahtumat saivat hänet toivomaan, että kansalliset ja kansainväliset dialogit saisivat aikaan edes pieniä askelia tilanteen rauhoittamiseksi. On kuitenkin ilmennyt vakavia vaikeuksia ratkaisun tai edes pysyvän tulitauon saamiseksi, hän jatkoi. Paavi korosti, että tässä erityisen herkässä vaiheessa kaikkien Libanonin kohtalosta välittävien pitäisi sitoutua ratkaisuun, joka lopettaisi väkivaltaisuuksien.

Tämä toive on myös ehdotus, jolla haluan välittää viestin uskoen sen teidän emineenssinne huomaa: että Bkerké tavoittaisi kaikki Libanonin kansalaiset, jotka rakastavat maataan, jotta he tiedostaisivat henkilökohtaisen vastuunsa ja etsisivät tulevaisuuden, jossa jokaisen yhteisön arvot on turvattu harmonisella yhteistyöllä!⁶¹

Näin paavi lähetti erittäin selväsanaisen viestin patriarkka Khoraičelle siitä, että maroniittikirkon johdon tulisi muistaa vuoropuhelu kaikkien ryhmien välillä. Paavi korosti viestissään yhteiseloä Libanonissa ja kaikkien osapuolten vastuuta rauhan saavuttamiseksi. Hän viittasi Vatikaanin tukeen, mutta hyvin selvästi muistutti, että sen edellytyksenä on sopeutuminen yhteiseloön. Paavi vaikutti olleen erit-

⁶⁰ Kifner 1985 a.

⁶¹ Questo desiderio è anche un invito, di cui mi voglio fare messaggero affidandolo a vostra eminenza: che da Bkerké esso raggiunga ogni cittadino libanese amante del suo Paese, cosciente della sua responsabilità personale e alla ricerca di un avvenire nel quale i valori di ogni comunità siano salvaguardati in un'armoniosa collaborazione! J-P II 1985a.

täin huolissaan muun muassa kristittyjen keskinäisestä vihanpidosta, joka oli jo aiheuttanut verisiä yhteenottoja, ja joka vaaransi kaikki tulitaukoneuvottelut.

Viestin taustalla olivat myös Shoufin vuorialueen taistelut, jotka olivat ajaneet kymmeniä tuhansia kristittyjä pakoon kodeistaan. Lisäksi kristittyjen puolisoita laallisten joukkojen keskinäiset taistelut olivat entisestään lisääntymässä. Toisaalta myös muslimialueella käytiin rajuja taisteluita, joista siviilit kärsivät.⁶² Paavin viesti oli kuitenkin suunnattu ennen kaikkea maroniittiyhteisöön. Samalla siinä kaikuivat ohjeet patriarkalle, jotta tämä ryhtyisi toimeen rauhanvälityksessä. Paavi jatkoi lisäksi kirjettään lähettämällä ehdotuksen myös eri ryhmien johtajille, joita hän piti tärkeinä rooleissaan veljiensä johtajina ja opastajina. Hän pyysi, ettei heiltä puuttuisi itsevarmuutta pyrkiessään sovintoon ja keskinäisiin vuoropuheluihin kaltaistensa kanssa.⁶³ Tämän viestin voi tulkita tarkoittavan erityisesti kristittyjen johtajia, joiden joukkoon kuuluivat maroniittimunkkien johtajat. Toisaalta se viittaa myös kristittyihin poliittisiin johtajiin.

Paavi jatkoi vielä vetoamalla kaikkiin libanonilaisiin, jotta he tutkiskelisivat omaatuntoaan ja olisivat valmiita luopumaan jostakin; näin tämä saisi heidät yhdistymään halussaan rakentaa vapaa kansakunta ilman ulkoisia häiriöitä ja yhdistymään laillisten viranomaisten alaisuuteen ja rakentamaan ”moniarvoisuuden, joka on vuosisatojen ajan muokannut tätä jalon kansakunnan kasvoja”.⁶⁴ Viittauksella ulkoisiin häiriöihin paavi viittasi Syyriaan ja Israeliin, joiden joukot miehittivät osaa Libanonista. Osa kristityistä, ennen kaikkea presidentti Gemayel, kannatti sovintoa Syyrian kanssa, osa vastusti sitä verisesti.

Paavi korosti yhteiseloja ja moniarvoisuutta, mutta hänen toiveensa kaikuivat hukkaan. Neuvotteluja ja tulitaukoehdotuksia oli tullut ja mennyt, mutta taistelut jatkuivat. Maaliskuun puolivälissä osa maroniiteista nousi kapinaan presidentti Amin Gemayelia vastaan. *New York Timesin* mukaan kapinaa johti Samir Geagea, mutta hänen kerrottiin saaneen tukea Solange Gemayelilta, murhatun Bashirin leskeltä. Lisäksi Geageaa tuki Elie Hobeika, joka komensi falangistijoukkoja Sabran ja Shatilan joukkomurhissa. Kapinallisten kerrottiin saaneen haltuunsa suuria alueita kristittyjen sydänmailta Jouniesta ja vuoriseudulta Beirutin pohjoispuolelta. Geagean joukkojen hallussa oli tiesulkuja, joilla kerättiin tiemaksuja. Nämä epäviralliset tullit olivat keränneet hänelle miljoonia Libanonin puntia. Syyrian

⁶² Harris 2012, 254.

⁶³ J-P II 1985 a.

⁶⁴ J-P II 1985 a.

painostuksesta Gemayelin hallitus oli yrittänyt sulkea tiesulut, mutta Geagea kiel-
täytyi, minkä vuoksi hänet oli erotettu Kata'ibista. Sen jälkeen Geagean miehet
aloittivat väkivaltaisuuksia Kata'ibia vastaan. NYT:n mukaan tilanne oli epäselvä,
mutta presidentti Gemayel oli mennyt neuvotteluihin, jotka järjestettiin patriarkka
Khoraichen johdolla. Kapinalliset kertoivat, että Gemayelin veljeily syyrialaisien
kanssa oli ollut viimeinen pisara eikä LF hyväksy presidentin ja Kata'ibin Syyri-
an-politiikkaa. ”Hänen pitäisi olla kaikkien ihmisten presidentti mutta sen sijaan
hän tapaa vain näitä muslimeja”, kiteytti LF:n jäsen ryhmän ajatukset.⁶⁵ Näin siis
kristittyjen poliitikkojen toiminta, joka oli linjassa Vatikaanin ajatusten kanssa ja
osittain patriarkan johtamaa, tuomittiin taistelijoiden parissa ja johti entistä pa-
hempaan pattitilanteeseen sisäpolitiikassa.

Kaikki kristityt eivät kuitenkaan lainkaan ymmärtäneet LF:n toimia. *Le Mondessa* Lucien George kirjoitti, kuinka Geagea oli tuonut hermostuneisuutta kristittyjen alueelle Itä-Beirutiin. Uutisen mukaan kirkonjohtajat olivat saarnanneet maltillisuutta ja kehottaneet osapuolia kompromissiratkaisuun, jota patriarkka Khoraiche oli ehdottanut. Neuvotteluihin oli osallistunut patriarkan ja presidentin lisäksi 60 henkilöä, heidän joukossaan ministereitä ja piispoja. George päätti analyysinsä arvioon, jonka mukaan LF tuskin pystyy perustelemaan toimiaan Gemayelia vastaan, vaikka heillä onkin enemmistön kannatus kentällä.⁶⁶ Seuraavana päivänä George kertoi kapinallisista tarkemmin: koko LF:n johto oli liittynyt Geagean kapinaan Gemayelia vastaan. Heidän joukossaan oli Gemayelin sisarenpoika ja järjestön nuori johtaja Fuad Abu Nader, Elie Hobeika sekä useita muita johtohahmoja ja kaiken lisäksi Bashirin leski Solange Gemayel. George korosti, kuinka se, että kapinalliset kokoontuivat Solange-lesken kotona, kertoo Amin Gemayelia vastaan kohdistuneiden epäluulojen syvyydestä. Presidenttiä arvosteltiin aivan sisimmästä perhepiiristä. Paikan valinta oli kristittyjen koodikielessä selvä viesti, George kirjoitti. Kapinallisjohto oli lähettänyt myös neuvottelevalle patriarkaatile viestin, jossa vakuutettiin, että he kunnioittivat laillisia instituutioita ja toimivat vain Libanonin kristittyjen parhaaksi eikä heillä ollut yhteyksiä Israeliin.⁶⁷ *Le Mondessa* ilmenee, kuinka patriarkaatti pyrki neuvottelemaan kapinatilanteessa ja kuinka LF oli heihin yhteydessä koko ajan. Kapinalliset olivat kuitenkin loputtoman kyllästyneitä Gemayelin saamattomuuteen, eikä ratkaisuihin siksi

⁶⁵ Kifner 1985 b.

⁶⁶ George 1985 a.

⁶⁷ George 1985 b.

päästy.

Muutamaa päivää myöhemmin NYT:n John Kifner analysoi viikon kulkua. Hän tuo ilmi yllätyksen siitä, kuinka Gemayelin asema on muuttunut ja kuinka maroniittien parissa oli syntynyt kapina. Kaiken takana olivat Geagea, Hobeika ja Solange-leski, josta oli Kifnerin mukaan tullut eräänlainen kulttihahmo kovan linjan maroniittien parissa. Amin Gemayel sai kiittää presidenttiydestään isäänsä ja pikkuveljeään, joka oli raivannut kilpailevia maroniittiryhmiä verisillä iskuilla. Aminilla ei ollut muita avuja kuin neuvottelut. Edes patriarkasta ei ollut apua, Kifner kirjoitti. Syyria varoitti, että se puolustaisi Gemayelia aseina.⁶⁸

Gemayel sai kuitenkin tukea ehkä odottamattomalta suunnalta, nimittäin paavilta. Paavi kirjoitti uudelleen kirjeen patriarkka Khoraiachelle pääsiäisen aikaan, 5. huhtikuuta. Paavi kirjoitti, kuinka libanonilaiset pitävät Antiokian patriarkkaa maansa symbolina ja kaikkien yhteisöjensä arvojen takaajana. Näin ollen hänen pitää olla uskollinen puhemies huolten ja toiveiden välittäjänä, paavi sanoi. Paavi kertoi myös olevansa varma, että patriarkka haluaa ryhtyä tehokkaisiin toimiin mielten rauhoittamiseksi. Ennen kaikkea tämä koski Libanonin kristittyjä, joiden pitäisi löytää konkreettinen ja arvokas tapa sopia keskinäiset asiansa ja toimia yhteistyössä maanmiestensä kanssa maansa pelastamiseksi, kirjoitti paavi. Paavi jatkoi vielä sanomalla, että kaikkien Libanonin kristittyjen tulisi tehdä yhteistyötä kirkon johdon kanssa sekä olla uskollisia viranomaisille ja laillisille instituutioille. Paavi kirjoitti, että

Jumala ei salli kristittyjen epäyhtenäisyyttä edes Libanonin säilymisen ollessa kyseessä -- Libanonin kristityillä on velvollisuus päästä yli toisinajattelusta, myös siinä tapauksessa että ne näyttäisivät johtuvan vakavista ajankohtaisista tapahtumaista.⁶⁹

Kovinkaan paljon selväsanaisemmin Johannes Paavali II ei olisi asiaa voinut ilmaista. Jumala ei salli kristittyjen epäyhtenäisyyttä. Paavi lähetti myös hyvän viestin patriarkalle, jotta tämän pitäisi ottaa huomioon kaikkien ryhmien mielipiteet. Samalla paavi ilmaisi tahtonsa, jonka mukaan Libanonin kristittyjen tulisi pysytellä yhteisrintamassa. Epäyhtenäisyyttä ei sallita ja kristittyjen tulisi unohtaa toisinajattelu. Tämä viesti oli aivan varmasti suunnattu varoitukseksi Geagean kapinaa kohtaan. Paavi korosti laillisten vallanpitäjien ja kirkon johdon auktorii-

⁶⁸ Kifner 1985 c.

⁶⁹ Dieu veuille ne pas permettre que la désunion des chrétiens puisse contribuer à mettre en question le salut même du Liban. -- les chrétiens libanais ont le devoir de surmonter les oppositions, même dans le cas où elles sembleraient motivées par les graves événements actuels. J-P II 1985b.

teettia, eli asettui näin tukemaan Gemayelia ja patriarkkaa.

Myös *New York Timesin* Vatikaanin-kirjeenvaihtaja E. J. Dionne näki kirjeessä selvän tuen Gemayelille. Dionne kirjoitti, kuinka paavi oli tähän asti pysytellyt hiljaa Libanonin kristittyä presidenttiä vastustavien kristittyjen kapinasta. Nyt paavin lausunto saattoi osoittautua hyödylliseksi Gemayelille, Dionne arveli, sillä paavi vaati kristittyjä pysymään uskollisena lailliselle esivallalle. Dionne korosti myös paavin vaatimusta dialogista ja sitä, kuinka kristittyjen pitäisi välttää väkivaltaa. Dionnen mukaan paavin viesti Khoraičelle oli varoitus siitä, että kristittyjen jakautuminen saattaisi tuhota Libanonin ja vaarantaa uskonvapauden.⁷⁰

Samaan aikaan taistelut jatkuivat varsinkin Etelä-Libanonissa. Israelin armeija oli vetäytynyt helmikuussa Sidonin alueelta ja Libanonin heikko valtiollinen armeija ei pystynyt pitämään tilannetta hallinnassaan. Alueen kristityt olivat suojeluksen tarpeessa. Geagean joukot hyökkäsivät siksi druuseja, shiioja ja palestiinalaisia vastaan. *Le Monden* Françoise Chipaux vieraili Sidonissa ja haastatteli muun muassa arkkipiispa Ibrahim Heloua. Chipaux aloitti kirjoittamalla, kuinka kaikki aina arkkipiispasta sunnien muftiin saakka olivat olleet samaa mieltä siitä, että kun Israel vetäytyy, teurastus alkaa. Tämä oli osoittautunut oikeaksi ennusteeksi. Toisekseen yhtä traagista oli, että kirkon johtajat eivät olleet onnistuneet hillitsemään kristittyjä taistelijoita, ennen kaikkea LF:ää, Chipaux jatkoi. Chipaux kuvailee tapaamista:

Punaisten nojatuolien täyttämässä suuressa olohuoneessaan Sidonin maroniittiarkkipiispa, monsigneur Ibrahim Helou nostaa käsivartensa kohti taivasta. Hän on pitkä mies, jolla on luisevat, harmaan parran koristamat kasvot. Hän on tavannut muita, ja siksi hän antaa tänään ilmeensä valahtaa väsymyksestä. ”Olemme mustassa aukossa. Israelilaisten lähdön jälkeen juhlittiin. Sitä ei ymmärretä.”⁷¹

Kesken haastattelun huoneeseen ryntäsi nuori poika, joka pyysi arkkipiispalta apua: muslimiperheitä oli häädetty kodeistaan. Arkkipiispa pyysi osapuolia pysymään rauhallisina ja välttämään väkivaltaisuuksia. Lähikylässä Chipaux tapasi myös kreikkalaiskatolisen papin, joka otti vastaan pakolaisia kaikista uskontokunnista. Aiemmin muslimien ja kristittyjen yhteiselosta saarnannut isä Ghazal tunnusti, että hän ”on hukassa”; aiemmin Sidonissa ei koskaan taisteltu uskontokuntien vuoksi. Hän sanoi, ettei ymmärrä enää, kuinka voi luottaa laillisten viran-

⁷⁰ Dionne 1985.

⁷¹ Dans son grand salon aux fauteuils rouges, Mgr Ibrahim Helou, archevêque maronite de Saïda, lève les bras au ciel. Cet homme de haute stature, au visage émacié, orné d'une longue barbe grise, en a vu d'autres, et pourtant, aujourd'hui, il laisse tomber l'air las: "On est dans un trou noir. Après le départ des Israéliens, c'était la fête; on ne comprend pas." Chipaux 1985 a.

omaisiin, joiden moraali on mennyttä. Kyyneleet silmissään isä sanoi, että Libanonin on oltava yksi kansakunta kaikille tai se tuhoutuu. Hänen mukaansa nuoret taistelijat eivät ymmärtäneet, mitä olivat tekemässä.⁷²

Chipaux'n reportaasista heijastuu ainutlaatuisesti se, miten libanonilaisessa yhteisössä oli aiemmin eletty yhdessä. Siitä kuvastuu myös, kuinka sekä maroniittien että kreikkalaiskatolisten kirkon edustajat saarnasivat yhteiseloja ja kuinka kaikkien uskontokuntien jäsenet luottivat heidän apuunsa ja neuvottelutaitoihinsa. Kun muslimiperheitä häädettiin, luotettiin siihen, että arkkipiispa voisi neuvotella kristittyjen kanssa asiasta. Arkkipiispa Helou ja hänen toimintansa oli Vatikaanin elävä esimerkki kristittyjen ja muslimien dialogista. Kuitenkin tilanne oli kokonaan muuttunut Geagean taisteluiden takia. Chipaux kirjoitti, että sekä alueen kristityt että muslimit pitivät Israelia syyllisenä taisteluihin. Samir Geagea taas nähtiin ”Israelin miehenä”. Myös *New York Timesin* mukaan alueen muslimit pitivät Geageaa Israelin kätyrinä. Uutisessa kerrottiin myös, että 8. huhtikuuta sekä kristittyjen että muslimien uskonoppineet kokoontuivat taas Sidonin maroniittipiispan toimistossa. Neuvottelujen toivottiin tuovan tulitauon alueelle. Sidonin taistelut kiristivät ilmapiiriä myös Beirutissa, ja presidentti Gemayel oli kutsunut kristittyjen johtajat koolle taisteluiden lopettamiseksi. Uutisen mukaan Gemayelin kerrottiin toimivan Syyrian painostuksesta.⁷³

Muutamaa päivää aiemmin lähetetyn paavin kovasanaisen viestin voidaan katsoa vaikuttaneen ainakin siihen, että kristittyjen ja muslimien uskonnolliset johtajat kävivät vuoropuhelua rauhasta. Seuraavana päivänä patriarkka Khoraihen johdolla Bkerkässä käydyt neuvottelut johtivat vielä parempaan lopputulokseen, kun Gemayel sai merkittävän poliittisen myönnytyksen niiden jälkeen. 50 kristittyä johtajaa kertoi tukevansa hänen Syyrian-politiikkaansa. Lisäksi lausunnossa sanottiin, että Israel on syypää kristittyjen ja muslimien välisiin taisteluihin Sidonissa. *New York Timesin* mukaan julistus nähtiin Libanonissa voimakkaimpana Israelia ja Syyriää koskevana lausuntona vuosikymmeneen. Lisäksi se oli merkittävä ele Gemayelin tueksi hänen taistelussaan kristittyjä toisinajatteliijoita vastaan, uutisessa kirjoitettiin. Tuoreeltaan oli kuitenkin epäselvää, riittäisikö lausunto rauhoittamaan kristityt vastustajat. Geagea tai hänen ryhmänsä jäsenet eivät osallistuneet kristittyjen johtajien neuvotteluihin. *Le Monden* Chipaux kirjoitti,

⁷² Chipaux 1985 a.

⁷³ Hijazi 1985 a.

että aiheet olivat hyvät, mutta niiltä puuttui todellisuuspohja, koska LF ei ollut mukana neuvottelemassa asiasta. Myös Chipaux kuitenkin näki lausunnon isona myönnytyksenä Gemayelille. Kristittyjen johtajien antaman lausunnon luki ääneen patriarkan sihteeri, piispa Nasrallah Sfeir.⁷⁴ Kyseessä oli näin ensimmäinen kerta, kun Sfeir astui näytävästi julkiselle poliittiselle areenalle.

Seuraavana päivänä vastaus saatiin Geagealta: hänen joukkonsa eivät allekirjoita lausuntoa. Geagean mukaan patriarkan virka-asuntoon kokoontuneet kristityt johtajat eivät edustaneet maroniittien enemmistön kantaa. Taistelut jatkuivat Sidonin ympäristössä, ja tuhansia perheitä oli joutunut pakenemaan kodeistaan. Muslimiradiokanavien mukaan Geagean joukot olivat tahallaan kiihdyttäneet taisteluitaan sen jälkeen kun muut kristityt olivat antaneet lausuntonsa.⁷⁵ Vaadittua tulitaukoa ei syntynyt myöskään lähiviikkoina. Druusit ja shiiojen Amal painoivat kuitenkin Geagean joukkoja ahtaalle Etelä-Libanonissa ja Shoufin vuorialueella, ja useita kristittyjä kyliä kukistui. Sotilasanalyytikkojen mukaan kristityt kärsivät kovia tappioita. Ranskan ulkoministeri Roland Dumas tapasi Beirutissa 26. huhtikuuta Gemayelin sekä muuta poliittista johtoa, mutta myös muslimijohtoa ja patriarkka Khoraichen. Hän välitti tiedon Ranskan tuesta tulitaukoneuvotteluihin. 28. huhtikuuta paavi Johannes Paavali II vetosi osapuoliin, jotta nämä lopettaisivat taistelut. *New York Timesin* mukaan paavin viesti oli annettu libanonilaisjohtajien pyynnöstä. Paavin viesti kuultiin viikoittaisessa tervehdyksessä Pyhän Pietarin aukiolla, ja libanonilaisradiokanavat toistivat sitä ahkerasti. Radioiden mukaan paavi oli myös lähettänyt erityislähettiläänsä Damaskokseen neuvottelemaan Libanonin tilanteesta Syyrian johdon kanssa.⁷⁶

Vetoomuksista ja neuvotteluista ei kuitenkaan ollut apua tälläkään kertaa. Etelän väkivaltaisuuDET heijastuivat pääkaupunkiin, jossa käytiin rajuja taisteluita Beirutia halkovalla rintamalinjalla, niin kutsutulla Vihreällä linjalla. Uutisten mukaan shiiojen Amalia ja druusijoukkoja oli saapunut vahvistamaan syyrialainen prikaati. Muslimit tulittivat Itä-Beirutin kristittyjä asemia muun muassa neuvostovalmisteisin T-54-panssarivaunujen ammuksin. Amalin johtaja Nabih Berri kuitenkin vakuutti patriarkka Khoraichelle, että etelän kristityt kylät pyrittäisiin tur-

⁷⁴ Chipaux 1985b, Hijazi 1985 b.

⁷⁵ Hijazi 1985 c.

⁷⁶ Hijazi 1985 d; Le Monde 29.4.1985 Le ministre des relations extérieures a trouvé M. Kadhafi "très attentive" aux theses francaises sur le Tchad.

vaamaan. LF:n peräännyttyä tuhannet kristityt olivat kuitenkin paenneet kylistä.⁷⁷

Patriarkka Khoraichen julkinen arvostelu alkoi kiihtyä siinä määrin, että se näkyi jo kansainvälisessä lehdistössäkin. Falangistit sekä LF ja sen kannattajat pitivät patriarkkaa vihollisen myötäilijänä. Toisaalta myös maltillisen linjan kristityt alkoivat turhautua, kun patriarkka ei päässyt etenemään neuvotteluissa. *Le Monden* Lucien George kirjoitti 6. toukokuuta, kuinka Beirutin kristityillä alueilla huhut velloivat enemmän kuin koskaan ja ilmapiiri oli hermostunut. Siitä kieli muun muassa se, että järjestäytyneet nuoret osoittivat Beirutissa mieltään patriarkkaa vastaan istumamielenosoituksissa. Patriarkka edusti nuorten mukaan liian maltillista linjaa. Myöhemmin uutisessa kerrotaan, kuinka patriarkka ”sama, joka oli joutunut kohtaamaan raivostuneiden kristittyjen opiskelijoiden rajun arvostelun tyyneytensä vuoksi” oli lähdössä neuvottelemaan Vatikaaniin paavin kanssa saadakseen paavin vetoamaan Syyrian johtoon, jotta se puuttuisi Libanonin väkivaltaisuuksiin.⁷⁸

Viitteitä syihin, miksi monet tiukan linjan kristityt arvostelivat patriarkkaa, voidaan lukea muutamaa päivää myöhemmin julkaistusta uutisesta. Siinä Lucien George kirjoitti, kuinka Libanonin neuvottelut olivat pahassa umpikujassa maroniittipatriarkan liennytysyrityksistä huolimatta. Georgen mukaan Amalin ja druusien johtajat eivät koskaan luovu mahdollisuudesta osoittaa, kuinka he ovat LF:n ja falangistien vihollisia mutta eivät kristittyjen tai maroniittien vihollisia. Tätä seikkaa osoitti se, kuinka Amalin ja druusien johtajat olivat lentäneet samalla helikopterilla patriarkan kanssa, kun tämä oli vieraillut Länsi-Beirutin muslimialueella.⁷⁹ Tästä lyhyestä katkelmasta voidaan lukea kiinnostavia seikkoja siitä, millaisessa asemassa maroniittien patriarkkaa pidettiin Libanonissa: hänen läsnäolollaan oli symboliarvo, jota muslimijohtajat halusivat käyttää näpäytyksenä kristittyjä sotapäälliköitä kohtaan. Toisaalta he saivat näin myös ilmoitettua olevansa halukkaita rauhanneuvotteluihin patriarkan johdolla. Joka tapauksessa teko raivostutti entisestään falangisteja ja LF:ää, ja sai heidät yhä loittonemaan patriarkan vetämistä neuvotteluista.

Patriarkka oli joka tapauksessa matkustanut Vatikaaniin. NYT kertoi 6. toukokuuta, että patriarkka Khoraiche tapasi ennen lähtöään muslimijohtajien li-

⁷⁷ George 1985 c; Hijazi 1985 e.

⁷⁸ “aussi le patriarche maronite, celui-là même qui a été houspillé par les étudiants chrétiens furieux de sa placidité” George 1985 d.

⁷⁹ George 1985 e.

säksi presidentti Gemayelin. Patriarkka oli lähtönsä alla kertonut toimittajille, että hän aikoo pyytää paavia aloittamaan rauhanneuvottelut kansainvälisellä tasolla ja turvaamaan Etelä-Libanonin kylistä paenneiden kristittyjen paluun kotiinsa. Kho-raichen oli määrä esittää paaville neljäosainen rauhansuunnitelma, jolla turvattaisiin kansallinen yhtenäisyys, kristittyjen pakolaisten paluu, lakia ja järjestystä ylläpitävien ”iskujoukkojen” luominen ja Libanonin perusteet neutraalina valtiona.⁸⁰

Kenties kristittyjen sisäisestä painostuksesta johtuen Geagea koki poliittisen tappion 9. toukokuuta, kun hänen kerrottiin joutuneen syrjäytetyksi LF:n johdosta. Johtoon nousi 35-vuotias pankkiiri Elie Hobeika, Sabran ja Shatilan verilöylyn johtaja, kuten kansainväliset tiedotusvälineet muistuttivat. Geagea pysyi kuitenkin yhä LF:n esikuntapäällikkönä. Hobeika puolestaan sanoi heti valintansa jälkeen, että Syyrian rooli Libanonissa on ensiarvoinen. Uutistoimisto AP:n mukaan viralliset lähteet kertoivat, että Syyria oli painostanut presidentti Gemayelia. Lähteiden mukaan Syyrian presidentti Hafez al-Assad oli sanonut, että ellei Gemayel toimi Geageaa vastaan, Syyria tukee muslimeita hyökkäyksessä kristittyyn Itä-Beirutiin.⁸¹ Lausunto on sikäli kiinnostava, että se annettiin vain muutamaa päivää sen jälkeen kun patriarkka oli neuvotellut paavin kanssa muun muassa siitä, että Syyrian pitäisi puuttua tilanteeseen. Hyökkäys kristittyjä vastaan oli tuskin kuitenkaan paavin tai patriarkan tavoite.

Kristittyjen linjat olivat sekaisin. Kesäkuun alussa Kifner aloitti analyysinsä todeten, että Libanonin kristityt näyttävät saavuttaneen pohjansa. Kristityt joukot olivat vetäytyneet sydänmailleen rannikolle ja Beirutin pohjoispuolen vuorille. Geagean sotatoimet Sidonissa olivat arvioiden mukaan olleet itsemurha ja kristityt siviilit joutuivat pakenemaan muille seuduille tai luostareihin. Kristityt kirosivat avoimesti sotapäällikköjään. Epäonnistuneen sotilasoperaation jälkeen puolisoitilaalliset joukot olivat muslimien piirittämiä ja presidentti Amin Gemayel oli Kifnerin mukaan voimaton hahmo, jonka oli ollut pakko pyytää apua vanhalta viholliselta Syyrialta. Kifnerin mukaan tunnelma oli sellainen, että jopa ”sellainen militantti kuin isä Boulos Naaman, Maroniittiveljeskunnan johtaja ja johtava kristitty ideologi” joutui huomaamaan, että kristityt olivat pelanneet korttinsa ja nyt peli-

⁸⁰ Hijazi 1985 e; LA Times 7.5.1985 Gemayel, Patriarch Seek End to Beirut Clashes

⁸¹ NYT 10.5.1985 Lebanon: Militia Rejects Chief.

velat jäivät maksettavaksi Syyrialle.⁸² Kifnerin analyysistä välittyy se, millaisessa asemassa ja millaisena henkilönä Maroniittiveljeskunnan johtajaa pidettiin.

Maroniittien luostareiden merkityksestä sodassa kertoo myös uutinen pommi-iskusta, joka tehtiin Pyhän Yrjön maroniittiluostariin. Libanonilaisen rintaman johtajat olivat kokoontuneet sinne tapaamiseen, ja uutisessa kerrottiin, kuinka luostari oli ollut ryhmän perustamisesta saakka sen pääpaikka. Maroniittiapotti Kassis oli yksi rintaman perustajajäsenistä.⁸³ Maroniittiveljeskunnan toiminta sodassa oli yksi niistä syistä, joiden vuoksi patriarkka Khoraiche ei saanut kristittyä laumaansa kuriin.

2.2. *Khoraichen ero ja sen taustat*

Patriarkka Antonius Butros Khoraiche oli pyrkinyt pysyttelemään erossa sotivista kristityistä ryhmittymistä niin paljon kuin mahdollista. Monille maroniiteille Khoraichen näennäinen välinpitämättömyys oli valtava pettymys, ja vielä nykyäänkin häntä arvioidaan Libanonissa löysäksi johtajaksi. Khoraichen perustavanlaatuinen ajatus oli, että Libanonin maroniittipresidentin tulisi olla riittävä johtaja kristityille. ”Aiemmin maroniitit olivat yksin ja patriarkka oli kaikki kaikessa. Kun saimme itsenäisyytemme, patriarkan rooli ja tarve muuttui”, hän sanoi haastattelussa 1977. ”Minä olen kirkon johtaja, en yhteisön”, hän jatkoi tuolloin.⁸⁴

Tutkija Alexander Henley on kirjoittanut, että joidenkin kyynisten mielipiteiden mukaan Khoraichen passiivisuus olisi kuitenkin ollut näennäistä ja hän olisi sen kautta itse asiassa antanut mahdollisuuden kirkon avoimesti taisteleville yksiköille.⁸⁵ Kaikkien tapahtumien valossa tämä johtopäätös on kuitenkin virheellinen. On yleisesti tiedossa, miten vaikeat välit Khoraichella oli munkkiveljeskuntien kanssa. Myös hänen julkiset lausuntonsa ovat syvässä ristiriidassa minkäänlaisen väkivallan kannattamisen kanssa. Esimerkiksi kun patriarkalta oli aiemmin kysytty, pyrkikö hän pakottamaan sotivat osapuolet rauhaan, patriarkka oli vastannut, että kirkko on vain moraalinen voima, ei sotilaallinen. Khoraiche myös tuomitsi ehdottomasti kaikenlaisen väkivallan ja vastusti Libanonin jakamista osiin, mitä esimerkiksi apotit Naaman ja Kassis kannattivat. Patriarkka uskoi myös, että Libanonin pitäisi olla sekulaari eli jokaisen olisi saatava harjoittaa ha-

⁸² Kifner 1985 d.

⁸³ Hijazi 1895 f.

⁸⁴ Picard 2004, 212.

⁸⁵ Henley 2008, 358.

luamaansa uskontoa eikä virallista valtionuskontoa kuuluisi olla.⁸⁶

Myös Vatikaani kannatti Khoraichen näkemystä yhteiselosta. Lähteiden ja kirjallisuuden perusteella ei käy täysin selvästi esiin, painostiko Vatikaani Khoraichea yhteiseloön vai oliko se hänen omien ajatustensa tulos. Luultavasti vaikuttamina olivat molemmat seikat. Khoraichen ajatusmaailmassa vaikutti aivan varmasti se, että hän oli osallistunut henkilökohtaisesti Vatikaanin II kirkolliskokoukseen ja sen asiakirjojen laatimiseen uskontojen välisestä dialogista. Tämä ajatuskin oli unohtunut. Kuitenkin jo aiemmista paavin kirjeistä käy esiin, että Vatikaani antoi Khoraichelle melko suoria toimintaohjeita. Joka tapauksessa sekä Khoraiche että Vatikaani ajoivat yhtenäistä Libanonia.

Lyonin arkkipiispa Albert Decourtray vieraili Libanonissa kesäkuun lopulla. Kardinaalin matkaa luonnehdittiin pelkästään uskonnolliseksi. On kuitenkin luultavaa, että kardinaali Decourtray oli valmistelemassa toista vierailua. Paavin erikoislähettiläs, paavillisen oikeuden ja rauhan neuvoston johtaja, ranskalaiskardinaali Roger Etchegaray nimittäin vieraili Libanonissa heinäkuun alussa 1985. Kardinaali Etchegaray toi viestiä paavi Johannes Paavali II:lta siitä, kuinka tärkeä Libanon on paaville. Erityislähettiläs tapasi luonnollisesti patriarkka Khoraichen, mutta vieraili myös Etelä-Libanonin kristityissä kylissä, ennen kaikkea Jezzinessä, joka oli noussut kristittyjen siviilien kärsimyksen symboliksi, kun tuhannet kristityt olivat paenneet sinne kevään taisteluita.⁸⁷ Etchegaray sanoi Christian Voice of Lebanon –radiokanavalla, että

Paavilla on aina ollut erityinen huoli libanonilaisista, kristityistä ja muista, ja tämä uusi aloite minun lähettämisestäni Libanoniin on osa kiireellistä ja erityistä tarvetta, joka koskee erityisesti Jezzinen kaupunkia, missä tuhannet kristityt elävät huolissaan tulevaisuudestaan.⁸⁸

Uutistoimisto UPI:n uutisen mukaan Etchegarayn lähettäminen Libanoniin oli paavi Johannes Paavali II:n kaikkein konkreettisin toimi Libanonin kristittyjen siviilien auttamiseksi tähän mennessä. Uutisessa sanottiin, kuinka paavi itse oli tarjoutunut matkustamaan Libanoniin, jos siitä olisi mitään apua rauhanneuvotteluille. UPI:n mukaan Etchegaray sanoi, että hänen vierailunsa Libanonissa on todistus siitä, että ”paavin toive Libanonista elää”. Khoraiche puolestaan oli vastannut olevansa hyvin liikuttunut paavin huolenpidosta ja sanoi, että vaikka Libano-

⁸⁶ Henley 2008, 357–358; Moosa 1986, 296; 301.

⁸⁷ Le Monde 6.7.1985 Les Syriens auraient retire du Liban près du quart de leurs effectifs; Le Monde 8.7.1985 Le Liban pourrait porter plainte devant le Conseil de sécurité.

⁸⁸ UPI 4.7.1985 Papal delegation arrives in Lebanon.

nin kristityt olivat huolissaan, heidän huolensa vähentyivät, koska heillä oli luottamus Vatikaanin apuun.⁸⁹

Muutamaa päivää myöhemmin Jezzinessä vieraillessaan erityislähettiläs Etchegaray sanoi, että

Paavi on lähettänyt minut Jezzineen pohtimaan koko Libanonin selviytymistä. Mutta lisäksi: paavi on vakuuttanut siitä, että niin idässä kuin lännessäkin ihmisten puolustaminen, kaikkien ihmisten puolustaminen, ja kaikkien uskonnollisten yhteisöjen puolustaminen, niin kristittyjen kuin ei-kristittyjenkin, kulkevat tänään Libanonin eloonjäännin kautta.⁹⁰

Etchegarayn lausunnosta käy ilmi kaikki se, mitä paavi Libanonissa korostaa:

Libanonin selviytyminen ehto koko ihmiskunnan selviytymiselle. Tähän ajatukseen kiteytyy se, mikä oli paavin koko Libanonin-politiikan ydin ja vieläpä mikä ajatus ohjasi Vatikaania koko Lähi-idässä. Ilman yhteiseloä Lähi-idän kristityt eivät selviäisi ja ilman kristinuskoa Lähi-idässä koko kristikunta olisi mennyttä. Etchegarayn vierailun aikaiset lausunnot ovat koko sisällissodan aikana tärkeimpiä lausuntoja, joista ilmenee Vatikaanin linjanveto Libanonissa.

Lucien Georgen reportaasi Etchegarayn vierailusta jatkuu kertomalla, kuinka Echegaray kuitenkin havaitsi Libanonissa omin silmin, kuinka vaikeaa yhteiselon ajatusta on toteuttaa käytännössä. Uutisen mukaan ”dialogien miehenä” tunnetun Etchegarayn mission tarkoituksena oli keskittyä kristittyjen ja muslimien välisiin neuvotteluihin, mutta iso osa vierailusta keskittyikin hätäntyneiden kristittyjen vakuuttamiseen.⁹¹

Etelä-Libanonin kylät olivat keskiössä, kun monet olivat ehdottaneet Libanonin jakoa erillisiin alueisiin. Etchegaray vastusti ajatusta. Falangistit olivat ehdottaneet, että Libanon pitäisi jakaa osiin tai ainakin erillisiin kantoneihin. Kardinaali teki Libanonissa selväksi, että Vatikaani vastustaa kaikkia sellaisia pyrkimyksiä, joissa Libanon jaettaisiin. Kardinaali Etchegaray korosti paavi Johannes Paavali II:n olevan sitä mieltä, että Libanon voi selviytyä valtiona vain silloin, kun kaikki uskontokunnat elävät keskenään rauhassa ja harmoniassa. Maroniittimunkeilla puolestaan oli asiasta toisenlainen näkemys kuin paavilla ja patriarkka Khoraihellä. Maroniittiveljeskunnan johdon mukaan Libanonissa ei koskaan olisi rauhaa, ellei heillä olisi itsenäistä politiikkaa muslimista erossa. Munkit katsoivat, että

⁸⁹ UPI 4.7.1985 Papal delegation arrives in Lebanon.

⁹⁰ Le pape en me déléguant à Jezzine pensait à la survie de tout de Liban. Bien plus: le pape est convaincu que, en Orient et en Occident, la défense de l’homme, de tous les homes, la défense de toutes les communautés religieuses, chrétiennes et non chrétiennes, passé aujourd’hui par la resurrection du Liban. George 1985 f.

⁹¹ George 1985 f.

patriarkka on menettänyt historiallisen roolinsa maroniittien uskonnollisena ja yhteiskunnallisena johtajana. Heikentyneistä poliittisista kristityistä johtajista ei myöskään ollut maroniittien johtoon. Munkeilla oli myös tavallisten ihmisten parissa arvostusta, sillä he huolehtivat muun muassa koulutuksesta. Monet pakolaiset olivat saaneet suojaa luostareista. Siksi munkit katsoivat, että he olisivat olleet luontevia johtajia maroniiteille.⁹²

Vatikaani oli kuitenkin jo havainnut, kuinka syvä epäluulo maroniittien kirkon johdonkin riveissä vallitsi toisiaan kohtaan. Sovittelevassa kokoontumisessaan Vatikaanissa kävi ilmi, että erot ovat niin suuria, että sovintoon tuskin oli mahdollisuutta. Patriarkka Khoraiche ja apotti Boulos Naaman kokivat erittäin suurta epäluuloa toisiaan kohtaan. Libanonin kristitty oikeisto syytti patriarkkaa tapahtumista, eikä ollut koskaan hyväksynyt hänen valintaansa patriarkaksi. Epäluulo oli alkanut jo heti 1975.⁹³

Toisaalta Vatikaanikaan ei ollut tyytyväinen Khoraichen toimintaan. Paavi kannatti kyllä Khoraichen ajatuksia, mutta hänen kyvyttömyyttään hallita ja yhdistää kristittyjä arvosteltiin. Apostolinen nuntius Luciano Angeloni ei peitellyt mielipidettään, jonka mukaan patriarkka Khoraiche oli ikämies ja hänen toimensa heikkoja. Vatikaanissa puhuttiin avoimesti, että hänen tilalleen pitäisi valita nuorempi patriarkka. Paavi Johannes Paavali II ehdotti pian, että maroniittien patriarkka Antonius Butros Khoraiche ja melkiittipatriarkka Maximos V Hakim eroaisivat tehtävistään, jotta Libanonin kristittyjen tilanteeseen saataisiin muutosta. Patriarkka Hakim kieltäytyi, mutta Antoine Saadin Sfeir-elämänkerran mukaan Khoriche antoi eronpyyntönsä marraskuun lopulla Roomassa.⁹⁴ Se ei kuitenkaan ollut julkinen vielä tässä vaiheessa, mutta arviot eroista olivat jo julkisuudessa.

Patriarkka Khoraiche piti 26. marraskuuta Roomassa puheen, jonka *Le Monde* uutisoi lyhyesti. Sen mukaan Khoraiche oli pyytänyt katolista kirkkoa huomioimaan idän kristityt, ennen kaikkea Libanonin kristityt. Khoraiche korosti, että idän kristityt eivät ole toisen luokan kristittyjä tai vain jäänne menneeltä ajalta. Samassa uutisessa kerrottiin, että Vatikaani oli julkistanut tiedon, jonka mukaan maroniittikirkon apostoliseksi viranhaltijaksi oli nimitetty Sidonin piispa Ibrahim Helou. Uutisessa arvioitiin tämän olevan epäilemättä merkki siitä, että 78-vuotias

⁹² Moosa 1986, 302.

⁹³ Saad 2008, 21–22.

⁹⁴ Saad 2008, 24–25.

Khoraiche olisi siirtymässä syrjään.⁹⁵

2.3. Riita uuden patriarkan valinnasta

Maroniittikirkon patriarkaan hallinto julkaisi 1985 mieliä kuohuttaneen tiedotteen patriarkan Rooman-puhetta seuranneena päivänä, 27. marraskuuta. Tiedotteessa kerrottiin Roomassa olleen Khoraichen pyytäneen noudattamaan Vatikaanin toivetta, jossa Antiokian patriarkaan viranhaltijaksi nimitettäisiin Sidonin piispa Ibrahim Helou.⁹⁶ Aiemmin samana vuonna *Le Monde* oli kuvannut haastattelusaan Helouta sovittelijaksi ja kirkonmieheksi, joka korosti yhteiseloja eri uskontokuntien kanssa.⁹⁷ Tätä lehdistössäkin välittyntä taustaa vasten Helou oli varmasti Vatikaanin suosikki.

Maroniittien papisto ei kuitenkaan katsonut hyvällä Heloun nimitystä viranhaltijaksi. Heidän mielestään Khoraiche yritti julkisella tiedonannolla varmistaa Vatikaanin suosikin valinta seuraavaksi patriarkaksi. Osittain kyseessä oli kuitenkin nimitystekninen kiista, jonka taustalla oli maroniittikirkon pelko itsehallinnon menettämisestä. Maroniitit eivät pitäneet siitä, että paavi yritti nimittää patriarkkaa ennen piispainsynodin äänestystä asiasta. Kanonisen lain mukaan maroniittikirkon piispainsynodilla oli oikeus valita patriarkka. Kahdeksan piispaa lähetti Vatikaaniin kirjeen, jossa selitettiin heidän haluttomuutensa nimittää patriarkkaa ennen äänestystä. Allekirjoittaneiden joukossa oli muiden muassa Beirutin arkkipiispa Ignance Ziadé, joka oli ollut tähän saakka Vatikaania lähellä, sekä patriarkan sihteerin Nasrallah Sfeir. Toisaalta kristityt sotapäälliköt eivät myöskään olleet mielissään nimityksestä. LF:n kakkosjohtaja Karim Pakradouni sanoi heidän haluavan vahvan patriarkan. He pelkäsivät heikon patriarkan paluuta, sellaisen kuten Khoraiche, joka oli heidän mielestään heikko ja epäroiva. He halusivat valituksi tulevan ”toisen apotti Naamanin”. LF antoi ehdokkaakseen Tyyroksen piispan Youssef el-Khuryin. LF:n johto ja muut oikeistokristityt kiersivät keräämässä kannatusta el-Khuryin valitsemiseksi.⁹⁸

Uuden patriarkan valinnasta kehittyi Libanonissa vastaava umpikuja kuin muistakin poliittisista päätöksistä maan kristittyjen parissa. Tammikuun lopulla *Le Monde* ihmetteli tilannetta otsikolla ”Onko Libanonissa vielä patriarkkaa?”. Ana-

⁹⁵ *Le Monde* 28.11.1985 Un appel au secours du patriarche maronite.

⁹⁶ Saad 2008, 26.

⁹⁷ Chipaux 1985 a.

⁹⁸ Saad 2008, 26; 29.

lyysin mukaan ”paavin aloitteesta syntynyt palatsivallankumous” sujui helposti. Patriarkka Khoraihe oli ollut heikko johtaja maroniiteille, joita oli Libanonissa 800 000 ja maailmanlaajuisesti kolmesta neljään miljoonaan, uutisessa kirjoitettiin. Kymmenen vuotta jatkuneessa sodassa helposti sujuminen oli poikkeus, ja poikkeus se oli myös maroniittien historiassa, jossa patriarkka oli perinteisesti ollut vahvassa roolissa Libanonin uskonnollisena ja poliittisena johtajana, kirjoitus jatkui. Maroniitit olivat huolissaan siitä, että uutta patriarkkaa ei ollut valittu. Paavi oli kuitenkin sanonut tekevänsä kaikkensa tilanteen ratkaisemiseksi. Uutisen mukaan paavi oli kutsunut kaksikymmentä piispaa Roomaan erityiseen piispainkokoukseen, mutta piispat eivät olleet suostuneet. Paavi oli suhtautunut siihen erittäin katkerasti, *Le Monde* kirjoitti. Lehden mukaan Beirutin kaduilla puhuttiin avoimesti Vatikaanin tekemästä vallankumouksesta Heloun nimittäessään. Paavin todellisia aikeita kuitenkin pohdittiin. Arvioiden mukaan hän oli nimittämässä nuorempia miehiä kirkon johtoon muuallakin maailmassa. Toisaalta Libanonin kristitytkin olivat samaa mieltä: uutisessa muistutettiin, kuinka joukko libanonilaisia oli kirjoittanut Vatikaaniin lokakuussa kirjeen, jossa toivottiin kirkon johtoon kommunikoivaa ja dynaamista, modernia Jumalan miestä. Maroniittien piispan-synodin lykkäytymisen nähtiin hyödyttävän el-Khurya patriarkaksi valinnassa.⁹⁹

Vatikaanilla oli kuitenkin toinenkin suunnitelma: diplomatia. Vierailijoita tuli ja meni. *New York Times* kertoi 20. helmikuuta Roomasta, kuinka paavi oli keskeyttänyt paastonsa tavatakseen Libanonin presidentin Amin Gemayelin. Lausuntoa tapaamisesta ei annettu, mutta viranomaisten mukaan paavi oli tavannut Gemayelin ilmaistakseen huolensa Libanonin väkivaltaisuuksista.¹⁰⁰ On kuitenkin äärimmäisen luultavaa, että tapaamisessa keskusteltiin myös patriarkan valintatilanteesta. Maaliskuussa paavi lähetti Libanoniin erityislähettiläänsä Luigi Giattin. Uutistoimisto AP:n mukaan Giatti oli saapunut rauhanneuvotteluihin. Sfeirin elämänkerrasta kuitenkin selviää, että Giatti neuvotteli myös patriarkan valinnasta – mutta samalla valmisteli myös Vatikaanin valtiosuhteiden sihteerin Achille Silvestrinin vierailua Libanoniin ja Syyriaan. Silvestrinin vierailu toteutui myöhemmin samassa kuussa.¹⁰¹

Helmikuussa *Le Monden* Chipaux kirjoitti Libanonin kristittyjen ”julmasta ongelmasta”. Hän kuvasi, kuinka kristittyjä vaivasi keskinäinen jakautuminen ja

⁹⁹ Tincq 1985.

¹⁰⁰ NYT 20.2.1986 Gemayel Meets With Pontiff But no Statement Is Issued.

¹⁰¹ Saad 2008, 27; NYT 5.3.1986 Six Killed in Beirut in Renewed Shelling.

kristitty yhteisö oli kaaoksen partaalla. Hän haastatteli nimettömänä pysytellyttä Kaslikin luostarin munkkia, joka syytti tilanteesta poliitikkoja. He olivat munkin mukaan unohtaneet olevansa kristittyjä vallan- ja rahanhimossaan. Chipaux kirjoitti myös, kuinka maroniittikirkon patriarkan valinta oli luomassa vielä uusia jakolinjoja. Hänen mukaansa kristityt sotajoukot eivät ole vielä käyneet Bkerkéssä neuvottelemassa. LF ei kuitenkaan ollut halukas perääntymään vaatimuksistaan. ”Haluamme virkaan Makarioksen, mutta Libanonissa ei ole Makariosta”, LF:n Pakradouni sanoi Kyproksen kansallismieliseen arkkipiispaan ja presidenttiin viitaten.¹⁰²

Maroniittikirkon piispainkokous aloitti äänestyksensä patriarkasta 17. huhtikuuta 1986. *Le Monde* uutisoi synodista seuraavana päivänä. Uutisen mukaan piispat ovat eristäneet itsensä maailmasta Bkerkéen valitakseen seuraajan 79-vuotiaalle Khoraiçhelle. Hänen kerrottiin halunneen väistyä, yhteisymmärryksessä Vatikaanin kanssa, jotta kirkon johtoon saataisiin aktiivisempi rooli Libanonin kriisin ratkaisussa. *Le Monden* mukaan ehdokkaita oli kaksi: Helou ja el-Khury, molemmat sodassa kärsineen etelän miehiä.¹⁰³ Sfeirin elämänkerrasta selviää synodin tapahtumat tarkemmin. Ensimmäisillä kierroksilla Vatikaanin suosikki Helou ja oikeistolaisten ehdokas el-Khury saivat yhtä paljon ääniä. Piispat tiesivät, että mikäli synodi ei pääsisi äänestyksissä ratkaisuun, Vatikaanilla olisi oikeus nimitykseen. Ennen kuudetta kierrosta Sarban arkkipiispa Mikhael Doumit ehdotti, että patriarkaalinen vikaari Nasrallah Sfeir valittaisiin kompromissiehdokkaaksi. Näin tapahtui, ja Sfeir äänestettiin patriarkaksi 19. huhtikuuta 1986.¹⁰⁴

New York Times julkaisi patriarkan valinnasta ainoastaan kaksirivisen uutis-sähkeen. Siinä kerrottiin uuden patriarkan olevan Nasrallah Sfeir, ”66-vuotias piispa vuoristosta, joka on kristityn Libanonin sydän”.¹⁰⁵ *Le Monden* Lucien George kuitenkin kirjoitti valinnasta pidemmin. Ensinnäkin hän arvioi synodin olleen poikkeuksellisen lyhyen: se alkoi maanantaina, äänestykseen päästiin torstaina ja patriarkka oli valittu lauantaina. Lyhyen äänestyksen arvioitiin olevan Vatikaanin toiveiden mukainen. George arvioi, että nopealla äänestyksellä haluttiin osoittaa, että kirkon johto ei ole jakautunut, toisin kuin kristitty yhteisö on ollut. Uuden patriarkan päätehtävänä hän pitikin kristittyjen yhtenäistämistä. Lo-

¹⁰² Chipaux 1986.

¹⁰³ George 1986 a.

¹⁰⁴ Saad 2008, 29–33.

¹⁰⁵ NYT 20.4.1986 New Maronite Patriarch.

puksi George kuvaili vielä Sfeirin luonnetta, jota hän piti varautuneena ja mietiskelevänä, mutta samalla myös energisenä, samanlaisena kuin ehdolla olleen Heloun. Samalla Sfeiriä pidettiin joustavampana kuin el-Khourya.¹⁰⁶ Elämänkerran mukaan Sfeirille valinta tuli yllätyksenä, eikä hän ollut edes valmistellut ensimmäistä puhettaan. Vatikaanin suurlähettiläs eli apostolinen nuntius Angeloni puolestaan ei peitellyt pettymystään äänestystuloksesta. Myös sotapäälliköt ilmaisivat epäluulonsa uutta patriarkkaa kohtaan.¹⁰⁷

Paavi Johannes Paavali II taas ilmaisi riemunsa kirjeessään vastavalitulle Sfeirille. Paavi sanoi luottavansa, että patriarkka voittaisi nykyiset vaikeudet, jotta kirkosta tulisi väline sovintoon.¹⁰⁸ Kirje oli kuitenkin osa katolisen kirkon protokollaa, jossa paavi sanoi hyväksyvänsä uuden patriarkan ehtoollisyhteyteen. Kiinnostavaa on, että samana päivänä paavi lähetti kirjeen myös tappion kärsineelle Sidonin piispalle Ibrahim Heloulle. Paavi kiitti arkkipiispaa hänen epätsekkyydestään ja mainitsi ”tänne saakka kantautuneista kaiuista” Heloun uhrauksen hengestä, joka auttoi häntä vaikeassa tehtävässään. Kiitollisuutensa osoituksena paavi nimitti Heloun Sidonin arkkipiispaksi.¹⁰⁹ Näin paavi pyrki epäilemättä silottamaan mahdollisia syntyneitä railoja, ettei kirkko repeäisi entisestään heti Sfeirin patriarkkakauden aluksi.

2.4. Patriarkka Sfeir aloittaa diplomaattiuransa

Samaan aikaan kun kirkonmiehet olivat kiireisiä sisäpolitiikassaan, rintamalla kristittyjen väliset taistelut olivat raivonneet tammikuusta saakka. Uudelleen leimahtaneiden taisteluiden taustalla oli LF:n johtajan Elie Hobeikan ja presidentti Amin Gemayelin suostumus allekirjoittaa rauhansopimus shiiojen, druusien ja Syyrian kanssa joulukuun loppupäivinä. LF:n ja falangistien välille puhkesi taistelu tammikuun alussa. Taisteluja kuvattiin uutisissa pahimmiksi kristittyjen välisiksi väkivaltaisuuksiksi vuosikausiin.¹¹⁰ LF:n johdossa ollut Hobeika kärsi tappion Gemayelin joukoille 15. tammikuuta, ja vielä samana päivänä Samir Geagea kävi Hobeikan kimppuun. Satoja ihmisiä kuoli päivän aikana. Hobeikan oli pakko paeta Syyriaan.¹¹¹

¹⁰⁶ George 1986 b.

¹⁰⁷ Saad 2008, 35.

¹⁰⁸ J-P II 1986 a.

¹⁰⁹ J-P II 1986 b.

¹¹⁰ Hijazi 1986 a.

¹¹¹ Hijazi 1986 b.

Patriarkka Sfeir pääsi siis heti tositoimiin. Vuonna 1986 kristityt olivat hajanaisia eikä heillä ollut enää varsinaista johtajaa, jonka ympärille kerääntyä. Patriarkka Sfeir löysi tässä tyhjiössä tilansa. Sfeir ajatteli edeltäjänsä tavoin, että maroniittien ongelmaa ei voitaisi ratkaista sotilaallisilla keinoilla vaan hän ajoi konsensusratkaisua.¹¹² Toukokuussa tulitettiin jo uutta patriarkkaakin. Tulitus johtui siitä, että patriarkka Sfeirin oli määrä vierailla Länsi-Beirutissa muslimien johtoa tapaamassa. Beirutia jakavalla Vihreällä linjalla käytiin raskaita taisteluja. Myös patriarkan Bkerkéssä sijaitsevaa virka-asuntoa ammuttiin raketein.¹¹³ Uutisesta käy näin selville se, että patriarkka Sfeir oli näin halunnut järjestää neuvottelut muslimien kanssa Vatikaanin toivoman linjan mukaisesti. Vierailu saatiin järjestymään vasta kesäkuussa, eikä siitä ilmoitettu etukäteen turvallisuussyistä. Sfeir sanoi uutistoimisto Reutersin mukaan, että oli tullut Länsi-Beirutiin tehdäkseen yhteistyötä maan parhaaksi. Vierailu oli merkittävä, sillä se oli ensimmäinen maroniittikirkon johtajan vierailu muslimien alueella sitten vuoden 1977.¹¹⁴

Kesäkuussa Sfeir sai vieraita Yhdysvalloista. New Yorkin arkkipiispa, kardinaali John O'Connor vieraili Libanonissa. Hänen tarkoituksensa oli neuvotella amerikkalaispanttivankien vapauttamisesta, mutta aivan ensimmäiseksi hän vieraili patriarkan luona. O'Connor ilmaisi tukensa ja Yhdysvaltain katolisen kirkon piispojen tuen kaikille Libanonin uskontokunnille ja aivan erityisesti patriarkalle. O'Connor tapasi myös presidentti Gemayelin. Paikallisradiokanavien mukaan O'Connorin arveltiin matkustavan myös Damaskokseen Syyriaan, mutta kyselijöille hän kertoi odottavansa sopivaa hetkeä matkalle. Hänen arveltiin myös tapaavan muslimijohtoa.¹¹⁵ Seuraavana päivänä O'Connorin meni ”räjähdysten ja konetuliaseiden äänten saattelemana” Länsi-Beirutiin tapaamaan sunnien uskonnollista johtajaa Hassan Khaledia. O'Connor välitti sheikki Khaledille paavi Johannes Paavali II:n ja patriarkka Sfeirin viestit. Viestien sisällöistä ei kuitenkaan kerrottu julkisuuteen. Myöhemmin päivällä O'Connor kuitenkin korosti, kuinka sovittelu ja kristittyjen ja muslimien yhteiselo oli turvallisin ratkaisu Libanonin ongelmien ratkaisemiseksi.¹¹⁶ Vatikaanin yhteiselon viesti ja toive oli näin jälleen kaikunut Libanonissa, vaikka kardinaali O'Connor ei ollut Vatikaanin lähettiläs.

Kardinaali O'Connorin vierailu jatkui Libanonista Vatikaaniin, mis-

¹¹² Keller 2012, 65.

¹¹³ NYT 21.5.1986 17 Killed in Christian-Moslem Fighting in Beirut.

¹¹⁴ The Guardian 19.6.1986 Lebanese Leaders Hold Talks.

¹¹⁵ Hijazi 1986 d.

¹¹⁶ Hijazi 1986 e.

sä Vatikaani kiirehti selittämään, että hänen Libanonin-vierailunsa ei ollut osa Vatikaanin virallista rauhanvälityspolitiikkaa. Vatikaanin tiedottajan mukaan vierailu oli osa O'Connorin toimia Catholic Near East Welfare Association -järjestön puheenjohtajana. Vatikaanin viranomaiset kuitenkin sanoivat, että O'Connor saattaisi tavata Vatikaanissa valtiosuhteiden sihteerin Achille Silvestrinin, joka oli edelliskuukausina omistautunut Libanonin neuvottelujen välittäjäksi. Dionne kirjoitti, kuinka Libanonin presidentti Gemayel oli pyytänyt paavilta apua neuvotteluihin Syyrian kanssa. Gemayelin vierailun jälkeen Vatikaani lähetti Silvestrinin Libanoniin ja Syyriaan, mutta hän ei onnistunut saamaan taivuteltua Syyrian presidenttiä Hafez al-Assadia avaamaan neuvotteluita uudelleen Gemayelin kanssa. Lisäksi uutisessa kerrottiin, että kardinaali O'Connorilla oli ollut pitkään kiinnostusta Libanonin asioihin.¹¹⁷ On erikoista, että Vatikaani teki uutisen mukaan niin selväksi, ettei kardinaali O'Connorilla ollut Libanonissa virallista asemaa. Todennäköisesti tällä haluttiin varmistaa Vatikaanin omat neuvottelut ja pysytellä irti Yhdysvaltain intresseistä, sillä kardinaali O'Connor oli tiettävästi läheinen presidentti Ronald Reaganin kanssa. Uutisesta käy joka tapauksessa kiinnostavalla tavalla selväksi Vatikaanin ulkopolitiikan käytäntöjä, joissa korkean tason neuvottelijat yrittävät saada valtionpäämiehiä sovittelupöytään.

Vierailunsa aikana O'Connor olikin sanonut toimittajille, että hän ei ollut tullut Libanoniin sekaantuakseen mihinkään muihin neuvotteluihin, jotka saattaisivat olla menossa.¹¹⁸ Tällä hän viittasi ennen kaikkea siepatuista käytäviin neuvotteluihin, mutta kaikesta käy ilmi, että myös muut neuvottelut olisivat voineet vaarantua O'Connorin toimien johdosta. O'Connorin vierailu Libanoniin seurattiin joka tapauksessa tarkkaan Yhdysvalloissa. *New York Times* julkaisi vierailusta jopa neljä uutista – olihan O'Connor New Yorkin arkkipiispa. O'Connorin omista suhteista puolestaan kertoo Hijazin raportti hänen lähtiessään Libanonista. Uutisen mukaan O'Connor ei ollut onnistunut pääsemään neuvotteluyhteyteen viiden amerikkalaispanttivangin sieppaajien kanssa. Sunnijohtaja Khaledin O'Connor tapasi, mutta vaikka hän toivoi tapaavansa myös shiiojen ja druusien johtajat, ”he eivät olleet tavattavissa”. O'Connor oli toivonut myös pääsevänsä tapaamaan Syyrian johtoa, mutta tuokaan vierailu ei onnistunut. ”Minua ei kutsuttu Damaskokseen ja menen vain sinne minne minut kutsutaan”, O'Connor sa-

¹¹⁷ Dionne 1986.

¹¹⁸ Wallace 1986.

noi *New York Timesin* mukaan.¹¹⁹ Uutisesta selviää siis hyvin se, että Yhdysvaltain edustajan edessä monet ovet sulkeutuivat Lähi-idässä. Vatikanikin oli pysytellyt etäämmällä O’Connorin vierailusta – kenties juuri siksi, että muslimit eivät suuttuisi ja neuvottelut siksi vaarantuisi. Vatikaani sanoi kardinaalin olleen ilmaise-massa solidaarisuuttaan Libanonin maroniiteille. O’Connor itse mainitsi haastattelussa olevansa nyt paremmassa asemassa selittämässä Yhdysvalloissa libanoni-laisten tarpeita. Tämä saattoikin olla hänen matkansa todellinen tarkoitusperä: toimia Yhdysvaltain ylimääräisenä silmäparina Libanonissa.

O’Connorin vierailun jälkeen patriarkka Sfeir matkusti Roomaan. Vierailun tarkoituksena oli noutaa pallium, arvomeriksi annettava kaulus. 13-päiväisen vierailun aikana Sfeir tapasi paavin lisäksi myös Vatikanin ulkopoliittista johtoa, ennen kaikkea valtiosuhteiden sihteerin Silvestrinin, joka oli vierailut Libanonissa maaliskuussa.¹²⁰ Vatikaanissa Sfeir sai ohjeita virkakaudelleen. Aivan ensimmäiseksi hänen piti vahvistaa patriarkan aktiivisen roolin maan politiikassa, minkä hänen edeltäjänsä oli hylännyt. Sfeirille tämä oli kuitenkin vaikea rooli. ”En koskaan ole ollut poliittinen ihminen, eikä minusta koskaan tule sellaista”, Sfeir sanoi elokuussa libanonilaisessa an-Nahar-sanomalehdessä.¹²¹

Sfeirin epäröinnille ei kuitenkaan ollut sijaa. Vaikka Bkerkéssä patriarkan virka-asunnolla tiettävästi käytiin koko ajan neuvotteluita elo–syyskuussa, kaduilla tunnelmat kiristyivät jälleen kristittyjen välillä. Syyskuun lopussa kristityt sanoivat torjuneensa Syyrian tukeman hyökkäyksen kristittyjen Itä-Beirutiin. Kyseessä oli ensimmäinen kerta sisällissodan aikana, kun kristittyyn Itä-Beirutiin yritettiin hyökätä raskain joukoin. Muslimiradiokanavien mukaan taistelut olivat kristittyjen joukkojen välisiä. Hyökkääjät olivat ilmeisesti LF:n johdosta syrjäytetyn ja Syyriaan paenneen Elie Hobeikan joukkoja, jotka kävivät Geagean joukkojen kimppuun. Itä-Beirutin sairaalat olivat täynnä uhreja, joiden joukossa oli paljon kristittyjä siviilejä. Myöhemmin LF julisti lausunnon, jonka mukaan Hobeikan taistelijat hyökkäsivät Syyrian sotilaiden, shiiojen Amalin ja Syyrian Baath-puolueen joukkojen turvin. Hyökkääjät saivat heidän mukaansa ohjeensa syyrialaiselta prikaatikenraali Ghazi Kanaanilta. Kanaan kiisti tämän. Taistelut jatkuivat seuraavana päivänä Itä-Beirutissa. Myös presidentti Gemayel lähetti joukkojaan Itä-Beirutiin Hobeikan joukkoja vastaan. Kolmantena päivänä Beirutissa herätettiin

¹¹⁹ Hijazi 1986 f.

¹²⁰ Saad 2008, 44.

¹²¹ Saad 2008, 91.

uutisiin, joiden mukaan Itä-Beirutissa oli tehty salamurha. Uhri oli maroniittikatonlinen eversti Khalil Kanaan, joka ammuttiin sänkyynsä aamuyöllä. Valtion radio-kanavan mukaan murhaajat olivat Geagean joukkoja. Iskua pidettiin kostona hyökkäyksestä Itä-Beiruttiin.¹²²

New York Timesin toimittaja Hijazi kirjoitti analyysissään 5. lokakuuta, kuinka kaikki edellisviikon taisteluosapuolet olivat maroniittikristittyjä, jotka ”juontavat juurensa foinikialaisiin ja ristiretkeläisiin ja jotka olivat enemmistönä Libanonissa ennen toista maailmansotaa”. Hänen mukaansa edellisviikon purkaus, jossa kristityt taistelivat toisiaan vastaan, johtavat jatkossa ryhmien väliin verikostoihin. Hän oli oikeassa. Muutamia päiviä myöhemmin Itä-Beirutin kaduilta löytyi verisiä ruumiita ja yhdestä kristitystä kylästä joukkohauta. Poliisin mukaan uhrit olivat Elie Hobeikan kannattajia. Arvioiden mukaan ruumiit oli jätetty tahallaan esille Geagean vihollisten pelottelemiseksi. Patriarkka Sfeir tuomitsi käytännön jyrkästi – paitsi murhat, myös ruumiiden esittelyn.¹²³ Patriarkka joutui sotatilanteen pahenemisen vuoksi ottamaan kantaa useita kertoja kristittyjen keskinäisiin verisiin tekoihin heti virkansa alkukuukausina ja tuomitsemaan teot jyrkästi. Tämä näkyi myös kansainvälisessä lehdistössä.

Myöhemmin lokakuussa kerrottiin Roomasta, että erilaiset ryhmitymät ympäri maailman olivat hyväksyneet paavi Johannes Paavali II:n aloitteen maailmanrauhasta. Mukana olivat muiden muassa Nicaraguan kontrasissit, Pohjois-Irlannin IRA, Irak ja Israel. Libanonista tässä joukossa olivat sunni- ja shii-ajohtajat ja patriarkka Sfeir, jotka olivat vaatineet aselepoa kaikilla rintamilla, sekä kristityt falangistit. Myös presidentti Amin Gemayel ja hänen vaimonsa olivat lähettäneet kirjeen paaville.¹²⁴

Sfeir puolestaan matkusti lokakuun lopussa Pariisiin. Matkansa aattona Sfeir kertoi haastatteluissa, että patriarkka on ennen kaikkea hengellinen johtaja. Sfeirin mukaan maroniittien patriarkka on perinteisesti joutunut ottamaan kantaa politiikkaan, koska kirkko oli missä oli.

Tämän roolin täyttämiseksi, en aio kehittää uutta, vaan seurata edeltäjäni jälkiä, minun roolini on olla yhdistäjä: ensin maroniittien, sitten kristittyjen ja lopuksi libanonilaisten. Maanmiesteni luottamus kaikilta laidoilta on rohkaissut minua py-

¹²² Hijazi 1986 g; 1986 h; 1986 i.

¹²³ Hijazi 1986 j; 1986 k.

¹²⁴ Le Monde 28.10.1986 L'appel à cesser les combats a reçu de nombreuses réponses favorable.

Tässä lausunnossa Sfeirin ajatukset tehtävästään tulevat esiin selvästi. Hän katsoi pysyttelevänsä edeltäjiensä tiellä sovittelijana. Se on rooli, josta hänen mukaansa ei voi poiketa eikä hän edes halua poiketa. Sfeir korosti olevansa yhdistäjä, koko Libanonin patriarkka, kuten patriarkat ennen häntä. Näin hän teki toisaalta selvän eron sotaisiin kristittyihin, jotka ehkä toivoivat saavansa tukea patriarkalta pyrkimyksissään. Sfeir halusi jatkaa ryhmien välisiä neuvotteluja.

Haastattelussa kerrottiin Sfeirin linjasta lisää. Sfeir jatkoi sanomalla, ettei kristittyjen hajanaisuutta tarvitse peitellä. Hänen mukaansa kristityt ovat vastuussa maansa tilasta, eikä siitä voi vaieta. Vastuussa olivat kuitenkin muutkin ryhmät, hän lisäsi. Hän mainitsi myös, että lisäksi ulkovallat vaikuttivat tilanteeseen. Sfeir otti kantaa myös syyskuun väkivaltaisuuksiin. Hän kommentoi antamaansa lausuntoa, jota LF:n johdon oli ollut vaikea niellä. George kirjoitti, kuinka tässä vaiheessa patriarkan silmiin tuli vakava katse ja ääni muuttui ankarammaksi. George arvioi uutisessa, että aihe oli selvästi patriarkalle vaikea. Patriarkka vaikutti kuitenkin yhä pyrkivänsä kristittyjen yhdistäjäksi. Sfeir jatkoi kertomalla, kuinka hän halusi edistää keskusteluja muslimien kanssa. Sfeir kertoi lähteidensä sanoneen, että muslimit olivat valmiita sopimukseen. Sfeiriltä kysyttiin myös, onko Vatikaanin pyrkimys uponnut Libanonin juoksuhiekkiaan. Siihen hän vastasi, että vaikka se julkisten tietojen mukaan siltä näyttäisikin, päämääriä kohti oltiin menossa.¹²⁶ Kiinnostavin osuus Sfeirin haastattelussa on se, että hän mainitsi avoimesti pitävänsä kristittyjä suurimpana syynä Libanonin väkivaltaisuuksiin. Patriarkka ei halunnut enää vaieta aiheesta, joka kuitenkin oli selvästi vaikea. Haastattelussa erottui jälleen kerran se, kuinka patriarkka pyrki yhdistämään paitsi kristittyjä, myös koko Libanonin väestöä muslimit mukaan lukien.

Ranskan-vierailullaan Sfeir tapasi muiden muassa presidentti François Mitterandin. Sfeir otti kantaa esimerkiksi Unifil-rauhanturvaajien asemaan Libanonissa ja sanoi, että heidän rooliaan pitäisi pohtia uudelleen. Ranskasta patriarkka jatkoi Vatikaaniin. Seuraavina kuukausina Sfeir keskittyi täysipainoisesti rauhanneuvotteluihin. Vuosi 1987 alkoi Libanonissa suhteellisen rauhallisissa merkeissä. Kristittyjen pahimmat keskinäiset taistelut olivat tauonneet ja taiste-

¹²⁵ En remplissaint ce rôle, je n'innove pas et ne fais que suivre la trace de mes prédécesseurs, mon rôle est celui d'un rassembleur: les maronites d'abord, les chrétiens ensuite, les Libanais enfin. La confiance de mes compatriotes de tous bords m'encourage à persévérer. Fasse Dieu que je ne déçoive pas leurs espoirs. George 1986 c.

¹²⁶ George 1986 c.

luja käytiin lähinnä muslimialueilla. Tilannetta oli rauhoittanut myös Syyrian joukkojen tulo Beirutin helmikuun lopulla.¹²⁷

Maaliskuun alussa 1987 presidentti Gemayel matkusti Syyrian Damaskokseen neuvotteluihin. Patriarkka Sfeir sanoi tukevansa neuvotteluja ja toivovansa niiden onnistumista. Hänen mukaansa Libanon pelastuisi vain laillisten viranomaisten avulla. Sekä muslimit että kristityt suhtautuivat Gemayelin neuvotteluiden tulokseen positiivisesti. Sfeir sanoi tukevansa poliittisia muutoksia Libanonissa ja hyväksyvänsä Syyrian sotilaallisen läsnäolon Libanonissa, jotta maa ei jakautuisi osiin ja jotta rauha saataisiin aikaiseksi. Sunnipääministeri Rachid Karami kiitti Sfeirin lausuntoa, jota hän piti hyvin tärkeänä. Hän kuvasi sitä ”kristittyjen lopulliseksi kannaksi”. Myös entinen presidentti Camille Chamoun ilmaisi hyväksyntänsä ehdotukselle. Uutisen mukaan kyseessä oli ensi kerta lähes vuoteen, kun sekä kristityt että muslimipoliitikot ovat päättäneet neuvottelunsa positiivisiin sävyihin.¹²⁸

Elämä Libanonissa 1987 oli poikkeuksellisen rauhallista. Taisteluita käytiin vain vähän ja niistäkin monet palestiinalaisleireillä. Rauhallisuudesta kertoo myös se, että vuonna 1987 Libanonista on kirjoitettu uutisia paljon muita vuosia vähemmän, samoin patriarkasta julkaistiin vähemmän uutisia. Uutisoinnin perusteella patriarkka keskittyi kansainvälisiin neuvotteluihin ja tapaamisiin. Lokakuussa Sfeir vieraili Moskovassa, ensimmäisenä maroniittipatriarkkana koskaan. Hän tapasi Venäjän ortodoksikirkon johtoa, mutta myös valtion viranomaisia ja Neuvostoliiton ulkoministerin. Diplomaattilähteiden mukaan Sfeirin olisi keskustellut pysyvän ratkaisun saamiseksi Libanonin tilanteeseen. Uutisessa kerrottiin kuitenkin myös, että patriarkka Sfeirin vierailu oli osoitus Vatikaanin hyvästä tahdosta Moskovaan.¹²⁹ Sfeir pääsi näin mukaan myös Vatikaanin kylmän sodan peliin. Paavi Johannes Paavali II halusi avata ovia itään, ja Libanonin patriarkka oli siihenkin sopiva henkilö. Kaiken kaikkiaan Sfeirin alkukautta voi luonnehtia linjojen vetämisen ajaksi. Hän tapasi laajasti kansainvälisiä johtajia ja vieraili Vatikaanissa. Hän korosti olevansa edeltäjiensä linjoilla sovitteluissa. Tästä seurauksena oli se, että ensimmäiset juovat äärimielisten kanssa alkoivat näkyä pian valinnan jälkeen. Seuraavana vuonna ne repesivät.

¹²⁷ O’Ballance 1998, 170–176.

¹²⁸ Le Monde 7.3.1987 Liban: des conseillers du president Gemayel à Damas; The Vancouver Sun 7.3.1987 Optimism caps Beirut peace talks.

¹²⁹ Le Monde 23.10.1987. Une “première” Le patriarche maronite du Liban en visite à Moscou.

3. Patriarkka ottaa aktiivisemmän poliittisen roolin 1988

3.1. Poliittinen kenttä vuonna 1988

Vuonna 1988 Beirut oli yhä jaettu kaupunki. Niin sanottu Vihreä linja erotti Länsi-Beirutin muslimit kristitystä Itä-Beirutista. Itä-Beirutin noin 830 000 asukkaasta oli vuonna 1988 tehdyn epävirallisen selvityksen mukaan 99,3 prosenttia kristittyjä, kun sodan alkaessa heitä oli vain hieman alle puolet kaikista asukkaista alueella. Väestöjakauma oli muuttunut kristitymmäksi paitsi muualta maasta tulevan kristityn pakolaisvirran vuoksi, myös etnisten puhdistusten takia. Kaikkiaan kaksi kolmasosaa Libanonin kristityistä asui nyt Itä-Beirutin alueella, joka käsitti varsinaisen kaupungin lisäksi alueet Beirutista pohjoiseen. Muut kristityt asuivat etupäässä Libanonvuoriston pohjoisosan kylissä sekä osittain Bekaan laaksossa.¹³⁰

Syyrian noin 25 000 sotilaan vahvuiset joukot valvoivat lähes kahta kolmasosaa Libanonin maapinta-alasta; Israel ja sen liittolainen, kristitty Etelä-Libanonin armeija SLA puolestaan koko etelää. Druusit pitivät hallussaan Shoufin vuorialueen sydänmaita puhdistettuaan alueen maroniittikristityistä. Heillä oli noin kymmentuhatpäinen aktiivinen taistelijajoukko sekä Neuvostoliiton antama aseistus. Sunneja asui etupäässä suurissa kaupungeissa Länsi-Beirutissa, Tripolisissa ja sen ympäristössä sekä etelässä Sidonissa, mutta sunnien puolisolilaallinen joukko oli käytännössä hajonnut. Shiiojen Amal-liike sekä Iranin tukema shiialii-ke Hizbollah taistelivat kumpikin noin kymmenellätuhannella miehellään Sidonin ja Tyyroksen ympäristössä sekä Länsi-Beirutissa.¹³¹

Kristittyjen vahvin puolisolilaallinen ryhmä oli alkuvuoteen 1988 tultaessa Samir Geagean johtama LF-sissiliike, jolla oli arviolta 20 000 aktiivista taistelijaa sekä vahva kannatus Libanonvuoriston maroniittien keskuudessa sekä rikkaan Maroniittiveljeskunnan munkkien parissa. Vuonna 1988 Geagea oli kiistatta vahvin kristityistä sissijohtajista. Falangistit olivat menettäneet vahvuuttaan, kun Geagea oli vetänyt mukaansa ison osan taistelijoista ryhmän hajotessa. Presidentti Amin Gemayelin johtama Libanonilainen rintama oli käytännöllisesti katsoen kutistunut pelkäksi oikeistokonservatiiviseksi poliittiseksi puolueliitoksi. Libanonilaisen rintamalla oli kuitenkin taustallaan Libanonin armeija ja hallussaan esimerkiksi maan keskuspankki. LF puolestaan sai varallisuutensa esimerkiksi verot-

¹³⁰ Harris 1997, 222.

¹³¹ Harris 1997, 209; NYT 22.9.1988 Libanon's Religions.

tamalla Itä-Beirutin kotitalouksia, ravintoloita, satamia ja kasinoa sekä laittomalla huume- ja asekaupalla, ja myös Maroniittiveljeskunta tuki sitä myös rahallisesti. Itä-Beirut oli perinteisesti ollut falangistipuolueen tukialuetta, eivätkä asukkaat – joiden joukossa oli myös kymmeniä tuhansia ortodokseja ja armenialaiskristittyjä – myöskään katsoneet suopein silmin LF:n omavaltaista verotusta. Useimmat Itä-Beirutin kristityt siviilit halusivat pitää maan yhtenäisenä eivätkä kannattaneet jakoa kristittyjen ja muslimien hallintoalueisiin. Pieni joukko ortodokseja ja armenialaiskristittyjä myös taisteli Länsi-Beirutin muslimivetoisessa vasemmistorintamassa oikeistolaisia kristittyjä vastaan. Geagea tukijoukkoineen pystyi kuitenkin esittämään vaatimuksiaan maan johdolle, mistä seurasi vakavia ongelmia esimerkiksi myöhemmin syksyllä presidentin valinnassa. Geagea ei halunnut myöskään tukea Gemayelia heidän keskinäisen vihanpitonsa vuoksi, joka oli johtanut joukkojen yhteydenottoihin edellisvuonna.¹³²

3.2. Rehellisyys tappaa – pappismurha politiikan välineenä

Patriarkka Sfeir siis oli, edeltäjänsä tavoin, virkauransa aluksi pyrkinyt pysyttelemään sivussa politiikasta, vaikka hän joutui ottamaan kantaa kristittyjen välisiin väkivaltaisuuksiin jo pian valintansa jälkeen 1986. Vuonna 1988 tilanne oli kuitenkin kokonaan muuttumassa. Toisaalta Vatikaani rohkaisi patriarkkaa puuttumaan Libanonin politiikkaan, toisaalta maan sisäinen tilanne oli ajautumassa sellaiseen pattiin, että patriarkaatin oli pakko ottaa kantaa politiikkaan.¹³³

Myös Geagean LF:n voimistuminen aiheutti osaltaan sen, että patriarkaatin oli pakko reagoida sen tekemisiin julkisesti. Ensimmäinen yhteenotto nähtiin alkuvuodesta 1988, kun patriarkan johtama maroniittien piispainkokous otti voimakkaasti kantaa LF:n tekemää teloitusta vastaan. LF teloitti kaksi korkearvoista jäsentään, joita epäiltiin johtajansa Samir Geagean salamurhan suunnittelusta. Kirkon mukaan teloitus paitsi ”rikkovat kristinuskon periaatteet, jotka kielivät murhan”, myös ”ainoastaan laillisilla viranomaisilla oli oikeus suorittaa nämä teloitukset, ja suurin osa kehittyneistä maista on lakkauttanut tämän lain täytäntöpanon”.¹³⁴ Maroniittikirkon johto tuomitsi siis varsin voimakkaasti teon ja

¹³² Harris 1997, 225–226.

¹³³ Cambill 2003.

¹³⁴ enfreit les principes du christianisme qui prohibent le meurtre; seules les autorités judiciaires légales ont le droit de procéder à des exécutions, et l'application de ce droit a été annulée dans la majorité des Etats développés. Le Monde, 20.2.1988 L'Eglise maronite condamne l'exécution par les Forces libanaises de deux personnes.

puuttui sissijärjestön sisäiseen politiikkaan ensimmäistä kertaa kovin sanankään-
tein. Kirkon lausunnosta ilmenee selvästi, kuinka se ei pidä sissiliikettä laillisena
esivaltana vaan sen tulisi noudattaa kirkon ja valtion lakeja. Tätä seurasi vastapuo-
len reaktio: Geagean ja patriarkan välit kiristyivät. Osapuolet tapasivat huhtikuus-
sa, mutta keskusteluissa ei päästy yhteisymmärrykseen. Neuvottelujen jälkeen
Geagea varoitti julkisesti patriarkkaa ”poliittisista ambizioista”.¹³⁵

Vain kaksi viikkoa tämän tapaamisen jälkeen libanonilaiset järkyt-
tyivät: viikon päivät kateissa ollut korkea-arvoinen maroniittipappi löytyi murhat-
tuna kristityltä alueelta. *Le Monde* aloittaa uutisensa kirjoittamalla, että koko sisäl-
lissodan aikana kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun maroniittikirkon korkea-
arvoinen edustaja on murhattu ja vieläpä kristittyjen sydänmailla Kesrouanissa,
Beirutin pohjoispuolella.¹³⁶ Murhan uhri oli Albert Khoraiche, entisen patriarkan
Antoine-Pierre Khoraichen veljenpoika ja Tyyroksen arkkipiispan Joseph Kho-
raichen poika. Albert Khoraiche toimi kansainvälisen lain professorina Université
du Saint-Espiritissä Kaslikissa ja Libanonin valtiollisessa yliopistossa sekä ma-
roniittien uskonnollisen tuomioistuimen tuomarina. Hänet siepattiin kodistaan
Ghadirista huhtikuun 23. ja 24. päivien välisenä yönä ja löydettiin murhattuna
toukokuun 1. päivänä Maroniittiveljeskunnan ylläpitämän Saint Antoine luosta-
rin metsästä. Uhrin ruumiissa oli 30 luodinreikää ainakin kahdesta erilaisesta
aseesta sekä jälkiä kidutuksesta. *Le Monden* mukaan merkit kidutuksesta sulkevat
pois sen mahdollisuuden, että murhan vaikuttimena olisi ollut yksityisasia.¹³⁷

Murhan syyllisiä pidettiin selvänä kansainvälisessäkin lehdistössä.
Jopa yleensä arvioissaan varovainen *New York Times* kirjoitti ingressissään, että
”puolisotilaallisia joukkoja vastustaneen uhrin arvellaan joutuneen kristittyjen
teurastamaksi”.¹³⁸ NYT:n kaltainen laatu-lehti noudattaa journalistin eettisiä ohjei-
ta, eikä paina sivuilleen vahvistamattomia huhuja, joten voidaan melko varmasti
sanoa, että taustalla oli vahva näyttö. Uutinen jatkui kertomalla, kuinka jo sieppa-
uksen aikana patriarkka oli vaatinut paitsi uhrin vapauttamista, myös useaan ot-
teeseen loppua taistelujoukkojen vallalle ja laillisesti valitun hallituksen vallan
palauttamista. NYT kirjoitti, että tämä viesti oli suunnattu LF:ää kohti. Vaikka
New York Times nimesi avoimesti epäilyt kristittyjen osuudesta murhaan, murhan
syytä se ei osannut suoranaisesti ilmaista. ”Murhan motiivi, mukaan luettuna mi-

¹³⁵ Chipaux 1988 a.

¹³⁶ Chipaux 1988 a.

¹³⁷ Chipaux 1988 a; L'Orient Le Jour, 3.5.1988 L'Egalise clame son indignation.

¹³⁸ Hijazi 1988 a.

kään poliittinen selitys, ei ollut tiedossa.” Lehti kuitenkin jatkoi, että ”joidenkin kristittyjen” mukaan kyseessä olisi ollut kilpailevien kristittyjen ryhmien välinen vihanpito presidentinvaalien alla.¹³⁹

Le Monde oli aavistuksen varovaisemmalla linjalla, mutta senkin uutisen kokonaissävystä käy selvästi ilmi, että LF on pääepäilty – esimerkiksi juuri mainitsemalla uutisessaan, kuinka Geagea varoitti patriarkkaa vain vähän ennen sieppausta ja muistuttamalla, kuinka kirkon johto tuomitsi tuolloin sissiliikkeen jäsenten teloituksen. Myös *Le Monde* mainitsi lähestyvät presidentinvaalit. Uutisen mukaan maroniittiyhteisön ”jakolinjat eivät kenties koskaan ole olleet yhtä suuret kuin nyt”. Chipaux kirjoitti, että on toistaiseksi vielä liian aikaista tehdä hypoteeseja murhasta, mutta molemminpuolisia syytöksiä tullaan varmastikin esittämään. Fakta on, kirjoitti Chipaux, että sekä sieppaus että murha tapahtuivat alueella, joka on LF:n joukkojen hallussa. Tämän jälkeen uutisessa kerrottiin patriarkan ja LF:n väleistä: ”On useita syitä [murhaan], joista suurin on epäilemättä maroniittien patriarkaatin ja LF:n välien heikko taso”. Uutinen jatkui kertomalla, kuinka patriarkka Sfeir, ”Pyhän istuimen vauhdituksesta”, pyrkii vahvistamaan asemaansa poliittisella areenalla entistä voimakkaammin ja kuinka hän on saarnannut erityisesti kristinuskon ja islamin välistä sovintoa. Sfeir ei kuitenkaan ole koskaan tuominnut LF:a julkisesti, uutisessa mainittiin. Sfeir ja Geagea olivat käyneet neuvotteluja kymmenen päivän ajan teloitusten jälkeen, mutta merkittävää edistystä ei näyttänyt syntyneen, Chipaux kirjoitti. Hän jatkoi, että LF ei katso hyvällä maroniittipatriarkan poliittisia ambitiesiöitä – patriarkan, jonka ”vaikutusvaltaa Libanonin areenalla ja tässä yhteisössä ei voida sivuuttaa”.¹⁴⁰ *Le Monden* uutisesta välittyä näin erittäin kiinnostavia tietoja patriarkka Sfeirin ja LF:n heikoista väleistä sekä siitä, miten sissiliike ei halunnut patriarkan puuttuvan politiikkaan. Uutinen heijastaa sitä, kuinka patriarkan poliittisessa toiminnassa on tapahtunut selkeä muutos, mikä on saattanut olla vaikuttimena jopa kirkonmiehen murhaan. Lisäksi käy ilmi, että kansainvälisessä lehdistössäkin on huomattu Vatikaanin vaikutus patriarkan toimintaan politiikassa.

Päivää myöhemmin maroniittikirkon johto julkaisi lausunnon, jossa tuomittiin hyvin jyrkin sanoin murha, ”joka on ilman mitään muuta selitystä hyökkäys vastoin Libanonin kirkkoa, sen opetuksia ja sen positiota vaikeassa tilanteessa”. *Le Monde* otsikoi uutisensa kertomalla, että maroniittikirkko haastaa

¹³⁹ Hijazi 1988 a.

¹⁴⁰ Chipaux 1988 a.

LF:n Khoraichen murhan jälkeen. Kirkko ”reagoi väkivaltaisesti”, Chipaux jatkoi uutisessa ja kirjoitti, että piispainkokouksen lausunnon jyrkkyys heijastelee patriarkaan järkytystä tapahtumista. *Le Monden* mukaan piispainkokous myös vahvisti, että kyseessä oli poliittinen rikos ja kiisti täysin huhut, joiden mukaan murha olisi ollut yksityisasia. Piispat vaativat niin presidenttiä kuin armeijan komentajaakin saattamaan rikokseen syylistyneet tuomioistuimen eteen. Kirkko uhkasi lausunnossaan myös rangaistuksilla, jopa ekskommunikaation mahdollisuudella – ilmaisten näin pitävänsä syyllisenä kristittyjä. Vaikka piispat eivät syyllistä nimenneenkään, syytökset oli osoitettu kohti LF:n johtoa, tulkitsi *Le Monde*. Uutisessa analysoitiin myös, että kirkon lisääntynyt poliittinen aktiivisuus – Vatikaanin rohkaisemana – ja rooli maltillisuuden ja yhtenäisyyden puolestapuhujana johtaa yhteydenottoihin radikaalien kristittyjen kanssa. ”Hänen rehellisyytensä tappoi hänet” oli lause, jota lehden mukaan toisteltiin kirkon ja Khoraichen oppilaiden parissa. Khoraichen oppilaiden mukaan hän ei ollut koskaan kätkenyt vihamielisyyttään militioita kohtaan. Hän ei pelännyt tuomita myöskään tunnustuksellisuudesta johtuvia pahoja tekoja, Chipaux kirjoitti.¹⁴¹

Myös patriarkka Sfeir ilmaisi Khoraichen hautajaisissa pitämässään saarnassa 4.5.1988 hyvinkin selkeästi, että murha oli poliittinen:

Miksi hän on kuollut? Poliittisen asemansa vuoksi, jonka hänen olisi pitänyt ottaa, vaikka hän ei edes harjoittanut politiikkaa? Mutta jos hän olisikin niin tehnyt, tämäkö on työmiesten palkka maassa, jossa lapset uskovat puheeseen ja vuoropuheluun keskinäisen yhteisymmärryksen keinona ja avunantoon yhteisen hyvän saavuttamiseksi? Tai muutoin, onko tapettu terrorin ilmapiirin luomiseksi ja siksi, että kaikille kansalaisille olisi enakkoon tehty tietäväksi se, mikä heitä odottaa, jos he uskaltavat korottaa syyttävän äänensä? Lopuksi, onko tapettu, jotta riveihin olisi kylvetty enemmän ristiriitoja ja jotta isänmaan mureneminen saavutettaisiin?¹⁴²

Tätä hautajaispuhetta oli kuuntelemassa muun muassa presidentti Amin Gemayel, sunnipääministeri Selim al-Hoss, ”näkyvästi liikuttunut” apostolinen nuntius Luciano Angeloni sekä muita diplomaatteja ja poliitikkoja niin kristityistä kuin muslimipuolueistakin – sekä myös LF:n johtoa.¹⁴³ Arvovierasjoukko osoittaa, kuinka merkittävä henkilö monsigneur Albert Khoraiche oli. Puheessaan patriarkka Sfeir

¹⁴¹ Chipaux 1988 b.

¹⁴² Pourquoi a-t-il été tué? Pour une position politique qu'il aurait prise, alors qu'il ne pratiquait pas la politique? Mais à supposer qu'il l'ait fait, est-ce là le salaire des ouvriers dans une patrie dont les enfants croient à la parole et au dialogue comme voie de compréhension mutuelle et d'entraide au service du bien commun? Ou bien alors l'a-t-on tué pour créer un climat de terreur et faire savoir d'avance à tous les citoyens ce qui les attend s'ils osent élever une voix accusatrice? Enfin, l'aurait-on tué pour semer encore plus la discorde dans les rangs et achever d'émietter la patrie? - *L'Orient Le Jour* 4.5.1988 Sfeir: Le crime vise l'idée même d'une nation libre.

¹⁴³ Chipaux 1988 b.

tuomitsi jyrkästi terrorin ilmapiiriin, jota murhaajat olivat pyrkineet luomaan. Sfeir kuvasi Khoraichea uskonmieheksi, jonka ”suoruus ja urheus” innostivat hänen oppilaitaan.¹⁴⁴ Sfer mainitsi hautajaispuheessaan myös, kuinka Khoraiche puhui yliopisto-oppilailleen rehellisesti, esitti vahvoja mielipiteitä ja piti kiinni sananvapaudesta: ”onko niin, että mielipiteen ja sananvapaudesta on tullut tässä maassa polku, joka johtaa hautausmaalle?”¹⁴⁵

Khoraichen puheet saattoivat herättää närää kovinkin lähellä. Kaslikin yliopistoa hallinnoivat Maroniittiveljeskunnan munkit, jotka olivat tunnettuja LF:n tukemisestaan. Erityisesti apotti Boulos Naaman oli aktiivisesti sotaan osallistunut, voimakas johtohahmo, joka saarnasi myös aseellisen puolustuksen oikeutuksesta – hän toimi aktiivisesti Kaslikin Université du Saint-Espiritissa. Kaslikin luostari puolestaan oli vahva LF:n tukija. Kaslik ja sen alaluostarit muun muassa kätkivät sissien aseita, varastoivat ammuksia ja ruokatarvikkeita sekä tukivat liikettä rahallisesti. Vaikka Maroniittiveljeskunnan johto oli näennäisesti linjassa patriarkan kanssa, sitä kritisoitiin kiilan lyömisestä yhtenäisyyteen, ja myös Vatiikaani pyrki suitsimaan veljeskunnan sotaisia, muslimivastaisia ja separatistipoliittisia otteita.¹⁴⁶ Kun Khoraiche mitä ilmeisimmin saarnasi saman katon alla uskontojen välistä dialogia ja yhtenäisen maan puolesta kristillishegemonistista hallintoaluetta vastaan, on selvää, että monet halusivat hänestä eroon.

Khoreichen murha herätti kiivaita tunteita kristityissä osapuolissa, ja aseellisten yhteenottojen vaara oli aivan selkeä. Poliittinen johto kokoontui 4. toukokuuta pohtimaan, kuinka väkivaltaisuudet presidentti Gemayelin ja Geagean joukkojen välillä voitaisiin estää, kun sadat aseistautuneet miehet jo partioivat Itä-Beirutin kaduilla. Tapaamiseen osallistui myös patriarkka Sfeir. NYT toisti jälleen, että vaikka murhan motiivi ei ollut tiedossa, monet uskovat sen tarkoituksena ollen kiihdyttää väkivaltaa kristittyjen välillä ennen presidentinvaaleja.¹⁴⁷ Suuremmat väkivaltaisuudet Khoraichen murhan jälkimainingeissa onnistuttiin välttämään, vaikka murhan syylliset eivät koskaan paljastuneet. Vielä nykyäänkin sitä kuitenkin pidetään Geagean tekemänä.¹⁴⁸ Kristittyjen ryhmien välit jatkuivat erittäin kireänä koko kesän.

¹⁴⁴ Le Monde 5.5.1988 Liban: Après l’assassinat de Mgr Khoreiche Le patriarche maronite dénonce ceux qui veulent instaurer “la terreur”.

¹⁴⁵ L’Orient Le Jour 4.5.1988 Sfeir: Le crime vise l’idée même d’une nation libre.

¹⁴⁶ Bieber 1999, 172; Rabinovich 1986, 68–69.

¹⁴⁷ Hijazi 1988 b.

¹⁴⁸ Kts. esim. Aubin-Boltanski 2012, 62.

3.3 Sfeir neuvottelijaksi presidenttiväännössä

Presidentti Amin Gemayelin kuusivuotinen presidenttikausi oli päättymässä syyskuun lopulla 1988. Parlamentti pyrki pääsemään sopuun Gemayelin seuraajasta, jonka siis Kansallisen sopimuksen mukaan tuli olla maroniittikristitty. Sopu osoitautui mahdottomaksi uskontoryhmien erimielisyyksien, Syyrian painostuksen sekä puolisoilaallisten ryhmien, ennen kaikkea LF:n, kiristyksen ja uhkailun vuoksi. Kansainvälinen yhteisö ei katsonut tätä hyvällä. Yhdysvallat, samoin kuin Vatikaani osaltaan, pyrki aktiivisesti neuvottelemaan tilanteessa. Yhdysvaltain edustajia oli vierailut Syyriassa keskustelemassa Libanonin politiikasta jo helmikuusta saakka. Huhtikuussa Gemayel torjui amerikkalais-syyrialaisen ehdotuksen presidenttivalinnasta – jonka myös LF torjui tiukasti. Elo–syyskuussa Syyrian taktiikka oli tukea uudelle kaudelle entistä presidenttiä Suleiman Frangiea, jota lähes kaikki pitivät huonona ehdokkaana, ja siten saada osapuolet varsinaisen ehdokkaansa Michel Daherin tueksi. Koko Itä-Beirutin johto – presidentti, puolisoilaalliset joukot, kristityt kansanedustajat, armeija ja myös patriarkaatti – tuomitsivat Syyrian sekaantumisen asiaan. Lopulta Syyrian painostus sai aikaan vain sen, että kristityt parlamentaarikot boikotoivat presidentistä päättävää parlamenttistuntoa eikä sitä näin voitu käydä, ja Itä-Beirutin vihamiehet Gemayel ja Geagea pääsivät yhteisymmärrykseen omasta suosikistaan – mikä sai puolestaan muut osapuolet hermostumaan.¹⁴⁹

Heinäkuussa patriarkka Sfeir toimi *Le Monden* mukaan yhtenä neuvottelijoista sopivan presidenttiehdokkaan löytämiseksi ennen määräaika. Hänen asemansa ei kuitenkaan liene ollut vielä tässä vaiheessa kovinkaan merkittävä presidenttiä valitessa, sillä uutisissa hänet mainitaan useimmiten vain yhtenä muiden joukossa neuvottelemassa. Neuvotteluja käytiin usein hänen virka-asunnollaan. Patriarkan arvoasemasta kertoo kuitenkin muun muassa se, että kun entinen presidentti Suleiman Frangie ilmoitti halukkuudestaan uudelleen presidentin virkaan, hän kertoi sen ennakkoon vain ja ainoastaan patriarkalle, korosti *Le Monde*.¹⁵⁰ Patriarkka toimi myös kansainvälisellä areenalla neuvottelijana. Hän oli vierailut Yhdysvalloissa ja antanut siellä lausunnon, jota shiiapuolue Amalin johtaja Nabih Berri kommentoi syyskuun alussa. Berri vaati, että uskonnollisten johtajien, aivan erityisesti patriarkka Sfeirin, olisi määriteltävä oma kantansa presi-

¹⁴⁹ Harris 1997, 229–230.

¹⁵⁰ George 1988 b.

denttineuvotteluissa. Sfeir oli sanonut Yhdysvalloissa, ettei halua maroniiteista tulevan toisen luokan kansalaisia Libanonissa. Berri sanoi pelkäävänsä, että patriarkan Yhdysvalloissa tekemä linjanveto jatkuisi. Hän vaati, että patriarkaatti ottaisi itsenäisen asenteen päätöksentekoon ja tarjoaisi tasapainoisen poliittisen näemyksen sekä ennen kaikkea määrittäisi poliittisen linjansa.¹⁵¹ Lausunnosta ilmenee kiinnostavasti se, kuinka patriarkan ja maroniittikirkon johdon poliittinen kantaa ei ollut kyllin selvästi selvillä Libanonissakaan vielä tässä vaiheessa presidenttineuvotteluja. Shiipoliitikko Berrille ei ilmeisesti ollut selvillä se, millainen kantaa patriarkalla oli esimerkiksi muslimeihin.

Syyskuussa presidenttineuvottelut kiihtyivät, kun presidentin virka-kauden lopun määräaika läheni. Myös paavi Johannes Paavali II ilmaisi huolensa tilanteesta patriarkka Sferirille osoittamassaan kirjeessä 20. syyskuuta. Siinä paavi kirjoitti, kuinka hän on kiinnostunut ja kiintynyt Libanoniin ja sen kansalaisiin ja sen vuoksi seuraa tarkasti lähitunteja, jolloin presidentin valinta voisi olla vaarassa ja siten aiheuttaa vaikeuksia kansakunnan tulevaisuudelle. Paavi rukoili, jotta Libanon säästyisi sellaisilta uusilta dramaattisilta tapahtumilta. Hän korosti, että on tärkeää, kuinka valinta suoritettaisiin laillisin keinoin.¹⁵² Viestissään paavi ei tietenkään julkisesti ota kantaa ehdokkaisiin tai ilmaise puolia, mutta on silti erikoista, että katolisen kirkon johtaja lähettää itsenäiseen valtioon viestin presidentinvalinnan eli sisäpolitiikan vuoksi. Tapausta voinee pitää harvinaisena katolisen kirkon modernissa historiassa.

Presidenttineuvotteluja käytiin patriarkka Sfeirin johdolla Bkerkésissä, minne oli 20. syyskuuta kokoontunut 27 poliittista johtajaa. Heidän oli määrä päästä yksimielisyyteen ehdokkaastaan ennen määräpäivää, joka oli kahden päivän kuluttua.¹⁵³ *Le Monden* mukaan Gemayel, patriarkaatti, armeija ja LF olivat ”kerrankin yksimielisiä” kieltäytyessään syyrialaisen ja amerikkalaisten ehdottaman edustajan Michel Daherin ehdokkuudesta. Tästä seuraavana päivänä, 21. syyskuuta, *Le Monde* kirjoitti kuinka patriarkka, ”maltillinen mies kun on”, otti ensimmäisen askeleen pyytäessään parlamenttia heräämään arvokkuuteen ja kutsui poliittiset johtajat koolle uusiin neuvotteluihin. Lehti jatkoi, kuinka johtajat kieltäytyivät jälleen ”laskuvarjopresidentistä” eli ulkovaltojen asettamasta ehdokkaasta ja keskustelivat muista ehdokkaista. Tässäkään neuvottelussa ei päästy yk-

¹⁵¹ BBC Summary of World Broadcasts 7.9.1988 Lebanon Jumayyil Rejects Acting Premier's Withdrawal of Government's Resignation.

¹⁵² JP II 1988 a.

¹⁵³ NYT 21.9.1988 Beirut Car Bomb Kills 3 in Christian Sector.

simielisyyteen.¹⁵⁴

Patriarkan poliittista sekaantumista ei katsottu hyvällä monissa Libanonin ryhmittymissä. Muiden muassa druusien johtaja Walid Jumblatt arvosteli patriarkan toimia jyrkin sanoin, kutsuen sitä ”julkeaksi väliintuloksi”. ”Jos patriarkka jatkaa tällä linjalla, sanomme suoraan, että kannatamme islamilaista tasavaltaa”, Jumblatt uhkasi oman puolueensa radiokanavalla. Erittäin kiinnostava lausunto kuultiin myös falangistipuolueen radiokanavalla Voice of Lebanonilla, jossa kerrottiin 21. syyskuuta, että ”Pohjois-Libanonin maroniittiedustajista ja kansalaisista koostuva ryhmittymä” on julkaissut lausunnon, jonka mukaan patriarkka Sfeir ei enää edusta pohjoisen maroniitteja. Lausunnossa vaadittiin myös maroniittipapistoa poistumaan alueelta välittömästi. Lausunnossa lisättiin, että pohjoisen maroniitit valitsisivat itselleen myöhemmin uuden patriarkan. Radiokanava raportoi myöhemmin, että Suleiman Frangien taisteluryhmä on sanonut, ettei se ole antanut lausuntoa patriarkkaa vastaan.¹⁵⁵ Joka tapauksessa tämä näyttää jääneen pohjattomaksi lausunnoksi, sillä mitään patriarkan vastaista liikehdintää ei lähipäivien aikana ollut tiedotusvälineiden perusteella havaittavissa.

Kun Gemayel poistui tehtävästään syyskuun 23. päivänä 1988, hän nimitti maroniittikristityn armeijan komentajan, kenraali Michel Aounin väliaikaishallinnon johtoon. Kenraali Aoun vakuutti, että kyseessä ei ollut siirtymä sotilashallintoon Libanonissa vaan siirtymäkauden helpottaminen. Muslimi- ja druusipoliitikot pitivät kuitenkin tapahtunutta sotilasvallankaappauksena. Libanonin perustuslain mukaan kyseisessä tilanteessa valta siirtyy automaattisesti istuvalle pääministerille eli sunnimuslimille. Kristityille tämä ei sopinut.¹⁵⁶ Gemayelin lähdön jälkeisenä päivänä NYT otsikoi uutisensa: ”Fear of Civil War Grows in Lebanon” – mikä oli sikäli erikoinen otsikko, että sisällissotaa oli tuolloin kestänyt jo yli kymmenen vuotta. Uutisessa kerrottiin, kuinka sunnipääministeri Selim al-Hoss lähetti viestin patriarkalle. Viestissään hän pyysi patriarkkaa muistuttamaan kristittyjä siitä, että Aounin asettaminen väliaikaishallinnon johtoon rikkoi Kansallista sopimusta vallan kolmijaosta. Hoss huomautti myös, että maan hallituksen on vaikea kokoontua, jos kolme ministeriä kieltäytyy tulemasta tehtäviinsä. Kristityt ministerit olivat nimittäin jättäneet Hossin hallituksen ja liittyneet Aounin hal-

¹⁵⁴ George 1988 c.

¹⁵⁵ BBC Summary of World Broadcasts 22.9.1988 Lebanon PSP leader criticises Maronite Patriarch's "blatant intervention".

¹⁵⁶ Chipaux 1988 d.

lintoon.¹⁵⁷ Uutisesta välittyy näin se, kuinka sunnipääministeri piti patriarkkaa sopivana viestinviejänä kristityille poliitikoille. Patriarkka oli ottanut jo suuren roolin presidenttineuvotteluissa muutenkin.

Aounin nimittäminen väliaikaispääministeriksi tarkoitti sitä, että käytännössä Libanonissa oli syyskuun lopulta alkaen kaksi hallitusta: Aounin johtama kristitty ”kantoni”, jota kutsuttiin myös pilkkanimellä Marounistan, sekä sunnipääministeri Selim al-Hossin johtama tynkävaltio. Kumpikaan ei tunnustanut toistensa johtoa. Syyria ja Yhdysvallat eivät myöskään riemastuneet Aounin nimittämisestä ja sen jälkeisestä jaosta vaan vaativat sopimusta presidentistä. Vaatimuksiin yhtyivät myös Saudi-Arabia, Vatikaani ja Neuvostoliitto.¹⁵⁸ Lopulta kristityt parlamentaarikot nimittivät Yhdysvaltain tuella patriarkka Nasrallah Sfeirin laatimaan nimilistan kaikkia osapuolia tyydyttävistä henkilöistä, joiden joukosta uusi presidentti voitaisiin valita. Tehtävä ei ollut helppo. LF näki tilanteen siten, että presidentti olisi vahvistanut kristityn Libanonin ”itsenäisyyttä”, kun taas loput kristityt halusivat maan pysyvän yhtenäisenä. Patriarkka pyrki saamaan aikaiseksi ehdokaslistan, joka miellyttäisi kaikkia osapuolia. Hänen pyyntöönsä ei vastattu, sillä kristityillä ei ollut mitään kiirettä korjata tilannetta.¹⁵⁹

Kiinnostava käänne tapahtui lokakuun alussa, kun radoraporteista voi päätellä, että LF ja patriarkka olivat samoilla linjoilla. LF:n johto kertoi kolmijaosta, johon kuului LF:n lisäksi Aounin johtama Libanonin armeija sekä maroniittien patriarkaatti. LF:n johto kuvasi trioja ”sinnikkydestämme juontuvaksi historialliseksi sateenvarjoksi”.¹⁶⁰ Muutamaa päivää myöhemmin, 10. lokakuuta, kerrottiin, että kristityt poliitikot olivat yksimielisesti nimittäneet patriarkka Sfeirin johtamaan uusia neuvotteluja presidentistä, jotta yhteisymmärrys saataisiin niin pian kuin mahdollista.¹⁶¹ Neuvottelut eivät kuitenkaan edenneet lainkaan.

Marraskuussa, Libanonin itsenäisyyspäivänä 22. marraskuuta, paavi Johannes Paavali II lähetti patriarkalle uuden apostolisen kirjeen. Siinä hän jälleen kerran osoitti sanansa kaikille rakkaille Libanonin pojille ja tyttärille. Paavi ilmaisi jälleen huolensa Libanonin pattitilanteesta, josta on tullut ”todellisuudessa erittäin ja ehkä dramaattisen huolestuttava”. Hän esitti toiveensa pikaisesta ratkaisus-

¹⁵⁷ Hijazi 1988 c.

¹⁵⁸ Cambill 2003; Harris 1997, 231–232.

¹⁵⁹ Cambill 2003; Harris 1997, 231–232.

¹⁶⁰ BBC Summary of World Broadcasts 6.8.1988 Lebanese Forces deputy commander on co-operation with army, Jumayyil's position.

¹⁶¹ BBC Summary of World Broadcasts 12.8.1988 Lebanon Sfayr reportedly authorized to choose president.

ta. Hän myös muistutti henkilökohtaisesta toiveestaan, että ratkaisun pitäisi olla lain mukainen ja ilman ulkoista painetta, mikä johtaisi uusiin vaaroihin: ”Monet tarkkailijat pitävät Libanonin oikeuksia yhtenäisyyteen ja alueelliseen jakamattomuuteen, itsemääräämisoikeuteen ja itsenäisyyteen uhattuina.”¹⁶² Paavi osoitti näin sanansa suoraan Syyriaa kohden. Syyria oli painostanut Libanonin kristittyjä ja siten samalla näpäyttänyt Vatikaania, mutta ennen kaikkea sen toiminta oli yksi osasyypoliittisessa umpikujassa, mikä huoletti paavia syvästi.

Joulukuun alussa patriarkka antoi jälleen uuden ehdokaslistan. *New York Timesin* mukaan tälläkin kertaa kritiikkiä tuli shiiajohtaja Nabih Berriltä, joka piti patriarkan ponnisteluja ”ajanhukkana”. Näytti siltä, että muslimipoliitikoilla oli mennyt viimeinenkin usko sovun saattamiseksi. Vielä joulukuun 31. päivään mennessä nimilistasta ei ollut tullut minkäänlaista vastausta poliitikoilta, kertoi BBC.¹⁶³ Vuoden vaihteessa pattitilanne ei ollut edennyt mihinkään suuntaan vaan Libanonissa oli kaksi erillistä hallinnollista aluetta. Kristityn alueen sisällä kuitenkin kuohui, ja väkivaltaisuudet räjähtivät seuraavana vuonna.

¹⁶² Numerosi osservatori considerano gravemente minacciati i diritti del Libano all'unità e integrità territoriale, alla sovranità e indipendenza. JP II 1988 b.

¹⁶³ BBC Summary of World Broadcasts 31.12.1988 Lebanon Sfayr says no response yet to submitted candidates list; Hijazi 1988 d.

4. Kristittyjen rintamat repeävät lopullisesti 1989

4.1. Alkuvuoden 1989 tapahtumat Libanonissa

Syyskuussa 1988, viisitoista minuuttia ennen presidenttikautensa päätöstä, väistynyt presidentti Amin Gemayel oli siis nimittänyt armeijan komentajan Michel Aounin johtaman tilapäishallituksen.¹⁶⁴ Maroniittikristitty kenraali Aoun oli syntynyt alemman työväenluokan perheeseen Beirutin eteläisessä kaupunginosassa Haret Hreikissä, jonka asukkaat olivat sekä shioja että köyhempiä maroniitteja. Aounin vaatimattoman kotitaustan vuoksi hän sai kansanmiehen maineen ja kannattajia yli taistelulinjojen, mikä oli maroniitille harvinaista. Sotilasuransa aikana Aoun oli vähitellen kerännyt suosiota alaistensa parista. Hänet oli nimitetty Libanonin armeijan komentajaksi heinäkuussa 1984. Armeijan komentajana hän oli pysytellyt erossa Itä-Beirutin kristityistä puolisotilaallisista joukoista, mikä oli lisännyt hänen suosiotaan muslimien parissa. Hänen johtamastaan Libanonin armeijasta oli tullut 1980-luvulla monien tavallisten libanonilaisten mielestä ainoa taho, joka pystyi hallitsemaan kaaosta ja suojelemaan maata ulkopuolisilta voimilta, ennen kaikkea Syyrialta. Aoun käytti armeijaa kuitenkin myös omiin tarkoituksiinsa jo vuodesta 1986 saakka. Myös kaikki upseeristonimitykset tehtiin hänen lähipiiristään. Aounin toimet aiheuttivat muun muassa sen, että armeijasta loikkasi tuhansia sotilaita sunnitaistelijoiden riveihin.¹⁶⁵

Syyriasta tuli Aounin suurin kompastuskivi, mutta hänen poliittista epäonnistumistaan edesauttoi se, että hän eristäytyi muusta poliittisesta eliitistä. Kun Gemayel siirtyi syrjään presidentin tehtävistään ja jätti hallinnon Aounille, Aoun linnoittautui Baabdan presidentinpalatsin alaisiin bunkkereihin. Hän tuli bunkkereista ulos vain muutaman kerran seuraavan vuoden syyskuuhun mennessä.¹⁶⁶ Fyysistä eristäytymistä suurempi ongelma oli poliittinen eristys. Aoun ei luottanut perinteiseen poliittiseen luokkaan, niin kristittyjen kuin muslimienkaan. Hän piti parlamenttia laittomana, koska edelliset vaalit oli pidetty 1970-luvun alussa. Hän vihasi puolisotilaallisia joukkoja, ennen kaikkea Geagean LF:ää. Aoun piti maroniittikirkon johtoa vastustajanaan, koska ei hyväksynyt sitä, ettei kirkon johto suostunut tuomitsemaan Syyrian miehitystä. Aounilla ei myöskään ollut kokemusta kansainvälisestä politiikasta ja hänen sisäpiirinsä kuului vain po-

¹⁶⁴ Gambill 2003.

¹⁶⁵ Gaub 2011, 51; Harris 1997, 243–244.

¹⁶⁶ Harris 1997, 248; Jaber 1989 c.

liittisesti erittäin kokemattomia armeijan jäseniä.¹⁶⁷ Aoun siis käytännöllisesti katsoen oli eristänyt itsensä kaikista muista paitsi Irakin Saddam Husseinin sotilaallisesta tuesta. Irakin ja Iranin sodan päättymisen 1988 oli jättänyt Irakille valtaavan asearsenaalin, josta osan se luovutti mielellään Aounille vihollisensa Syyrian vastaiseen taisteluun. Saddamin liittolaisuus taas oli saanut Yhdysvallat loittomaan Aounista yhä kauemmas Syyrian suuntaan.¹⁶⁸

Vuotta 1989 voidaan pitää koko Libanonin sisällissodan poliittisesti sekavimpana aikana. Edellisvuoden epäonnistuminen uuden presidentin valinnassa oli johtanut siihen, että maassa oli kaksi toisiaan hyväksymätöntä hallitusta: sunninpääministeri Salim al-Hossin tynkähallitus Länsi-Beirutissa sekä väliaikaiseksi aiotun Aounin sotilashallitus Itä-Beirutissa. Näillä kummallakaan hallinnolla ei ollut täyttä valtaa edes omilla alueillaan. Käskyvalta oli puolisotilaallisilla joukoilla. Niistä monet olivat pirstoutuneet pieniksi, vanhan Za'im-järjestelmän perinteiden mukaisesti perhesukujen ympärille kootuiksi ryhmiksi, joita monet tutkijat ovat verranneet Sisilian mafiasukuihin. Itä-Beirutin kiistaton hallitsija oli vuoden 1989 alussa LF. Geagean joukot olivat noin 10 000 miehen vahvuiset, Aounin armeijassa oli noin 15 000 sotilasta, joista monet olivat muslimialueilla Syyrian joukkojen miehityksen alla. Syyrialalla oli 40 000 sotilasta, jotka miehittivät Itä-Beirutia lukuun ottamatta lähes koko maata. Tavalliset kansalaiset olivat hallinnon suhteen aivan tuuliajolla, eivätkä edes puolisotilaalliset joukot itsekään välillä tienneet, ketä vastaan taistelivat.¹⁶⁹

4.2. Aounin tuhoisa ”vapautussota”

Geagean ja Aounin kireät välit repesivät täydeksi taisteluksi helmikuussa 1989. Aoun ilmoitti sulkevansa kaikki laittomat satamat, joita käytettiin aseiden ja huumeiden salakuljetukseen. Onnistuessaan Aoun olisi saattanut onnistua katkaistamaan puolisotilaallisten joukkojen tulonlähteet, mutta väistämätön seuraus kuitenkin oli taistelu. LF joutui luovuttamaan Beirutin sataman Aounin hallintaan ja näin Aounin taloudellinen valta kasvoi. Helmikuussa patriarkka Sfeir onnistui neuvottelemaan hataran tulitauon hetkeksi, mutta se ei pitänyt. Sfeir neuvotteli myös Geagean kanssa ratkaisun löytämiseksi, siinä kuitenkin onnistumatta. Maaliskuussa Aoun julisti niin kutsumansa *Harb al-Tahrir* eli ”vapautussodan”

¹⁶⁷ Harris 1997, 246.

¹⁶⁸ Winslow 1996, 271.

¹⁶⁹ Harris 1997, 252; Winslow 1996, 268–269.

Syyrian joukkoja ja heidän tukijoitaan vastaan. Syyria vastasi välittömästi: 14. maaliskuuta 1989 Syyrian joukot alkoivat pommittaa Baabdan presidentinpalatsia ja Itä-Beirutia. Aounin Itä-Beirutissa olevat joukot vastasivat.¹⁷⁰

Väkivaltaisuudet saivat paavi Johannes Paavali II:n huolestumaan. Hän lähetti 15. maaliskuuta apostolisen viestin Rauha Libanoniin. Siinä paavi sanoi, että ”koko maailman silmien edessä tapahtuu prosessi”, joka on johtamassa Libanonin tuhoon. Tilanne on jatkunut vuosia ja se liittyy naapurimaiden aseelliseen sekaantumiseen, paavi jatkoi viestissään. Hän huomautti, kuinka Libanon on ollut vuosia esimerkki kristittyjen ja muslimien rauhanomaisesta yhteiselosta. Paavi mainitsi erityisesti Beirutin pommitukset sekä umpikujan presidentin valinnassa. Hän huomautti, että kyseessä on moraalinen ongelma, kun heikompi valtio kärsii vahvemman väkivallasta. Paavi huomautti myös, että kaikkia niitä kohtaan, jotka eivät puolusta heikompaa, kohtaa suuri moraalinen syyllisyys. Paavi koki sen vuoksi velvollisuudekseen tuoda ongelman esiin.¹⁷¹ Paavi lähetti näin erittäin vahvaa Syyrian-vastaista viestiä maailmalle. Samalla hän selvästi vetosi kansainväliseen yhteisöön Libanonin rauhanprosessin edistämiseksi sanoen sen olevan moraalinen velvollisuus.

Taistelut jatkuivat kuitenkin rajuina ja Itä-Beirutin siviilit kokivat erittäin kovia pommituksia. Satoja ihmisiä kuoli. Huhtikuussa patriarkka Sfeir neuvotteli osapuolten kanssa useita kertoja. 19. huhtikuuta Sfeir oli jälleen kerran vedonnut osapuoliin, mutta sai vastaukseksi ainoastaan kenraali Aounin terävän kritiikin. Aoun sanoi kannattajilleen pitämässään puheessa, että poliitikot eivät enää edusta kansaa ja kirkko ei saarnaa totuutta. Sfeir ja 23 parlamenttiedustajaa olivat antaneet yhteislausunnon, jossa he olivat vaatineet välitöntä tulitaukoa. Aoun kuitenkin vannoi jatkavansa Syyrian-vastaista kampanjaansa sanoen, että ”vapautus vaatii järkähtämättömyyttä ja verta”.¹⁷² Samana päivänä paavi Johannes Paavali II lähetti Sfeirille kirjeen, joka oli vastaus Sfeirin paaville kaksi päivää aikaisemmin lähettämään kirjeeseen. Paavi vakuutti jälleen kerran, että hän ottaa mitä henkilökohtaisimmin osaa libanonilaisten tuskaan. Osanottojen ja uhrien sekä heidän omaistensa puolesta antamiensa rukousten jälkeen paavi vakuutti, että Vatikaani ei säästä mitään ponnistuksia pyytäessään kansainvälistä yhteisöä työskentelemään pysyvän tulitauon saavuttamiseksi. Paavi sanoi lähettävänsä sen

¹⁷⁰ NYT 19.2.1989 Beirut Christians Strive to Avert a Showdown in Military; Harris 1997, 249–256.

¹⁷¹ JP II 1989 a.

¹⁷² Hijazi 1989 a.

vuoksi viestit YK:n pääsihteerille sekä Arabiliiton pääsihteerille.¹⁷³ Paavin viestistä käy näin ilmi se, millä tavalla hän oli mukana myös rauhanneuvottelujen kansainvälisessä ulottuvuudessa.

Toukokuussa New Yorkin arkkipiispa, kardinaali John O'Connor vieraili jälleen Libanonissa patriarkka Sfeirin kutsusta. Matkaa jouduttiin lykkäämään vaikean turvallisuustilanteen vuoksi, mutta lopulta se onnistui 27. toukokuuta. Ennen vierailuaan O'Connor oli tavannut paavin Vatikaanissa, vaikka Libanoniin hän matkustikin taas Catholic Near East Association -järjestön puheenjohtajan tehtävissä. Hän sanoi toivovansa tuoda esiin lännessä Libanonin yhä heikentyviä poliittisia oloja järjestönsä kautta. O'Connor kuitenkin kieltäytyi antavansa mitään poliittisia lausuntoja vierailunsa aikana. ”En ole Yhdysvaltain suurlähettiläs”, hän sanoi. Libanoniin hän itse asiassa sanoi matkustaneensa Vatikaanin passilla. O'Connor ei pystynyt toiveistaan huolimatta vierailemaan muslimienemmistöisessä Länsi-Beirutissa, vaikka keskustelikin puhelimitse muslimijohtajien kanssa vakuuttaen, että hänen vierailunsa tarkoitusperät ovat humanitaariset. Hän kuitenkin vetosi rauhaan tavattuaan maroniittikirkon johtoa ja kenraali Aounin. Vielä paluumatkallaan hän tapasi paavin uudelleen Vatikaanissa, ”puolen tunnin ajan ennen paavin lähtöä Skandinavian-vierailulleen”. Tapaamisen sisältöä ei sen tarkemmin kerrottu.¹⁷⁴

Aounin ”vapautussota” sai toukokuussa aikaiseksi myös Arabiliiton hätäkokouksen sekä Saudi-Arabian ja Yhdysvaltain vaatimaan Aounin syrjäyttämistä.¹⁷⁵ Siviileiden tilanne oli kuitenkin hälyttävä. Kesä 1989 oli silminnäkijänä Beirutissa asuneen toimittajan Robert Fiskin mukaan ”pitkä ja kauhistuttava”:

Beirutin siviilejä kuoli sadoittain kesällä 1989; heidät repi kappaleiksi kaupungin länsipuolelta Aounin armeijan ammukset ja itäpuolelta [Syyrian] presidentti Assadin armeijan ammukset. Päiväkausia Beirut makasi savupilvien alla, sen asukkaat evakuoivat pääkaupunkia tasaisesti kunnes vain kymmenesosa siviiliväestöstä – noin 100 000 henkeä – oli jäljellä.¹⁷⁶

Fiskin mukaan Aoun hallitsi lähes diktaattorin ottein ja sensuroi muun muassa sanomalehtiä, ja elämä Itä-Beirutissa oli paitsi tulituksen, myös terrorismin ja

¹⁷³ JP II 1989 b.

¹⁷⁴ Steinfels 1989; Hijazi 1989 b; Hijazi 1989 c; The Irish Times 29.5.1989 Cardinal's peace plea; NYT 31.5.1989 O'Connor Meets With Pope to Discuss Visit to Lebanon.

¹⁷⁵ Harris 1997, 256.

¹⁷⁶ The civilians of Beirut died in their hundreds in the summer of 1989, torn apart in the west of the city by the shells of Aoun's army, and in the east by the shells of President Assad's army. For days, Beirut lay under clouds of smoke, its people steadily evacuating the capital until only a tenth of the civilian population – about 100,000 souls – remained. Fisk 2001, 633.

anarkian hallitsemaa.¹⁷⁷ Heinäkuussa siviilien elämä oli jo todella surkeaa, kun Syyrian merisaarto aiheutti pulan niin polttoaineista kuin elintarvikkeistakin. Aoun alkoi menettää kansansuosiotaan, ja myös hänen poliittiset tekonsa kääntyivät yhä epätoivoisemmiksi. YK:n turvallisuusneuvosto kokoontui 15. elokuuta ja vaati välitöntä tulitaukoa. Taistelut kuitenkin jatkuivat entistä kiivaampina.¹⁷⁸

Myös paavi Johannes Paavali II oli vaatinut useita kertoja taistelujen lopettamista. Paavi vetosi vuoden aikana lukuisia kertoja niin suoraan Libanonin osapuoliin kuin kansainvälisiin johtajiinkin sekä henkilökohtaisesti että diplomaattikuntansa avustuksella.¹⁷⁹ Paavin henkilökohtainen kiinnostus Libanonia kohtaan meni niinkin pitkälle, että elokuussa hän oli sanonut haluavansa itse matkustaa paikan päälle vetoamaan rauhan saamiseksi.

Ajatus paavin Libanonin-vierailusta sai aikaan kuhinan kansainvälisessä lehdistössä. ”Paavista tuntuu, että hän ei voi passiivisesti katsoa, kun maa tuhoutuu”, sanoi Vatikaanin tiedottaja Joaquin Navarro-Valls lehdistölle 23. elokuuta. Navarro-Valls lisäsi, että hän on vain harvoin nähnyt paavin näin suunniltaan. Vatikaanin ja diplomaattilähteiden mukaan vierailu oli kuitenkin käytännössä mahdoton siihen liittyvien turvallisuusriskien vuoksi. Vain muutamaa päivää aikaisemmin shiialainen Hizbollah oli uhannut Vatikaania iskuilla. *The Washington Postin* uutisessa kerrottiin lisäksi, että paavi, joka ”harvoin nostaa esiin yhtä maata arvostelunsa kohteeksi” syytti Syyriaa Libanonin tuhoamisesta.¹⁸⁰ *The Irish Times* -lehden mukaan paavi oli viiden viime kuukauden aikana vedonnut yhteensä 11 kertaa väkivaltaisuuksien lopettamiseksi Libanonissa. Paavi oli myös maininnut julkisesti vierailuhalustaan Libanoniin useita kertoja edellisviikon aikana. Hän oli lisäksi ilmaissut kauhunsa Beirutin tuhoamisyrityksestä. Arveluiden mukaan paavi lentäisi Libanoniin helikopterilla Kyprokselta vain muutamaksi tunniksi. Samassa uutisessa kerrottiin, kuinka sekä paavi että patriarkka Sfeir olivat neuvotelleet Neuvostoliiton edustajien kanssa tulitauosta. Libanonin uutisvälineisiin mahtuivat vain tiedot paavin ”varmasta” vierailusta syyskuun puolivälissä.¹⁸¹

Muutamaa päivää myöhemmin kenraali Michel Aoun vastasi paaville kommenteissaan. Aounin mukaan paavi olisi paitsi epätervetullut vieras Libanoniin, vierailu olisi myös haitallinen. *The Guardianin* mukaan apostolinen nuntius

¹⁷⁷ Fisk 2001, 634.

¹⁷⁸ Harris 1997, 257; 259.

¹⁷⁹ Dagher 2001, 91–92; 95–96.

¹⁸⁰ Parmalee 1989.

¹⁸¹ Agnew 1989.

Luciano Angeloni oli tiettävästi selvittänyt mahdollisuuksia paavin vierailulle. Samassa uutisessa kerrottiin, että myös shiiojen Nabih Berri toivoi, ettei paavi sekaantuisi alueelliseen konfliktiin ja ettei Vatikaani liittyisi valtapeliin ja juonitteluihin. Hizbollah puolestaan verhosi uhkauksensa vain vaivoin: ”toivotamme paavin tervetulleeksi samoin kuin toivotimme tervetulleeksi sionistiset valloittajat [Israelin], [Yhdysvaltain presidentti Ronald] Reaganin joukot sekä rakkaan äiti-maamme Ranskan”, Hizbollah muotoili lausunnossaan viitaten satoja ihmisiä tapaneisiin iskuihinsa edellä mainittuja kohtaan.¹⁸² Paavin vierailuehdotus torjuttiin siis suoran väkivallan uhkauksin tai lievemmin kiertoilmaisin. Kansainväliset toimittajat huomauttivat myös, että paavin vierailu saattaisi lietsoa paitsi muslimien ja kristittyjen välisiä kiistoja, myös kristittyjen sisäisiä kiistoja Libanonissa.

Paavin oli siis pakko luopua välittömistä vierailuhaluistaan. Sen sijaan hän ryhtyi käyttämään muita keinoja. Syyskuussa paavi lähetti Libanonin tilannetta koskevan apostolisen kirjeen kaikille maailman katolisille piispoille. Siinä hän sanoi, että ”Libanonia ei saa hylätä yksinäisyyteen”. Paavi mainitsi, että vuodesta 1975 saakka sekä paavi Paavali VI, Johannes Paavali I ja hän itse heti paaviutensa alusta asti eivät ole säästäneet ponnistuksiaan varoittaessaan Libanonin inhimillisestä ja hengellisestä perinnöstä sekä yrittäessään neuvotella ratkaisua eri osapuolten välillä konfliktissa. Paavi sanoi olleensa syvästi vaikuttunut yhä pahenevasta tilanteesta ja tappavista taisteluista. Sen vuoksi hän halusi tuoda esiin kaikkien velvollisuudet Libanonia kohtaan. ”On hyvä, että koko kirkko tietää ponnistelut tuhoutumassa olevan maan pelastamiseksi”. Paavi kertoi olleensa yhteydessä moniin valtionpäämiehiin ja kansainvälisiin järjestöihin ja sanoi olleensa lisäksi useissa kahdenvälisissä neuvotteluissa eri maiden kanssa. Osa näistä neuvotteluista oli yhä käynnissä. Hän kuitenkin huomautti, että ei ole paavin tehtävä ehdottaa teknisiä ratkaisuja, mutta hän halusi muistuttaa kansakuntien johtajia velvollisuuksistaan. Lisäksi hän huomautti universaalin kirkon paimenena, erityisesti katolisten, että heitä sitoo veljeys Libanonin kristittyihin. Paavi muistutti myös vuosisatoja vanhasta yhteisperinteestä kristittyjen ja muslimien välillä Libanonissa, ”mikä on ollut viime aikoihin saakka esimerkki”. Paavi halusi näin kutsua kaikki uskavaiset kansainväliseen rukouspäivään Libanonin puolesta. Paavi sanoi myös yhä luottavansa Luojaan, että hänen 15. elokuuta ilmoittamansa pastoraalinen vierailu Libanoniin onnistuisi. ”Kirkko haluaa näyttää maailmalle, että Libanon on

¹⁸² Flint 1989.

enemmän kuin maa, se on viesti vapaudesta ja esimerkki monimuotoisuudesta niin Idässä kuin Lännessäkin”, paavi kirjoitti.¹⁸³ Paavin apostolista kirjetä voidaan pitää linjanjulistuksena Libanonia kohtaan, vaikkakaan siinä ei tässä vaiheessa enää ollut mitään muutosta jo aiemmin asetettuihin linjauksiin. Paavi toisti moneen kertaan sanomiaan asioita, mutta apostolisen kirjeen lähettäminen koko katoliselle kirkolle oli tietenkin huomattava teko ja siksi painoarvoltaan iso.

Aoun oli syyskuuhun mennessä saanut monilta libanonilaisilta pilkkaniemen ”hullu kenraali”, eikä länsimainenkaan lehdistö ollut suojea hänen toimiaan kohtaan. ”Libanonin Aoun – kansallinen pelastaja vai, kuten viholliset sanovat, hullu kenraali?”, otsikoi Hijazi analyysinsä Aounista. Aounin suosion romahtamisen taustalla oli kuusi kuukautta kestäneen ”vapautussodan” jälkeensä jättämät 800 kuollutta ja 4000 haavoittunutta sekä Itä-Beirutin kaaos merisaarron ja jatkuvan tykkitulen alla. Monille tavallisille maroniiteille hän oli kuitenkin yhä Libanonin vapauttaja. Hijazi kuitenkin kirjoitti, että patriarkka Sfeirin kanssa Aounilla on huonot välit.¹⁸⁴

4.3. Kenraali Aoun raivostuu Taifin sopimuksesta

Syyskuun 17. päivänä 1989 Arabiliiton nimittämä ja Yhdysvaltojen tukema komitea luovutti asiakirjan, jonka pohjalta Libanonin parlamentin edustajat keskustelivat rauhansopimuksesta. Lokakuussa parlamenttijäsenet kokoontuivat Saudi-Arabiassa Ta'ifissa. Tämä Ta'ifin sopimukseksi nimetty asiakirja sai puolelleen lopulta kaikki kristityt edustajat. Sopimuksen ydinkohtien mukaan Libanoniin tulisi aiempaa suurempi, 108-jäseninen parlamentti, jossa olisi yhtä paljon kristittyjä ja muslimeja. Lisäksi presidentin, jonka yhä olisi maroniittikristitty, valtaoikeuksia karsittaisiin sunnipääministerin hyväksi. Sopimus allekirjoitettiin 22. lokakuuta ja se ratifioitiin 4. marraskuuta. Tutkija Bassel Salloukhin mukaan Ta'ifin sopimus siis piti käytännössä yhä voimassa aiemman *Règlement Organique*n ja Kansallisen sopimuksen, jossa Libanonin sektariaaninen järjestelmä pidetään yllä kansainvälisin voimin. Käytännössä Ta'ifin sopimus pysyi rampana elokuuhun 1990 saakka, jolloin Kuwaitin sota alkoi.¹⁸⁵

New York Timesin mukaan kristityt Ta'ifin neuvottelijat olivat ennen sopimuksen hyväksymistä neuvotelleet patriarkka Sfeirin sekä myös kenraali Aounin

¹⁸³ JP II 1989 c.

¹⁸⁴ Hijazi 1989 d.

¹⁸⁵ Sallouhk et al. 2015, 21; Harris 1997, 261–265; Winslow 1996, 273–274.

kanssa. Sopimus oli hyväksytty vaikka Aoun vastusti sitä, ja NYT:n haastattelujen asiantuntijoiden mukaan Aounilla ei olisi nyt muuta mahdollisuutta kuin taipua, koska kaikki muut kristityt johtajat tukevat sopimusta. NYT mainitsi poliittisten johtajien joukossa ”maroniittikristittyjen yhteisön hengellisen johtajan”, patriarkka Sfeirin.¹⁸⁶

Le Monde kertoi Ta’ifin tunnelmista tarkemmin. Kristityt olivat epäroineet Ta’ifissa ja odottaneet, että olisivat saaneet lisää poliittista painovaltaa ennen päätöksensä antamista muilta kristityiltä poliitikoilta ja vallanpitäjiltä. Ennen kaikkea patriarkan ohje oli ollut neuvottelijoille pettymys, sillä hän tyytyi vain hyvin lyhyesti kehottamaan poliitikkoja toimimaan ”kansallisen omantunnon mukaisesti ja ottamaan kannan, joka ensisijaisesti palvelee Libanonia”. *Le Monde* jatkoi, että poliitikot olivat huolestuneita ja pettyneitä siitä, että patriarkan poliittinen kannanotto ei ollut rohkeampi puoleen tai toiseen. Poliitikot yrittivät saada häneltä lisää neuvoja mutta ”he jäivät yksin velvollisuuksiensa pariin”. Lopulta kristityt poliitikot päättivät hyväksyä sopimuksen. Monet olivat *Le Monden* mukaan katkeria, koska he katsoivat, että muuta mahdollisuutta ei ollut.¹⁸⁷

Kaikesta päätellen kristityt poliitikot odottivat patriarkan tekevän heidän puolestaan vaikean päätöksen, mutta tähän patriarkka ei antanut selvää vastausta. Kiinnostavaa on, että seuraavan päivän lehdessä kerrottiin, kuinka patriarkka oli ollut lähes kuukauden huolella valmistelemassa asiaa Vatikaanissa yhdessä Ranskan erikoislähettilään kanssa.¹⁸⁸ Gary Gambill arvelee, että kuukauden Vatikaanin-neuvottelujen jälkeen Sfeir oli voimakkaiden paineiden alla kääntynyt Ta’ifin sopimuksen kannalle, vaikka monet maroniitit sitä vastustivatkin. Lokakuun 27. päivän an-Nahar-sanomalehti kirjoitti Sfeirin sanoneen, että olisi ”kohtalokas erehdys luulla, että voisimme elää yksin saarella, jossa hoidamme asioitamme kuten haluamme”.¹⁸⁹ Lehtikirjoituksista siis selviää, että Vatikaani oli saanut Sfeirin ottamaan Ta’ifiin myönteisen kannan, vaikka Sfeir varmasti tiesi, millaiseen välikäteen hän joutuisi. Sfeirin ajatteluun varmasti vaikutti myös Vatikaanin paine: olihan paavi Johannes Paavali II koko vuoden ajan ilmaissut monin tavoin olevansa lähes suunniltaan Libanonin tilanteen vuoksi ja haluavansa maahan rauhan. Voidaan pitää varmana, että tätä taustaa vasten paavi painosti Sfeiriä hyväksymään rauhansopimuksen.

¹⁸⁶ Ibrahim 1990 a.

¹⁸⁷ Chipaux 1989a.

¹⁸⁸ George 1989 a.

¹⁸⁹ Gambill 2003.

Markus Kellerin mukaan on epäselvää, mikä lopulta sai Sfeirin taipumaan Ta'ifin kannalle. Hänen mukaansa tutkimuskirjallisuus on jakautunut tässä asiassa: osassa arvellaan, että Sfeirillä ei ollut todellisia vaihtoehtoja, toisten mukaan hän pyrki saavuttamaan rauhan Libanoniin. Keller arvioi, että molemmat vaihtoehdot olivat syynä. Vaikka kristityt arvostelivatkin päätöstä seuraavina vuosina, ja vaikka patriarkka valitsi muslimien tukemisen ja lännen arvostelun, hän myös kannatti maltillisuutta ja pyrki hillitsemään kristittyihin kohdistuneita haittoja.¹⁹⁰ Oman tutkimukseni valossa pidän selvänä, että myös Vatikaanin vaikutus Sfeirin toimintaan Ta'ifin aikana on ollut valtava.

Aounin kannattajien järjestämät mielenosoitukset sopimusta vastaan alkoivat Itä-Beirutissa heti. Poliittisesti Aoun jäi kuitenkin yksin kantansa kanssa. Vaikka monet kristityt eivät pitäneetkään sopimusta hyvänä, oli se silti useimpien mielestä käytännön sanelema pakko, kuten patriarkkakin oli ajatellut. Sopimuksen tukena oli siten koko kristitty väestö Aounia ja hänen kannattajiaan lukuun ottamatta. Myös patriarkka tiedosti tämän. *Le Monden* mukaan Sfeir oli vihdoin selkeästi Ta'ifin tukena, mikä oli hänen mukaansa olosuhteista noussut elintärkeä vaatimus. Patriarkka sanoi kuitenkin ymmärtävänsä, että sopimus ei miellytä kaikkia, ja että ne jotka vastustavat sopimusta, ovat oikeassa, mutta ne jotka allekirjoittivat sopimuksen, ovat yhtäläisen oikeassa.¹⁹¹ Vaikka patriarkan Ta'ifille myönteinen kanta on selvästi luettavissa artikkelista, hänen tasapainottelunsa on päivänselvää. Patriarkka selvästi pyrkii ymmärtämään aounilaisten kantaa kiistan lopulliseksi selvittämiseksi.

New York Timesissa Ibrahim kirjoitti tästä tasapainottelusta tarkemmin. Hänen mukaansa patriarkan lausunnosta kuvastuu kristittyjen jahkailu ja epävarmuus, kun patriarkka ”libanonilaisen logiikan” mukaisesti sanoi, että ”Loppujen lopuksi ne, jotka kieltävät sopimuksen itsemääräämisoikeuden kannalta ovat oikeassa, mutta käytännössä ne jotka sen allekirjoittivat, ovat myös oikeassa”.¹⁹² *Le Monden* artikkeli jatkuu kertomalla, kuinka kaikki muut maroniittien poliittiset vaikuttajat militioita myöden ovat ”patriarkan sateenvarjon alla”.¹⁹³ George korostaa tällä tavoin, että nimenomaan patriarkka olisi kristittyjen poliittinen kokoaja. Entisestään hän korostaa patriarkan yhdistävää merkitystä 28. lokakuuta julkaisussa artikkelissa, jonka otsikkona on ”Maroniittien patriarkka pyrkii kokoamaan

¹⁹⁰ Keller 2012, 65.

¹⁹¹ George 1989 b.

¹⁹² Ibrahim 1989 b.

¹⁹³ George 1989 b.

kristittyjen leirin”.¹⁹⁴ Otsikosta huolimatta artikkelissa ei kuitenkaan sanottu millä tavoin patriarkka tähän oli ryhtymässä. Siinä todettiin vain, että patriarkka oli palannut Libanoniin rauhoittelemaan kristittyjen välisiä levottomuuksia. Vatikaaninvierailu oli siis tältä osin päätöksessään.

NYT:n mukaan heti tuoreeltaan sopimuksen jälkeen odotukset olivat ristiriitaisia niin Libanonissa kuin muuallakin. Yleisesti sopimusta pidettiin kristittyjen kannalta tilanteessa parhaana mahdollisena saavutuksena. Aounin mukaan se tosin ”johtaa Libanonin suoraan helvettiin”. Rehellisen mielipiteensä sanoi myös druusijohtaja Walid Jumblat, joka ei pitänyt sopimuksesta mutta jonka mukaan oli parempi olla ”Syyrian kengänkoron alla kuin kristittyjen kengänkoron alla”. Patriarkka kuitenkin hyväksyi sopimuksen. Vaikka hän oli NYT:n mukaan ollut Syyrian miehityksen vankkumaton vastustaja, hän kuitenkin ilmaisi helpotuksensa ja kiitti Jumalaa sopimuksesta.¹⁹⁵ NYT:n artikkelista patriarkasta saa ristiriitaisen kuvan, mikä varmasti heijasteli myös tuon hetken yleisiä käsityksiä patriarkan kannasta. Vaikka Sfeir tukikin sopimusta, hän yritti samalla myös miellyttää aounilaisia, mikä aiheutti lausuntojen osittaisen vesittymisen. Tällä tuskin oli positiivisia vaikutuksia kummassakaan kristittyjen osapuolella.

Tärkein askel Ta’ifin sopimuksen toteuttamisessa oli uuden presidentin valinta, jonka siis tuli olla maroniittikristitty. *Le Monde* kertoi 4. marraskuuta, että Libanonin kristittyjen parlamentaarikkojen oli ollut määrä lähettää edustajansa neuvottelemaan asiasta kenraali Aounin kanssa, Aounin itsensä vaatimuksesta. Tapaamiseen oli määrä osallistua paitsi kristitty neuvottelija, myös shiiamuslimien edustaja. Merkilläpantavaa oli, että keskustelun oli määrä käydä patriarkka Sfeirin virka-asunnolla Bkerkéssä, patriarkan suojeluksessa, mutta entisen presidentin Charles Heloun johdolla. *Le Monden* kirjeenvaihtajan Françoise Chipaux’n mukaan tämä tarkoitti sitä, että patriarkan läsnäolo ”näin epäilemättä naamioitiin”.¹⁹⁶ Ilmeisesti kristityille parlamentaarikoille epämiellyttäviin neuvotteluihin oli tarkoitus saada mukaan patriarkka, josta Aoun ei pitänyt, mutta joka nautti kristityn koalition arvostusta neuvottelijana.

Tapaamista ei lopulta koskaan järjestetty. *The Washington Postin* mukaan ”dramaattisesti kaukana pääkaupungin väkivallasta”, ilmavoimien tukikohdassa Pohjois-Libanonissa Syyrian joukkojen valvomalla alueella kokoontunut parla-

¹⁹⁴ George 1989 c.

¹⁹⁵ Ibrahim 1989 b.

¹⁹⁶ Chipaux 1989 b.

menti äänesti presidentistä 5. marraskuuta – ilman Aounin hyväksyntää. Presidentiksi valittiin Syyria-mielisenä pidetty René Moawad. Moawad vannoi pikaisesti virkavalansa ja ensi töikseen vetosi Aounin komennossa olevia armeijan joukkoja antautumaan ”laillisille viranomaisille”. Aoun piti äänestystä perustuslain vastaisena ja reagoi vihaisesti kutsuen Moawadia Syyrian nukeksi.¹⁹⁷ Väli­tömän vihanpurkauksen kohteeksi joutui kuitenkin poliitikkojen sijasta patriarkka.

4.4. Patriarkan kimppuun käydään

Koko sisällissodan väkivaltaisim ja suurin purkaus patriarkkaa vastaan tapahtui 5.–6. marraskuuta. Samaan aikaan kun parlamenttiedustajat olivat kokoontuneet päättämään presidentistä, patriarkka oli 5. marraskuuta sunnuntaisaarnassaan korostanut, *Le Monden* suoran lainauksen mukaan, ”yhden tasavallan presidentin ja yhden, kristityistä ja muslimeista koostuvan parlamentin sekä yhden ja vain yhden hallituksen” tärkeyttä.¹⁹⁸ Sfeir varoitti saarnassaan, että Aounin kanta johtaisi vain maan hajoamiseen.¹⁹⁹ Patriarkan voimakasta kannanottoa selittää myös paavin viesti, jonka hän oli lähettänyt Aounille edellispäivänä, 4. marraskuuta. *Le Monden* mukaan paavin apostolisen nuntiuksensa Pablo Puenten välityksellä lähettämä viesti oli ”erittäin voimakas”. Viesti kuului:

Nyt on libanonilaisten, erityisesti kristittyjen, aika olla yhtenäisiä ja tehdä myönnytyksiä, sillä kohdatessamme pienemmän pahan ja totaalisen pahan, on joskus pakko valita pienempi paha vaikka uhrauksinkin.²⁰⁰

Chipaux jatkaa artikkelissaan, että tämän asenteen ottaminen ilmaisi selvästi maroniittikirkon puolen valinnan. Chipaux lisäsi, että maroniittikirkko on vielä valitseva vaikutusvalta. Lehdestä käy ilmi se, että maroniittikirkko ei olisi voinut enää selkeäkielisemmin ilmoittaa poliittista kantaansa ja että monet maroniittikristityt kannattivat kirkon linjaa. Viesti ei olisi voinut olla selkeämpi Aounille ja hänen kannattajilleen: patriarkka ei enää missään tapauksessa tukenut Aounin linjaa.

Aounin kannattajat reagoivat välittömästi saarnan jälkeen. Kannattajat kerääntyivät vielä sunnuntai-illan aikana osoittamaan mieltään Sfeirin virka-asunnon ulkopuolelle Bkerkéen. Yön aikana mielenilmaus muuttui väkivaltaiseksi. Joukot

¹⁹⁷ Boustany 1989.

¹⁹⁸ “la necessite d’avoir un président de la République et un seul, un seul gouvernement groupant musulmans et chrétiens et un seul parlement et non plusieurs”. Chipaux 1989 g.

¹⁹⁹ Boustany 1989.

²⁰⁰ C’est le moment pour les Libanais, surtout chretiens, d’être unis et de faire des concessions, car en face d’un mal mineur et d’un mal total, on est parfois obliges de choisir un mal mineur, meme avec des sacrifices. Chipaux 1989 g.

tunkeutuivat virka-asuntoon ja riepottelivat ja tönivät patriarkkaa väkijoukon keskellä. Vihaiset väkijoukot pakottivat patriarkan suutelemaan kenraali Aounin kuvaa ja laittoivat hänet julistamaan megafonin välityksellä ”olen [presidentti] Moawadin valintaa vastaan, kannatan kenraali Aounia”. Lisäksi mellakoitsijat poistivat seinältä patriarkan kuvia ja laittoivat tilalle Aounin kuvia. He myös polttivat toimistoja ja tuhosivat virka-asunnon huonekalut, matot, verhot ja kukkaruukut sekä rikkoivat ikkunat. *Le Monde* huomautti lisäksi, että mellakoitsijat olivat sisällä patriarkan virka-asunnolla tuntikausia yön aikana eikä armeija tullut apuun. Patriarkka pakeni kesäasunnolleen Pohjois-Libanonin Dimaneen, joka oli Syyrian joukkojen valvonnassa.²⁰¹

The Irish Times -lehdessä julkaistun uutistoimisto AFP:n uutisen mukaan Aounin kannattajat vanhoivat, ettei ”patriarkka koskaan palaa. Meidän patriarkamme on hänen pyhyytensä Michel Aoun”. Aounin itsensä puolestaan kerrotaan arvostelleen patriarkka Sfeiriä ”patriarkkaan perinteitä vastaan asettumisesta”.²⁰² Aounin lausunnossa kiteytyy maroniittikirkon kannalta koko sisällissodan ajan kenties merkittävin käänne kirkon politiikassa. Tähän mennessä suoria poliittisia kannanottoja välttänyt patriarkka Sfeir oli ottanut ensimmäistä kertaa maroniittikirkon johtajana selväsanaisesti kantaa politiikkaan ja kannattanut presidenttiä. Vaikka hän toimi Vatikaanin mandaatilla, Vatikaani tai muutkaan osapuolet eivät häntä kysyneet muilutukselta pelastamaan. Väkivaltainen kansanjoukon suora reaktio vaikuttaa tulleen patriarkalle myös yllätyksenä, sillä siihen ei ollut vaurauduttu esimerkiksi turvatoimin. Näin sanoi myös Aoun: ”Tämä oli kansanjoukon spontaani reaktio. He menivät sinne tapaamaan häntä [Sfeiriä] ja hän kieltäytyi puhumasta heille.” Aoun kuitenkin vakuutti, että patriarkkaa ei ollut vahingoitettu fyysisesti.²⁰³

Vielä maanantaiaamuna tuhannet Aounin etupäässä nuoret kannattajat piirittivät patriarkan virka-asuntoa Bkerkéssä. Patriarkan yleisvikaari, piispa Roland Abou Jaude yritti rauhoittaa vihaista väkijoukkoa mutta tuli tuskin kuulluksi vihaisilta huudoilta. ”Bkerké on teidän kotinne, niin teidän kuin kenraalinkin”, Abou Jaude vakuutti. Hän kiitti kenraalia niistä palveluksista joita hän on tehnyt Libanonin hyväksi mutta muistutti, että ”patriarkka on patriarkka ja kenraali on kenraali”. Mielenosoittajat kuitenkin huusivat, että patriarkka on paennut kuin

²⁰¹ Chipaux 1989c; Chipaux 1989 d; Jaber 1989 b.

²⁰² The Irish Times 7.11.1989 Aoun supporters besiege church after election.

²⁰³ The Irish Times 7.11.1989 Aoun supporters besiege church after election.

”pelkuri syyrialaisien ystäviensä luokse”, ”meidän kenraalimme on meidän pyhimyksemme” ja ”patriarkka on myynyt meidät syyrialaisille”. Abou Jaude huomautti, että patriarkkaa oli pidetty pilkkana. Hänen mukaansa patriarkka palaisi, kun turvallisuus ei ole enää uhka. Chipaux korosti, että kyseessä on ensimmäinen kerta koko Libanonin sisällissodan aikana, kun patriarkan oli pakko paeta kristityn alueen sisällä. Nimettömänä esiintynyt kristitty poliitikko vahvisti *Le Mondelle*, että jos kenraali on sallinut hyökkäyksen patriarkkaa vastaan, olisi se varma näyttö siitä, että kukaan ei ole koskematon. Chipaux’n mukaan tapahtumat ovat epäilemättä haavoittaneet syvästi kristittyjä. Hänen mukaansa jopa Libanonissa, ”jossa kaikki on sallittua”, on yhä symboleja, jotka ovat koskemattomia.²⁰⁴ Patriarkka oli yksi sellainen. Koko tämä Chipaux’n analyysi oli sanomalehden etusivulla, mikä tekee siitä erityisen painokkaan.

Kymmenet tuhannet, etupäässä nuoret, Aounin kannattajat osoittivat mieltään kaikkialla Libanonin kristityissä osissa. Mielenosoittajien autosaattueet ajoivat muun muassa Ranskan suurlähetystön sekä patriarkan virka-asunnon ohi, jo siellä olleiden mielenosoittajien lisäksi. Patriarkan pako oli luonut tyytymättömyyttä kristityllä alueella. Nöyryytys vaaransi *Le Monden* mukaan patriarkan roolin neuvottelijana uuden presidentin ja Aounin välillä, mitä ”jotkut” olivat artikkelin mukaan toivoneet. Kenraali ei myöskään tuominnut tekoa suoraan, vaan sanoi sen olevan kansanjoukon impulsiivinen teko. ”Jos patriarkalla on erilainen vakaumus kuin kansallaan, tai hänellä on ristiriitoja, hänen täytyy mennä. – Kirkonjohtaja on valinnut maanpakonsa”, Aoun sanoi *Le Monden* mukaan. Lehden mukaan patriarkka tapasi välittömästi paettuaan presidentti Rene Moawadin, parlamentin puhemiehen sekä kaikki kristityt parlamenttiedustajat paettuaan kesäasunnolleen. Chipaux päättää artikkelin sanomalla, että kristittyjen leiri ei vielä koskaan ole ollut näin jakautunut.²⁰⁵

Hyökkäys patriarkkaa kohtaan oli niin merkittävä, että jopa Yhdysvaltain presidentti George Bush otti siihen kantaa. Hän sanoi lehdistötilaisuudessa, että oli ”syvästi loukkaantunut” hyökkäyksestä patriarkaattia vastaan, jossa ”patriarkkaa yritettiin nöyryyttää”. Presidentin mukaan nämä teot eivät vaikuta Libanonin rauhanvalmisteluihin ja ne ovat tuomittavia, eikä hän hyväksy mitään Libanonin jakautumiseen tähtääviä tekoja.²⁰⁶

²⁰⁴ Chipaux 1989 d.

²⁰⁵ Chipaux 1989 e.

²⁰⁶ Le Monde 9.11.1989 Le président Bush écarte toute éventualité de partition.

NYT jatkoi tilanteen analysointia. Ibrahim kirjoitti, kuinka maroniittikato-
liset ovat olleet toistensa kurkuissa Ta'ifin vuoksi. On kiinnostavaa, että Ibrahim
kirjoitti ”joidenkin maroniittikato-lisen kirkon johtajien” olleen Ta'ifin puolella.²⁰⁷
Tästä voisi päätellä, että myös kirkon johdossa oli ollut hajaannusta asiasta. Patti-
tilanteen neuvottelut jatkuivat seuraavina päivinä. Aoun sanoi Reutersin haastatte-
lussa 9. marraskuuta, että hän vastusti yhä Moawadia, mutta ei aikonut palata tais-
teluihin. Dimanessa yhä paossa olleen patriarkka Sfeirin kerrottiin vedonneen
libanonilaisiin, jotta nämä asettuisivat tukemaan uutta presidenttiä.²⁰⁸

René Moawadin presidenttikausi kesti lopulta 17 päivää. Hänet salamur-
hattiin autopommilla Libanonin itsenäisyyspäivänä 22. marraskuuta. Syyllistä ei
koskaan löytynyt. Robert Fisk mainitsee, että Aoun olisi luonnollisesti hyötynyt
murhasta eniten, mutta luettelee myös sivun verran muita mahdollisia tekijöitä.²⁰⁹
Syyllistä liiemmin tosin etsittykään, sillä osapuolilla oli kiire sopia seuraajasta. Jo
ennen kuin Moawad oli haudattu kaksi päivää myöhemmin, hänen seuraajakseen
oli nimetty Bekaan laaksosta kotoisin oleva Elias Hrawi. Hrawi nimesi Selim al-
Hossin välittömästi pääministeriksi ja al-Hoss puolestaan nimitti hallituksen sel-
laisella vauhdilla, että osa ministereistä kuuli nimityksestään ensiksi radiosta.
Aounia lukuun ottamatta kaikki osapuolet tunnustivat Hrawin lailliseksi johtajak-
si. Hrawi nimitti armeijan komentajaksi Emilé Lahoudin ja ilmoitti Aounille hä-
nellä olevan viisi päivää aikaa poistua presidentin palatsista. Aounilla ei ollut ai-
komustakaan lähteä.²¹⁰

Loppuvuodesta tilanne Libanonissa kiristyi kiristymistään. Aounin lisäksi
Vatikaanille ongelmia aiheuttivat jälleen maroniittimunkit. Paavillinen nuntius
Pablo Puente jyrähti marraskuun lopulla piispojenneuvoston kokouksessa
Bkerkéssä. Hän tuomitsi jyrkästi muiden kuin kirkon mandaatilla toimivien henki-
löiden ja instituutioiden sekaantumisen neuvotteluihin. Joulun alla, 22. joulukuuta,
paavi Johannes Paavali II, nuntius Pablo Puente, Vatikaanin tuolloinen ulkominis-
teri Agostino Casaroli ja hänen avustajansa olivat kokoontuneet yksityiselle lou-
naalle paavin virka-asunnolle Vatikaaniin. Tässä tapaamisessa tehtiin päätös, jon-
ka mukaan Vatikaani tunnustaisi Hrawin presidenttiyden virallisesti, vaikka tie-

²⁰⁷ Ibrahim 1989 c.

²⁰⁸ Le Monde 11.11.1989. Liban: Le général Aoun est résolu à poursuivre son opposition au
président Moawad.

²⁰⁹ Fisk 2001, 638–641

²¹⁰ Harris 1997, 264–266; Winslow 1996, 274–275.

dossa olikin, etteivät kaikki kristityt tätä suvaisisi.²¹¹ Seuraavana päivänä 23. joulukuuta paavi lähetti patriarkka Sfeirille kirjeen, jonka hän osoitti kaikille libanonilaisille huolimatta siitä, mihin yhteisöön he kuuluvat. Paavi muistutti, että:

Jumalan haluaa tehdä hedelmälliseksi kaikkien niiden ponnistelut, jotka niin Libanonissa kuin muuallakin työskentelevät oikeudenmukaisen ratkaisun puolesta niihin vakaviin ongelmiin, jotka viivästyttävät paluuta normaaliin, mitä kaikki libanonilaiset yhä odottavat!

212

²¹¹ Dagher 2001, 92–93.

²¹² Dieu veuille faire fructifier les efforts de tous ceux qui, au Liban et ailleurs, s'emploient à favoriser une juste solution des graves problèmes qui retardent le retour à la normalité tant attendu par tous les Libanais! J-P II 1989 d.

5. Kirkko Aounin ja Geagean välissä 1990

5.1. Patriarkan ja Vatikaanin lausunnot jyrkkenevät

Vuosi alkoi Libanonin kristityille kuitenkin yhtä kireissä tunnelmissa kuin edellisenkin. Itä-Beirut oli yhä täysin jakautunut Aounin kannattajiin ja Samir Geagean LF:n kannattajiin. Taistelut Aounin joukkojen ja LF:n välillä repesivät jälleen 31. tammikuuta. Helmikuun alkupäivinä patriarkan vetoamus välittömään tulitaukoon jäi täysin huomiotta. LF:n johtaja Geagea huomautti *Le Monden* mukaan, että Aoun ei voi kutsua niin patriarkkaa, poliittisia johtajia kuin puolueitakin petturiksi.²¹³ Patriarkka vetosi yhä uudelleen tulitaukoon. Uutistoimisto AFP:n mukaan taisteluissa oli kuollut 145 ja haavoittunut yli 700. Uutisen mukaan patriarkka oli tuloksetta vaatinut neljä kertaa taisteluiden lopettamista kolmen päivää kestäneiden taistelujen aikana. Hän kuvasi taisteluja kristittyjen ”kollektiiviseksi itsemurhaksi”.²¹⁴ Viisi päivää taisteluiden alun jälkeen apostolinen nuntius Pablo Puente jyrähti:

Paavin nimissä, vaadin teitä olemaan tuhoamatta Libanonia. Koskaan kristityt eivät ole vajonneet näin alas. Olemme turhaan vaatineet neljä kertaa teidän päälliköitänne lopettamaan taistelut. Me osoitamme teille: on teidän moraalinen velvollisuutenne lopettaa taistelunne, ja minä vapautan teidät tottelemasta päällikköjänne. Pysäyttäkää tämä itsemurha.²¹⁵

Puente otti siis paavin nimissä erittäin voimakkaasti kantaa. Hän vaati aseistettuja osapuolia hylkäämään päällikkönsä, mikä on yksi kovimpia kirkollisia kannanottoja koko sodan aikana. Tällä viitattiin varmasti ennen kaikkea Aouniin ja hänen alaisiin joukkoihinsa, jotta nämä liittyisivät takaisin Libanonin armeijan riveihin kenraali Lahoudin komentoon. Puenteen ja Sfeirin kovatkaan lausunnot eivät kuitenkaan saaneet mitään aikaiseksi.

Samana päivänä, 5. helmikuuta, paavi lähetti taas patriarkka Sfeirille osoitetun kirjeen. ”Koska jälleen kerran kovien taisteluiden äänet ovat kaikuneet useita päiviä”, paavi aloitti kirjeensä. Paavi kertoi tuskastaan niiden puolesta, jotka ovat ahdingossa, ja hänen tuskaansa lisäsi, että ”nämä taistelut käydään saman uskon jakavien veljien välillä ja ne vaikuttavat lähinnä viattomiin ihmisiin”. Paavi

²¹³ Le Monde 2.2.1990 Les combats entre l'armée du général Aoun et les Forces libanaises se poursuivent avec violence.

²¹⁴ Le Monde 4.2.1990 Liban: 145 tués et plus de 700 blessés en trois jours.

²¹⁵ Au nom du pape, je vous demande de ne pas détruire le Liban. Jamais les chrétiens n'étaient tombés aussi bas. Nous avons demandé en vain à quatre reprises à vos chefs d'arrêter les combats. Nous nous adressons à vous: il est de votre devoir moral d'arrêter de vous battre et je vous dispense de toute obéissance à vos chefs. Arrêtez ce suicide. Chipaux 1990 a.

vetosi kirjeessään niihin, jotka ovat nämä taistelut aloittaneet ja niitä jatkavat, jotta tarpeetonta kärsimystä vältettäisiin ja jotta Libanonin olemassaoloa ei vaarannettaisi. Paavi pyysi veljesten välisten taisteluiden välitöntä lopettamista. Hän rukoili, että johtajilla olisi rohkeutta kieltäytyä väkivallan kiusauksesta. Lisäksi hän välitti libanonilaisille syvän ja jatkuvan myötätuntonsa.²¹⁶ Paavi kirjoitti kirjeessään jopa poikkeuksellisen tunteisiin vetoavasti, jotta kristittyjen, uskonveljien, väliset taistelut saataisiin laantumaan. Hän vetosi taisteluosapuoliin, piti rohkeampana väkivallasta kieltäytymistä kuin sen jatkamista, ja muistutti sivullisten kärsimyksestä. Aivan välitöntä vaikutusta tunteikkaalla viestillä ei kuitenkaan ollut.

Muutamaa päivää myöhemmin Puente otti jälleen julkisesti kantaa. Puente sanoi *Le Monden* mukaan, että hänellä on aineet tulitauon rakentamiseksi. Hän sanoi kaikkien alkaneen ymmärtää, että tämä sota on ”rikollinen ja typerä” ja hänellä olevan käsityksen, että on olemassa halu päättää sota. Chipaux’*n* mukaan kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun sekä Libanonin armeijan upseereista että LF:n johtohenkilöistä koostuva komitea oli tavannut Puenten. Tämä oli tapahtunut vieläpä maroniittikirkon suojeluksessa. Tapaaminen oli artikkelin mukaan sujunut positiivisessa ilmapiirissä. Artikkelin lainasi myös Vatikaanin radiota, jonka ”erittäin väkivaltainen kommentti” oli Chipaux’*n* mielestä varoitus paavilta. Kommentti kysyi Aounin kannattajilta, kuinka nämä voisivat antaa anteeksi sadat kuolleet, kaiken hävityksen ja epäinhimilliset tuhot. Radio jatkoi artikkelin mukaan, kuinka Syyria ja Washington ovat sopineet ”enemmän kuin koskaan päästä eroon hänestä”, viitaten siis Aouniin. Syyria oli tammikuun lopulla luvannut lisää aseita Aounin kukistamiseksi, mutta vain, jos presidentti Hrawi pyytää. Lehden mukaan presidentti Hrawi halusi nyt selvän vastauksen joko Geagealta tai patriarkka Sfeiriltä ja on lähettänyt edustajansa heitä tapaamaan, mutta asiasta ei päästy sopuun. Chipaux kirjoitti, että Vatikaani ei halunnut Syyrian väliintuloa.²¹⁷

Samana iltana hetkellinen tulitauko oli kuitenkin saatu aikaiseksi. ”Paavin vetoomukseen tuli vastaus. Uusi tulitaukosopimus yhä hauras”, otsikoi Chipaux uutisensa. Tulitauon neuvottelijoina oli ollut muun muassa Beirutin piispa Khalil Abi-Nader sekä Maroniittiveljeskunnan apotti Boulos Naaman. Aounin radiota lainaten lehdessä mainittiin, että tulitaosta oli päätetty vastauksena paavin pyyntöön. Geagea puolestaan totesi *Le Monden* mukaan tulitaukoon liittyen, että Aounin tarkoituksena oli vaientaa patriarkka ja poliittiset puolueet ja että taistelu häntä

²¹⁶ J-P II 1990.

²¹⁷ Chipaux 1990 b.

vastaan jatkuu tarvittaessa.²¹⁸

Tulitauko ei pitänyt. Taistelut jatkuivat pian taas kiivaana, ja 17. helmikuuta *New York Times* kirjoitti, että kahden vuorokauden aikana kristittyjen välisissä taisteluissa oli kuollut 570 ihmistä. Osa Geagean joukoista oli joutunut pakemaan muslimien puolelle Länsi-Beirutiin, ja Aoun oli voitonriemuisa. Lehden mukaan taistelut saivat patriarkka Sfeirin jättämään turvapaikkansa Pohjois-Libanonissa ja matkustamaan Baabdan presidentinpalatsiin tapaamaan Aounia. Patriarkka oli vedonnut Aouniin, jotta tämä antaisi kolmihenkisen välityskomitean jatkaa työtään tulitauon saavuttamiseksi. Lehti muistutti, että Sfeir oli vedonnut taisteluosapuoliin jo 11. kertaa taistelujen päättymiseksi – tuloksetta.²¹⁹

5.2. Patriarkka uhkaa ekskommunikaatiolla

Maaliskuun alussa taistelut yltyivät jälleen. Nyt patriarkka ei enää säästellyt sanojaan. Useiden tulitaukovaatimusten jälkeen Sfeir puuttui asiaan uutistoimisto AFP:n mukaan ”ennennäkemättömällä tavalla” ja ”erittäin voimakkaalla viestillä” kristityillä radioasemilla antamassaan lausunnossa:

Nämä rikolliset teot, mukaan luettuna tahalliset joukkosurmat, ovat kirkollisen rangaistuksen alaisia. – – Minulle annetun hengellisen valtuutuksen mukaan varoitan heitä, jotka antavat ampumiskäskyjä ja heitä, jotka niitä seuraavat, että heitä kohtaa ekskommunikaatiorangaistus ja kirkosta erottaminen. Vain Jumalalla on oikeus elämästä ja kuolemasta päättämiseen.²²⁰

AFP:n artikkeli jatkuu kertomalla, kuinka patriarkka on syyttänyt Aounia ja Geageaa siitä, että nämä eivät ole pitäneet lupastaan pysyttyä tulitaossa. Uutisen mukaan vaikutti siltä, että tunnin jälkeen Sfeirin kannanotosta taistelut olisivat olleet raukeamassa vähän.²²¹

Patriarkka puuttui taisteluihin kirkon voimakkaimmalla mahdollisella keinolla: ekskommunikaation uhallla. Keino on viimeisimpiä kirkon mahdollisuuksia, ja kuten Sfeir puheessaan viittasi, hän ei voinut julistaa ekskommunikaatiota omilla valtuuksillaan vaan hänelle annetuilla. Kirkosta erottaminen tarkoittaa myös kirkollisten hautajaisten kieltämistä, ja taisteleville tunnustuksellisille kristityille joukoille tämä on saattanut olla pelote, jolla oli merkitystä.

²¹⁸ Chipaux 1990 c.

²¹⁹ Hijazi 1990 a.

²²⁰ These criminal acts, including deliberate mass killing, fall under ecclesiastical punishment - - By the spiritual authority vested in me, I warn those issuing shooting orders and those following them that they face the punishment of excommunication and separation from the church. Only God has the right of life and death. Hijazi 1990 b.

²²¹ Le Monde 4.3.1990 Le patriarche maronite menace d'excommunier les belligérants.

Täydellistä tulitaukoa voimakas uhkaus ei tuonut, vaan hajanainen tulitus jatkui seuraavina päivinä. Patriarkka toisti vaatimuksensa tulitauosta ja jyrkän varoituksensa ekskommunikaatiosta vielä muutamaa päivää myöhemmin. Lähteistä ei kuitenkaan selviä, toteutettiinko ekskommunikaatiota ketään kohtaan – ainaakaan merkittäviä sotapäälliköitä ei ekskommunikaatioon tiettävästi julistettu.

Tulitaukoa vaativat myös Ranska ja Vatikaani, uutisoi AFP.²²² Hijazi kirjoitti maaliskuun lopulla, että tulitauko Geagean ja Aounin välillä oli rikkeistä huolimatta ollut voimassa ekskommunikaatiouhkauksesta saakka 3. maaliskuuta. 30. maaliskuuta tulitauko kuitenkin repesi ankariin taisteluihin, jotka raivosivat jopa lähellä Bkerkén piispanistuinta, joka oli tykinkantaman päässä taisteluista, kirjoitti Hijazi. Sfeir antoi jälleen uuden ekskommunikaatiouhkauksen taistelijoille, mutta sillä ei ollut merkitystä. Lisäksi Sfeirin johdolla tavanneet kristityt johtajat päättivät aloittaa neuvottelut presidentti Hrawin kanssa toiveenaan eristää kenraali Aoun.²²³

Huhtikuun alussa Sfeir lähetti kirjeen taistelujen komentajille. Siinä hän muistutti, että taistelut ovat vaarassa ”tuhota 2000 vuotta kristittyjen olemassaoloa tässä maassa”. Patriarkan vetoamus ei kuitenkaan tuottanut tulosta vaan Aoun vastasi, että ”patriarkalla ei ole minuun käskyvaltaa”. Geagean edustajan mukaan taas, mikäli tilanne jatkuu samanlaisena, ”kristityillä ei ole enää tulevaisuutta edessään”. Tammikuusta saakka jatkuneissa kristittyjen välisissä taisteluissa oli nyt kuollut yli 900 ihmistä ja noin 300 000 oli joutunut pakenemaan ulkomaille. Hijazi kirjoitti, että kristittyjen väliset taistelut heikentävät kristittyjen asemaa maassa entisestään muslimeihin verrattuna.²²⁴

Huolimatta siitä, että patriarkka oli vaatinut tulitaukoa pääsiäiseksi, väkivaltaisuudet puhkesivat entistä väkivaltaisempina taas 16. huhtikuuta. Patriarkan huoli oli enemmän kuin aiheellinen. Kristittyjen osapuolten taistelut olivat nyt aiheuttaneet sen, että ensimmäistä kertaa koko viisitoistavuotisen sodan historian aikana kristityt siviilit pakenivat väkivaltaisuuksia muslimien alueelle, kirjoitti George.²²⁵ Tulitaukoja tuli ja meni. Toukokuun 12. päivänä Libanonin poliisi laski, että 106 päivää kestäneiden kristittyjen välisten taisteluiden aikana oli ollut 75 tulitaukoa. Tuona päivänä Punaisen Ristin työntekijä kertoi laskeneensa, että tykinammuksia ammutaan keskimäärin viisi minuutin aikana. ”Tämä on ollut jäl-

²²² Le Monde 6.3.1990 Tirs isolés dans le ”pays chrétien”.

²²³ Hijazi 1990 c.

²²⁴ Hijazi 1990 d.

²²⁵ George 1990 a.

leen yksi kuoleman ja tuhon päivä”, sanoi Beirutin maroniittipiispa Khalil Abi-Nader *New York Timesille*. ”Tämä on hulluutta”, hän jatkoi. ”Hyvin pian Libanon on tyhjä kristityistä”, sanoi puolestaan paavin nuntius Pablo Puente tavattuaan patriarkka Sfeirin.²²⁶ Muutamaa päivää myöhemmin Aounin kannassa oli kuitenkin nähtävissä merkki myönnytyksestä. Tuolloin paikalliset lehdet kertoivat, että Aoun olisi luvannut väistyä, mikäli patriarkka Sfeir ja maroniittisynodi niin pyytää. Aoun kuitenkin sanoi, että kirkon johdon olisi tässä tapauksessa kannettava vastuu seurauksista. Taisteluiden vastapuoli Geagea kommentoi, että tarjous on läpimurto 3,5 kuukautta kestäneiden taisteluiden lopettamiseksi.²²⁷

Tulitaukoa ei kuitenkaan saatu aikaiseksi kevään ja kesän aikana, vaan Aoun kaivautui yhä syvemmälle Baabdan bunkkereihin. Neuvottelutie oli käyty loppuun. Heinäkuussa Syyria oli aloittanut sotatoimien valmistelut Aounia vastaan. Myös maailmanpoliittinen tilanne muuttui loppukesästä, kun Irakin Saddam Hussein hyökkäsi Kuwaitiin, mikä johti ensimmäiseen Persianlahden sotaan. Irakia vastaan asetettu kauppasaarto esti myös asekaupan Aounille. Elokuun lopulla Yhdysvallat antoi lisäksi Syyrian viranomaisille ja Hrawille luvan ”Ta’ifin sopimuksen välittömään käyttöönottoon” eli käytännössä voimatoimet Aounia vastaan. Syyskuun lopulla Geagean joukot luovuttivat asemansa Libanonin hallituksen ja Syyrian joukoille, ja 13. lokakuuta Syyria teki suurhyökkäyksen Baabdaan Aounin aseisiin. Aoun myönsi tappionsa ja käski joukkojensa antautua.²²⁸

5.3. Kirkon huolet jatkuvat

Kirkon huolet eivät kuitenkaan hävinneet. Lokakuun alussa sattunut Nahr el-Mawrin joukkomurha oli huolestuttanut Vatikaanin. Tuolloin Geagean joukot olivat tulittaneet Aounin kannattajien rauhanomaista kynttilämielenosoitusta sillä seurauksella, että 21 ihmistä kuoli. Vihastuneet kansanjoukot olivat käyneet papiston kimppuun uhrien hautajaisissa Anteliasissa. Iso osa kristityistä oli yhä Aounin kannattajia, ja Vatikaani pohti toimia kristittyjen yhdistämiseksi.²²⁹ Lokakuun puolivälissä Syyrian joukot teloittivat kymmeniä vankinaan olevia Aounin sotilaita. Patriarkka julkisti tiedotteen piispainneuvoston hätäkokouksen jälkeen. Valtio ei voi teeskennellä olevansa välittämättä näistä väärinkäytöksistä, piispainkokous

²²⁶ Hijazi 1990 e.

²²⁷ Hijazi 1990 f.

²²⁸ Harris 1997, 275–277.

²²⁹ Dagher 2001, 94.

oli kommentoinut. Syyrian joukkojen tulisi taata asukkaiden turvallisuus myös teoin, piispat vaativat.²³⁰

Piispainkokous joutui vaatimaan asiaa vielä uudemman kerran muutaman viikon kuluttua. 25. lokakuuta piispainkonsiili, patriarkan johdolla, tuomitsi syyrialais-libanonilaiset väkivaltaisuuudet Aounin joukkoja vastaan. Aoun itse oli antautunut Ranskan suurlähetystöön, missä hän oli hakenut turvapaikkaa. Konsiili huomautti, että armeijan yhtenäistäminen oli tehty instituution yhtenäisyyden säilyttämiseksi ja että ”sotilasviranomaiset tai ei-libanonilaiset oikeuslaitokset” ovat teloittaneet joitain upseereja ja sotilaita. Konsiili vaati hallitusta työskentelemään pidätettyjen vapauttamiseksi sekä joidenkin sotilaskohteiksi muutettujen uskonnollisten oppilaitosten, sairaaloiden ja muiden rakennusten palauttamista kirkolle. Lisäksi penättiin kadonneiden asukkaiden kohtalon selvittämistä. Chipaux jatkoi, että kirkon aiempi hiljaisuus oli aiheuttanut voimakasta kritiikkiä Aounin entisissä joukoissa. Monet kristityt olivat syyttäneet piispoja siitä, että he puuttuivat asiaan vasta liian myöhään.²³¹

Lokakuun 19. päivänä paavi kirjoitti jälleen patriarkka Sfeirille. Kirjeessään paavi vakuutti taas, kuinka Libanonin kaikki ryhmittymät ovat hänen sydäntään lähellä ja paavinistuimen kansainvälisen toiminnan erityishuomion kohteena. Paavi pyysi sovittelun aloittamista viipymättä mielten rauhoittamiseksi ja maan tulevaisuuden rakentamiseksi. Hän pyysi jälleen kerran taistelut aloittaneita osapuolia toimimaan epäitsekkäästi niin, että libanonilaiset pääsisivät ylitse vihamielisyyksistään. ”Samaan aikaan toivon palavasti, että kaikki saadaan panuksi täytäntöön niin, että tämä suvereeni maa olisi pian vapaa kaiken ulkomaisen sotilasvallan läsnäolosta”, paavi kirjoitti.²³²

Tässä kirjeessään Johannes Paavali II halusi korostaa sovittelun aloittamista, epäilemättä yhä mahdollisten väkivaltaisuuksien puhkeamisen pelossa. Merkillepantavaa on myös se, että paavi otti julkisesti kantaa vierasmaisten sotilasjoukkojen poistumisen toiveesta. Syyriaa vastustanut Aoun itse oli saatu pois vallasta, mutta Aounin kannattajat eli Syyrian miehityksen vastustajat eivät kuitenkaan olleet hävinneet. Nyt kirkko pyrki selvästi saamaan kaikki kristityt puolelleen.

²³⁰ Heller 1990.

²³¹ Chipaux 1990 e.

²³² En même temps, j’espère ardemment que tout sera mis en œuvre pour que, au plus tôt, ce pays souverain soit libre de toute présence militaire étrangère. J-P II 1990b.

Vielä marraskuussa paavi lähetti apostolisen viestin kaikille Libanonin piispoille maroniittikirkon piispainkokouksen johdosta. Siinä paavi halusi välittää viestinsä ”yhteen kirkkoon” kuulumisesta. Paavi sanoi, että

Ainoastaan hengellinen vahvuus ja hyväntahtoisuus mahdollistavat asteittaisen paluun normaaliin maassa sekä syvällisen monimuotoisuuden avautumiseen Libanossa, missä kaikki ihmiset, kristityt ja ei-kristityt, voivat tuntea olevansa täydellisiä ja vastuullisia kansalaisia.²³³

²³³ seules cette force spirituelle et cette bonne volonté permettront le retour progressif d’une situation normale dans le pays et la renaissance en profondeur d’un Liban ouvert au pluralisme où tous les habitants, chrétiens et non chrétiens, pourront se sentir citoyens à part entière et responsables. JP II 1990 c.

6. Johtopäätökset

Tästä tutkimuksestani käy selvästi ilmi, kuinka Vatikaani ei menettänyt arvovaltaansa Libanonissa sisällissodan vaikeista vuosista huolimatta. Myös patriarkka Sfeir kasvoi virkansa takkuisista alkuvuosista huolimatta lopulta koko Libanonin patriarkaksi Vatikaanin tukemana.

Tutkimistani uutisista on helppo päätellä, että myös kansainvälisille lukijoille selvisi, miten maroniittikirkon patriarkan suhtautuminen politiikkaan muuttui sisällissodan kuluessa. Ensinnäkin kaikesta politiikasta syrjässä pysytellyt vanhempi kirkonmies joutui eroamaan tehtävistään tavalla, jota kutsuttiin uutisissa jopa Vatikaanin palatsivallankumoukseksi. Sitten uuden patriarkan valinnasta syntyi kiista, jossa oli pelissä Vatikaanin arvovalta, maroniittikirkon vuosisatainen itsemääräämisoikeus sekä sisällissodan kuvia kunnioittamattomien sotapäälliköiden vaatimukset. Tavalliset libanonilaiskristityt jäivät kaiken tämän jalkoihin. Lopulta valittu patriarkka Sfeir oli kompromissiratkaisu, joka aivan aluksi oli pettymys lähes joka suuntaan. Näiden tilanteiden seuraaminen ei jäänyt epäselväksi kansainväliselle yleisölle.

Lähteistä välittyy erittäin mielenkiintoinen kuva maroniittikirkon sisäpolitiikasta ja toisaalta suhteista Vatikaaniin. Poliitiikan ulkopuolella pysyminen ei kuitenkaan ollut vaihtoehto uudelle patriarkalle Sfeirille. Keskenään taistelevat kristityt ryhmät eivät antaneet muuta mahdollisuutta. Seuraukset olivat radikaalit, ja patriarkka joutui jopa itse mukiloinnin kohteeksi – ensimmäistä kertaa ikinä maroniittikirkon historiassa oma yhteisö kävi johtajansa kimppuun väkivallon. Tätä dramaattista tapahtumaa seurattiin laajasti myös kansainvälisesti. Uutisista käy selville myös se, että Sfeir loppujen lopuksi hyötyi tilanteesta haittaa enemmän, sillä pahoinpitely monille libanonilaisille liikaa. Lähteiden perusteella on täysin selvää, että patriarkalla oli sisällissodan aikana tärkeä symboliarvo, ja tämä kuva välittyi myös Libanonin ulkopuolelle. Patriarkkaan kohdistunut väkivallanpurkaus osoittaa, että hänen lausuntoaan pidettiin painokkaana ja siihen vastattiin sen hetkisin keinoin. Hyökkäystä edeltänyt sunnuntaisaarna, jossa Sfeir otti ensi kerran jyrkästi kantaa politiikkaan, oli erittäin merkittävä käänne maroniittikirkon johdon suhtautumisessa poliittiseen johtoon. Tämän jälkeen suorat kannanotot lisääntyivät. Lähteet antavat hyvän kuvan tapahtuneesta muutoksesta.

Aineistostani käy myös selkeästi ilmi, että Sfeirin toimien taustalla

oli hyvin usein Vatikaanin – jollei nyt suoranainen painostus – niin ainakin hyvin ilmiselvä ohjeistus. Sfeirin suhde Vatikaaniin peilautuu myös lähteiden valossa monimutkaisena ja ongelmallisena, sillä hän joutui tasapainottelemaan paavin toiveiden ja toisaalta omien maanmiestensä sekä jopa omien kirkonjohtajiensa toiveiden kanssa. Oman osansa sekaannukseen toivat taistelevat munkit. Lähteistä ilmenee myös, että patriarkan keinot vaikuttaa libanonilaisiin sotapäälliköihin jäivät loppujen lopuksi vähäisiksi. Väkivaltaan tottuneet nuoret soturit eivät välittäneet kirkonmiehen puheista. Sfeirin puheiden retoriikka koveni kovenemistaan varsinkin vuosien 1989–90 aikana, ja myös sekä paavi itse että paavin nuntius jyrisivät julkisesti. Lopulta viimeisenä keinona käytetty uhkaus ekskommunikatiosta sai hieman vaikutusta aikaiseksi, mutta sekin jäi melko lyhytaikaiseksi taistelevien osapuolten parissa. Patriarkan toimien merkitystä tulitaukoneuvotteluihin ei kuitenkaan voi väheksyä, sillä patriarkka oli johtavassa roolissa niin kansallisissa kuin kansainvälisissäkin neuvotteluissa. Hän neuvotteli kansainvälisesti valtiopäänmiehien kanssa poliittisista ratkaisuksista, varsinkin sisällissodan loppuvaiheissa ehkä jopa enemmän kuin Libanonin presidentti.

Varsinkin Ta'ifin sopimuksen hyväksymisessä patriarkalla oli selvä rooli, ja hänen suhtautumisensa sopimukseen positiivisesti varmisti sen läpimenon ja myöhemmin myös toteutumisen Libanonissa. Lähteiden perusteella voidaan pitää myös selvänä, että paavin toiminnalla oli selvä vaikutus Sfeirin kantoihin Ta'ifin hyväksymisessä. Paavin henkilökohtainen järkytys vuoden 1989 tapahtumista on selvästi luettavissa kansainvälisistä tiedotusvälineistä, eikä sillä voinut olla olematta merkitystä siihen, millaisia ohjeita ja neuvoja hän antoi patriarkalle ennen neuvotteluja. Tämä on mielenkiintoinen uusi tieto, mitä tutkimuskirjallisuuden perusteella ei ole kovin tutkittu. Olisikin kiinnostavaa tutkia sekä arabilähteiden, maroniittikirkon arkiston että Vatikaanin arkiston tietoja Ta'ifin aikaisista tapahtumista. Sfeirin päätöksen taustat eivät ole kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa kovin hyvin tutkittuja.

Lähteistä selviää myös, kuinka patriarkka ja muutkin maroniittikirkon johtomiehet olivat avainasemassa muslimien kanssa käydyissä dialogeissa. Tämä oli Vatikaanin politiikan kantavia johtoajatuksia koko sisällissodan ajan: sen lisäksi, että katolisten maroniittien asema turvataan, oli turvattava myös koko rinnakkaiselo. Tästä syntynyt ristiriita sai sekä patriarkan että Vatikaanin tasapainottelemaan ja käyttämään reaalipolitiikan keinoja muun muassa suhteissaan Syyri-

aan. Nämä taas ärsyttivät oikeistolaisempia maronitteja, jotka olisivat halunneet itsenäistä, kristittyä aluetta.

Vatikaanin kannalta ironista oli se, että mitä pahemmaksi tilanne Libanonissa kehittyi, sitä vähemmän heillä oli vaikutusvaltaa tilanteeseen. Lähteiden antaman kuvan mukaan retoriikka ja diplomatia olivat lopulta ne ainoat keinot, joilla Vatikaani pystyi Libanoniin vaikuttamaan, ja vaikutus jäi vähäiseksi. Vatikaanilla ei loppujen lopuksi ollut vaikutusvaltaa edes itselleen mieluisampien henkilöiden valitsemiseksi kirkon johtotehtäviin. Paavin erityislähettiläiden sekä varsinkin paavin nuntiusten Lucino Angelonin ja Pablo Puenten lausunnoilla oli kuitenkin painoarvonsa Libanonin sisällissodan aikana ja niitä referoitiin myös kansainvälisessä lehdistössä. Puentella on vaikuttanut olevan merkittävä asema paitsi Vatikaanissa, myös Libanonissa. Lehdet ovat usein hakeneet häneltä lausuntoja tilanteesta, ja Puenten kommentteja esiintyy tuon tuosta. Sfeir luonnollisesti on kuitenkin suuremmassa roolissa määrällisesti laskettuna.

Paavin kirjeistä puolestaan heijastuu selvä henkilökohtainen kiinnostus Libanonia kohtaan sekä myös syvä järkytys tilanteen kehittymisestä. Niissä on nähtävissä jopa henkilökohtainen sävy ja tunteet. Paavin taivuttelut olivat usein lempeämpiä ja monesti suunnattu tavallisille libanonilaisille vetoomuksena, myös muille kuin kristityille. Nuntius Puente ja Sfeir puolestaan jyrisivät sotapäälliköille. Paavin sanat oli myös usein suunnattu Libanonin muillekin uskontokunnille. Paavin ajatusmaailmaa hallitsi Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen idea yhteiselosta, ja tämä hallitsi siten myös kaikkia paavin tekemisiä. Yhteiselon ajatus toistuu punaisena lankana koko sisällissodan ajan niin paavin kirjeissä, hänen muissa viesteissään kuin hänen lähettiläidensä ja nuntiuksiensakin puheissa. Samoin ne näkyvät patriarkan teoissa ja konkreettisissa tapaamisissa, jotka paljastuvat lähteiden kautta. Kiinnostavaa on myös havaita sekä paavin kirjeiden että sanomalehtien perusteella, kuinka voimakkaasti paavi otti kantaa kansainväliseen politiikkaan. Hänen kansainväliset neuvottelunsa ja vetoomuksensa käyvät ilmi, jopa sillä tasolla, että hän selväsanaisesti tuomitsee Syyrian toimet. On harvinaista, että paavi lähtee tuomitsemaan yksittäistä maata. Samoin lähteistä ilmenee välillä jopa se, kuinka hän ottaa kantaa Libanonin sisäpolitiikkaan – erityisesti presidenttivalinnan vaikeuksien aikana.

Tapahtumista, tunnelmista ja mielipiteistä olisi saanut vielä varmasti enemmän irti, jos analyysissä olisi voinut käyttää myös libanonilaisia sanomaleh-

tiä. Niiden saatavuus oli kuitenkin ongelmallinen, ja vaikka maassa ilmestyy myös englannin- ja ranskankielisiä lehtiä, tehokkain tarkastelu olisi ottaa mukaan myös arabiankieliset lehdet. Olisi kiinnostavaa tutkia myös sitä, miten Sfeirin poliittinen vaikuttaminen jatkui sodan jälkeen. Sitä toisaalta on tutkittu jopa enemmän kuin Sfeirin sodan aikaisia toimia.

7. Liitteet

7.1. Liite 1: Libanonin uskontokunnat

*Libanonin uskontokunnat*²³⁴

Tunnustuskunta	Prosentti väestöstä 1932	Prosentti väestöstä 1990
Maroniitit	28,8	26,4
Kreikkalaisortodoksit	9,8	7,9
Melkiitit	5,9	6,8
Muut kristityt*	6,8	1,8
Kristityt yhteensä	51,2	42,9
Sunnimuslimit	22,4	24,0
Shiiamuslimit	19,6	28,9
Druusit	6,8	4,0
Muslimit yhteensä**	48,8	56,9

* Armenialaisortodoksit, armenialaiskatoliset, syyrialaisortodoksit, syyrialaiskatoliset, kaldealaiset, assyyrialaiset, roomalaiskatoliset, protestantit, koptit.

** Libanonissa on myös pieniä määriä alawiitteja ja ismaeliitteja.

Myös juutalaisuus on virallinen uskonto Libanonissa, mutta juutalaisia on vain muutamia kymmeniä.

²³⁴ Kierkegaard 2012, 103; Labaki 2004, 225.

7.2. Liite 2: Libanonin taistelevat ryhmittymät

Libanonissa taisteli kaikkiaan kymmeniä erilaisia ryhmittymiä. Tässä luettelossa vain tutkimukseni kannalta oleellisia ryhmiä johtajineen.

Amal: Shiiamuslimien puolue ja samalla nimellä kulkevat puolisotilaalliset taistelujoukot. Amalin johtajana toimi Nahib Berri.

Druusit: Islamista kehittynyt uskontokunta, joilla on merkittävä asema Libanonin politiikassa. Taistelivat sisällissodassa vasemmistolaisessa rintamassa kristittyjä vastaan. Druusien PSP-puolueen johtajana toimi Walid Jumblatt.

Hizbollah: Shiiojen järjestö, joka teki useita tuhoisia terrori-iskuja Libanonin sisällissodan loppuvuosina.

Kata'ib: Kata'ib eli falangistit olivat Pierre Gemayelin Euroopan fasistien ajatusmaailmaan pohjaama maroniittikristillinen oikeistopuolue, josta myöhemmin kehittyi taistelijaryhmä. Kata'ibin johdossa oli presidenttinä toiminut Pierren poika Bashir Gemayel ja hänen salamurhansa jälkeen veli Amin Gemayel.

LF: Lebanese Forces. Kata'ibista eronnut oikeistolainen, maroniittikristitty taistelijaryhmä, jonka johtajana toimi Samir Geagea.

Libanonilainen rintama: Sisällissodan alkuvaiheessa kristittyjen yhteenliittymä, johon kuuluivat Gemayelin perheen johtama Kata'ib eli falangistit, presidentti Camille Chamounin perheen johtamat Tiikerit, presidentti Suleiman Frangien perheen johtama Marada sekä Maroniittimunkkien veljeskunta. Sisällissodan kehityksessä kutistui pelkäksi poliittiseksi ryhmittymäksi.

PLO: Palestiinalaisten vapautusrintama. Toimi myös Libanonissa, ja osallistui merkittävästi taisteluihin kristittyjä vastaan. Yksi Libanonin sisällissodan alkuvaiheesta oli PLO:n toiminta. Palestiinalaisia ryhmittymiä oli Libanonissa kuitenkin toistakymmentä.

8. Lähteet ja kirjallisuus

8.1. Painetut lähteet

Agnew, Paddy

1989 Pope Wants to visit Beirut, say Vatican sources. – The Irish Times 26.8.1989.

Boustany, Nora

1989 President Elected In Lebanon; Aoun Rejects Decition. – The Washington Post 6.11.1989.

Chipaux, Françoise

- 1985 a Des unités israéliennes approchent de Saïda livrée à la violence. – Le Monde 22.3.1985.
- 1985 b Des personnalités chrétiennes apportent leur soutien au président Gemayel. – Le Monde 11.4.1985.
- 1986 a Le cruel dilemme des chrétiens libanais. – Le Monde 3.2.1986.
- 1988 a Un Évêque maronite a été assassiné dans la montagne chrétienne. – Le Monde 3.5.1988
- 1988 b L'Eglise maronite met implicitement en cause la milice des Forces libanaises après l'assassinat de Mgr Khoreiche. – Le Monde 4.5.1988.
- 1988 c Le veto des chrétiens libanais. – Le Monde 20.9.1988.
- 1988 d Le Liban, sans chef de l'Etat, est au bord de l'éclatement. – Le Monde 24.9.1988.
- 1988 f Un "congrès pour l'unité" réunit à Beyrouth les principales personnalités politiques du pays. – Le Monde 30.9.1988.
- 1989 a Liban: réunis à Taëf depuis trois semaines. Les députés ont accepté un document "d'entente nationale". – Le Monde 24.10.1989.
- 1989 b La réunion du Parlement demeure incertaine. – Le Monde 4.11.1989.
- 1989 c Le patriarche maronite molesté par les partisans du général Aoun. – Le Monde 7.11.1989.
- 1989 d La grande colère contre le patriarche Nasrallah Sfeir. – Le Monde 8.11.1989.
- 1989 e La malaise au sein de la communauté maronite. – Le Monde 8.11.1989.
- 1990 a A Beyrouth, chrétiens contre chrétiens... – Le Monde 6.2.1990.
- 1990 b Le général Aoun exige des Forces Libanaises une dénonciation claire de Taëf. – Le Monde 9.2.1990.
- 1990 c Conclu en réponse à l'appel du pape, le nouvel accord de cessez-le-feu demeure très fragile. – Le Monde 10.2.1990.
- 1990 d Le général Aoun sort très affaibli d'une année de rébellion. – Le Monde 14.3.1990.
- 1990 e L'Eglise maronite dénonce l'offensive syro-libanaise contre le général Aoun. – Le Monde 27.10.1990.

Dionne, E.J. Jr.

1985 For Moment, Serene Quiet Visits Vatican. – The New York Times 7.4.1985.

1986 Vatican Says O'Connor's Trip is to Shore Up the Christians. – The

New York Times 17.6.1986.

Fisk, Robert

2001 Pity the Nation. Libanon at War. Oxford: Oxford University Press.

Flint, Julie

1989 Papal visit 'unwelcome'. – The Guardian 29.8.1989.

Friedman, Thomas L.

1989 From Beirut to Jerusalem. New York: Farrar Straus Giroux.

George, Lucien

1985 a La quadri-totalité des forces du pays on pris le parti de M. Geagea contre le president Gemayel. – Le Monde 15.3.1985.

1985 b Tous les chefs des Forces libanaises ont rallié la dissidence. – Le Monde 16.3.1985.

1985 c L'exode des chrétiens s'amplifie autour de Saïda. – Le Monde 29.4.1985.

1985 d Une communauté qui se sent assiégée et menacée dans son existence nationale. – Le Monde 6.5.1985.

1985 e Une avalanche d'obus sur le deux Beyrouth. – Le Monde 8.5.1985.

1985 f La visite du Cardinal Etchegaray "Vous retrouverez vos églises et vos cimetières" – Le Monde 13.7.1985.

1986 a Un nouveau patriarche pour refaire l'unité de l'Église maronite. – Le Monde 18.4.1986.

1986 b Un nouveau patriarche est un homme de compromise – Le Monde 19.4.1986.

1986 c "Je plaiderai la cause d'un engagement accru en faveur de la paix au Liban" nous declare Mgr Sfeir. – Le Monde 29.10.1986.

1988 a Deux mois pour trouver un compromis entre "grands électeurs". – Le Monde 30.7.1988.

1988 b Avec le soutien de Damas M. Frangié est candidat à l'élection présidentielle. – Le Monde 17.8.1988.

1988 c Le camp chrétien se rallierait à la candidature de M. Raymond Eddé. – Le Monde 21.9.1988.

1989 a Le général Aoun est politiquement isolé dans le camp chrétien. – Le Monde 26.10.1989.

1989 b Le patriarche maronite tente de rassembler le camp chrétien. – Le Monde 28.10.1989.

1990 a Les récents déplacements de chrétiens ont atténué le clivage confessionnel. – Le Monde 18.4.1990.

1990 b Un entretien avec le président Elias Hraoui. – Le Monde 25.4.1990.

1990 c Le rebelle à terre. – Le Monde 14.10.1990.

Heller, Yves

1990 Les Syriens ont exécuté des dizaines de partisans du général Aoun. – Le Monde 19.10.1990.

Hijazi, Ihsan S.

1985 a South Lebanon Cease-Fire Call is Futile. – The New York Times 9.4.1985.

1985 b 50 Lebanese Christian Leaders Back Gemayel's Pro-Syrian Policy. – The New York Times 10.4.1985.

- 1985 c 2 Moslems to Boycott Lebanon Cabinet. – The New York Times 11.4.1985.
- 1985 d As Lebanon's Christians Yield Towns, Druze Seize Coast Highway. – The New York Times 29.4.1985.
- 1985 e Beirut Flashes Flare; Gemayel Meets Army Chiefs. – The New York Times 7.5.1985.
- 1985 f 5 Die in Lebanon Suicide Bomb Attack. – The New York Times 3.11.1985.
- 1986 a Christian Militia's Rivalry Erupts Into Battle in Beirut. – The New York Times 14.1.1986.
- 1986 b Lebanese Christian Oust Militia Leader. – The New York Times 16.1.1986.
- 1986 c Gemayel Calls Cabinet over Syrian Plan. – The New York Times 27.1.1986.
- 1986 d O'Connor Hopeful of Lebanon Hostages. – The New York Times 15.6.1986.
- 1986 e Lebanese Moslem Recieves O'Connor. – The New York Times 17.6.1986.
- 1986 f O'Connor Ends Trip to Lebanon. – The New York Times 18.6.1986.
- 1986 g Lebanon Factions Battle After Raid Into East Beirut. – The New York Times 28.9.1986.
- 1986 h Christian Militia Foils Beirut Raid. – The New York Times 29.9.1986.
- 1986 i Army Officer is Slain by Beirut Gunmen. – The New York Times 30.9.1986.
- 1986 j Behind the Warring Factions in a Bloody East Beirut. – The New York Times 5.10.1986.
- 1986 k Beirut Christians Purge Opponents. – The New York Times 12.10.1986.
- 1988 a Maronite Priest Killed In Lebanon. – The New York Times 3.5.1988.
- 1988 b Beirut Christian Clash Feared. – The New York Times 5.5.1988.
- 1988 c Fear Of Civil War Grows In Lebanon. – The New York Times 24.9.1988.
- 1988 d Gateway In Beirut Closed To Traffic. – The New York Times 4.12.1988.
- 1989 a Christian's Split Grows in Lebanon. – The New York Times 20.4.1989.
- 1989 b O'Connor Begins Beirut Trip to Draw Attention to the War. – The New York Times 26.5.1989.
- 1989 c O'Connor Arrives in Lebanon to See Both Sides of Civil War. – The New York Times 28.5.1989.
- 1989 d Aoun of Lebanon: Is He a National Saviour or, as Foes Say, a Mad General? – The New York Times 10.9.1989.
- 1989 e Rivals in Lebanon Live Under Wraps. – The New York Times 14.12.1989.
- 1990 a Christian General Drives His Rivals From East Beirut. – The New York Times 17.2.1990.
- 1990 b Patriarch Assails Factions as Lebanese War Stalls. – The New York Times 3.3.1990.
- 1990 c Rival Lebanese Christians Battle Fiercely, Killing 26. – The New York Times 31.3.1990.
- 1990 d Lebanese Christians Ravaged, Now by Lebanese Christians. – The

- New York Times 9.4.1990.
- 1990 e 8 Killed and 30 Wounded in East Beirut Shelling. – The New York Times 13.5.1990.
- 1990 f Lebanese Offers to Quit if Church Asks Him. – The New York Times 16.5.1990.
- 1990 g Lebanese Christians Discuss Ways To Respond to a Slip in Influence. – The New York Times 29.12.1990.
- Ibrahim, Youssef M.
- 1989 a Lebanese Factions Agree on Charter to Resolve Strife. – The New York Times 23.10.1989.
- 1989 b Peace at Last, on Paper at Least, for Lebanon. – The New York Times 29.10.1989.
- 1989 c Lebanon's Christians Are Torn over Peace. – The New York Times 12.11.1989.
- Jaber, Ali
- 1989 a Lebanese Elect New President; Pact Is Ratified. – The New York Times 5.11.1989.
- 1989 b Attack On Beirut Patriarch is Reported. – The New York Times 7.11.1989.
- 1989 c Christian General Readies Beirut Forces. – The New York Times 27.11.1989.
- Kifner, John
- 1985 a West Beirut, Where even Chaos Gets Worse. – The New York Times 18.1.1985
- 1985 b Christian Forces in Lebanon Rise Against Leader. – The New York Times 14.3.1985.
- 1985 c In Lebanon, The Worst is Always Yet to Come. – The New York Times 17.3.1985.
- 1985 d Lebanon's Christians Have Hit Bottom. – The New York Times 9.6.1985.
- Parmelee, Jennifer
- 1989 Pope Wants to Visit War-Torn Lebanon. – The Washington Post 24.8.1989.
- Péroncel-Hugoz, Jean-Pierre
- 1985 Kaslik, âme du "pays chrétien". – Le Monde 28.1.1985.
- Tincq, Henri
- 1985 Y a-t-il encore un patriarche au Liban? – Le Monde 21.1.1986.
- Trean, Claire
- 1988 M. Dumas entend préserver le "credit" de la France. – Le Monde 22.9.1988.
- Wallace, Charles P.
- 1986 N.Y. Cardinal Goes to Lebanon in Hostage Bid. – Los Angeles Times 15.6.1986.

8.2. *Sanomalehdet*

BBC	BBC Summary of World Broadcasts 1988
Guardian	The Guardian 1986; 1989
Irish Times	The Irish Times 1989
OLJ	L'Orient Le Jour 1988
NYT	The New York Times 1985–1990
Le Monde	Le Monde 1985–1990

8.3. *Internet-lähteet*

J-P II

- 1985 a Lettera di Giovanni Paolo II a sua Beatitudine cardinale Antoine Pierre Khoraiche, patriarca maronita di Antiochia. 25 janvier 1985. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/1985/documents/hf_jp-ii_let_19850125_pierre-khoraiche.html> Katsottu 7.9.2016.
- 1985 b Lettre du Pape Jean-Paul II à Sa Béatitudo le Cardinal Antoine-Pierre Khoraiche, Patriarche Maronite d'Antioche. 5 avril 1985. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1985/documents/hf_jp-ii_let_19850405_patriarca-khoraiche.html> Katsottu 7.9.2016.
- 1986 a Message du Pape Jean-Paul II à sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir, Patriarche d'Antioche des Maronites. 7. mai 1986. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1986/documents/hf_jp-ii_let_19860507_patriarca-antiochia.html> Katsottu 7.9.2016.
- 1986 b Lettre du Pape Jean-Paul II à Son Excellence Monseigneur Ibrahim Hélou, Archevêque-Evêque de Saida des Maronites. 7. mai 1986. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1986/documents/hf_jp-ii_let_19860507_ibrahim-helou.html> Katsottu 7.9.2016.
- 1988 a Message du Pape Jean-Paul II à sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir, Patriarche d'Antioche des Maronites. 20.9.1988. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1988/documents/hf_jp-ii_let_19880920_patriarca-maroniti.html> Katsottu 7.9.2016.
- 1988 b Message du Pape Jean-Paul II à sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir, Patriarche d'Antioche des Maronites, Président de l'Assemblée des Patriarches et Évêques Catholiques au Liban. 22.11.1988. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1988/documents/hf_jp-ii_let_19881122_patriarca-sfeir.html>. Katsottu 7.9.2016.

- 1989 a Message of His Holiness John Paul II for Peace in Lebanon. 15.3.1989. <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/pont_messages/1989/documents/hf_jp-ii_mes_19890515_libano.html> Katsottu 8.9.2016.
- 1989 b Message du Pape Jean-Paul II à sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir, Patriarche d'Antioche des Maronites. 29.4.1989. <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1989/documents/hf_jp-ii_let_19890419_patriarca-antiochia.html> Katsottu 8.9.2016.
- 1989 c Jean-Paul II. Lettre Apostolique à tous les Évêques de l'Eglise Catholique sur la Situation du Liban. 7.9.1989. <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/apost_letters/1989/documents/hf_jp-ii_apl_19890907_situation-lebanon.html> Katsottu 8.9.2016.
- 1989 d Lettre du Pape Jean-Paul II au Patriarche d'Antioche des Maronites, sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir. 23.12.1989. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/letters/1989/documents/hf_jp-ii_let_19891223_patriarch-antioch.html>. Katsottu 8.9.2016.
- 1990 a Message du Pape Jean-Paul II à sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir, Patriarche d'Antioche des Maronites – Bkerké. 5.2.1990. <http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/letters/1990/documents/hf_jp-ii_let_19900205_patriarca-sfeir_fr.html>. Katsottu 8.9.2016.
- 1990 b Message du Pape Jean-Paul II à sa Béatitudo Nasrallah Pierre Sfeir, Patriarche d'Antioche des Maronites. 19.10.1990. <http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/letters/1990/documents/hf_jp-ii_let_19901019_patriarca-maroniti_fr.html>. Katsottu 8.9.2016.
- 1990 c Message du Saint-Père Jean-Paul II aux Patriarches et aux Évêques Catholiques du Liban. 24.11.1990. <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/messages/pont_messages/1990/documents/hf_jp-ii_mes_19901124_vescovi-libano.html> Katsottu 8.9.2016.
- NYT
2015 Insider 1985: Reaching an Earlier Million. – The New York Times 8.10.2015. <http://www.nytimes.com/2015/10/08/insider/1985-reaching-an-earlier-million.html?_r=0> Katsottu 8.9.2016.
- UPI
1985 Papal delegation arrives in Lebanon. UPI Archives. 4.7.1985 <<http://www.upi.com/Archives/1985/07/04/Papal-delegation-arrives-in-Lebanon/9013489297600/>> Katsottu 8.9.2016.

8.4. Kirjallisuus

Aubin-Boltanski, Emma

2012 Samir Geagea, le guerrier, le martyr et le za'im. – Leaders et partisans au Liban. Mermier, Frank & Mervin, Sabrina (éds). Paris: Karthala.

Bieber, Florian

1999 Bosnien-Herzegovina und der Libanon im Vergleich. Historische Entwicklung und Politisches System vor dem Bürgerkrieg. Sinzheim: Pro Universitate. <<http://fbieber.wordpress.com/books/bosnia-herzgowina-und-der-libanon-im-vergleich/>> Katsottu 20.4.2016.

Dagher, Carole H.

2000 Bring Down The Walls. Lebanon's Post-War Challenge. New York: Palgrave.

Gambill, Gary C.

2003 Dossier: Nasrallah Boutros Sfeir. 76th Patriarch of Maronite Church. Middle East Intelligence Bulletin, 5. November 2003. <http://www.meforum.org/meib/articles/0305_ld.htm>. Katsottu 16.04.2016.

Gaub, Florence

2011 Military Integration after Civil Wars. Multiethnic armies, identity and post-conflict reconstruction. New York: Routledge.

Faris, J. D.

1992 The Eastern Catholic Churches: Constitution and Governance. New York: Saint Maron Publications.

Harb, Antoine Emile Khoury

2008 The Roots of Christianity in Lebanon. Beirut: Lebanon Heritage Foundation.

Harris, William W.

1997 Faces of Lebanon. Sects, Wars and Global Extensions. Princeton: Markus Wiener Publishers.

2012 Lebanon. A History, 600–2011. Oxford: Oxford University Press.

Henley, Alexander D. M.

2008 Politics of a Church at War: Maronite Catholicism in the Lebanese Civil War. Mediterranean Politics 13:3.

Irani, George Emile

1994 The Holy See and the Conflict in Lebanon. – Papal Diplomacy in the Modern Age. Ed. by Kent, Peter C. & Pollard, John F. Westport: Praeger.

2011 Between Intolerance and Coexistence. The Vatican, Maronites, and the War in Lebanon. – Between Terror and Tolerance. Religious Leaders, Conflict, and Peacemaking. Ed. by Timothy D. Sisk. Wash-

ington: Georgetown University Press.

Johnson, Michael

2001 All Honourable Men: The Social Origins of War in Lebanon. Oxford: The Centre for Lebanese Studies.

Keller, Markus

2012 Between Patriarchs and Politicians. A Comparative Study of the Effects of Separatism on Religious Minority Rebellion Onset. Master's Thesis – Peace and Conflict Studies. Universitetet i Oslo.
<<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/34537/MasterxxsXThesisx-xMarkusxKeller.pdf?sequence=2>> Katsottu 21.4.2016.

Kierkegaard, Anne

2012 Dividing Politics along Sectarian Lines in Lebanon. The religious subject in Lebanese politics. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing.

Laakso, Liisa

1988 Libanonin kriisi – teoreettinen tulkinta. Rauhantutkimus tänään No. IX. Tampere: Suomen rauhantutkimusyhdistys ry.

Labaki, Boutros

2004 Christian Communities in Lebanon. – Christian Communities in Middle East. Pacini, Andrea (ed.). Oxford: Clarendon Press

Marini, Francis J.

2001 The Role of The Patriarch Outside The Middle East. Journal of Maronite Studies, Vol. 5, No. 1, 2001. <www.maronite-institute.org/MARI/JMS/january01/docs/Jan01.doc> Katsottu 18.04.2016.

Mermier, Franck & Mervin, Sabrina

2012 Une approche anthropologique du leadership au Liban. – Leaders et partisans au Liban. Mermier, Frank & Mervin, Sabrina (éds). Paris: Karthala.

Moosa, Matti

1986 The Maronites in History. New York: Syracuse University Press.

O'Ballance, Edgar

1998 Civil War in Lebanon, 1975–1992. London: Macmillan.

Picard, Elizabeth

2004 Dynamics of the Lebanese Christians. – Christian Communities in Middle East. Pacini, Andrea (ed.). Oxford: Clarendon Press

Rabinovich, Itamar

1986 The War for Lebanon, 1970–1985. New York, Cornell University Press.

- Saad, Antoine
2008 Contre Vents et Marées. Mar Nasrallah Boutros Sfeir, 76e Patriarche Maronite d'Antioche et de tout l'Orient (Biographie). Tome I: 1986–1992. Jounieh: Tout l'Orient.
- Salibi, Kamal
2011 A House of Many Mansions. The History of Lebanon Reconsidered. London: I.B.Tauris.
- Salloukh, Bassem et al.
2015 The Politics of Sectarianism in Postwar Lebanon. London: Pluto Press.
- Stock, Raymond
1985 The Prestige Press at War: The New York Times and Le Monde in Lebanon, August 1 – September 26, 1982. – Middle East Journal, Vol. 39, No. 3.
- Winslow, Charles
1996 Lebanon. War & Politics in a Fragmented Society. New York: Routledge.